

ΠΛΑΤΩΝ
Νόμοι

Α' τόμος
(Βιβλίο Α')

Εισαγωγή - Μετάφραση - Σχόλια
Η. Π. ΝΙΚΟΛΟΥΔΗΣ

ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΝΟΜΟΙ
Ἡ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΙ

Α΄

ΑΘ. Θεός ἦ τις ἀνθρώπων ἡμῖν, ὧ ξένοι, εἴληφε τὴν αἰτίαν 624 a
τῆς τῶν νόμων διαθέσεως;

ΚΛ. Θεός, ὧ ξένε, θεός, ὡς γε τὸ δικαιότατον εἰπεῖν· παρὰ
μὲν ἡμῖν Ζεὺς, παρὰ δὲ Λακεδαιμονίοις, ὅθεν ὁδε ἐστίν, οἴμαι
φάναι τούτους Ἄπόλλωνα. Ἡ γάρ;

ΜΕ. Ναί.

ΑΘ. Μῶν οὖν καθ' Ὅμηρον λέγεις ὡς τοῦ Μίνω
φοιτῶντος πρὸς τὴν τοῦ πατρὸς ἐκάστοτε συνουσίαν δι' ἐνά- b
του ἔτους καὶ κατὰ τὰς παρ' ἐκείνου φήμας ταῖς πόλεις ἡμῖν
θέντος τοὺς νόμους;

ΚΛ. Λέγεται γάρ οὕτω παρ' ἡμῖν· καὶ δὴ καὶ τὸν ἀδελφόν
γε αὐτοῦ Ῥαδάμανθυν – ἀκούετε γάρ τὸ ὄνομα – δικαιότατον
γεγονέναι. Τοῦτον οὖν φαίμεν ἂν ἡμεῖς γε οἱ Κρηῖτες, ἐκ τοῦ τό- 625 a
τε διανέμειν τὰ περὶ τὰς δίκας ὀρθῶς, τοῦτον τὸν ἔπαινον
αὐτὸν εἰληφέναι.

ΑΘ. Καὶ καλόν γε τὸ κλέος ἕει τε Διὸς μάλα πρέπον.
Ἐπειδὴ δὲ ἐν τοιούτοις ἦθει τέθραφθε νομικοῖς σὺ τε καὶ ὅδε,

ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΝΟΜΟΙ
Ἡ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟ Α΄

ΑΘ. Θεός ἄραγε ἦ κάποιος ἀπὸ τούτων ἀνθρώπων ἀνέλαβε 624 a
σέ σās, φιλόξενοι, τὴν εὐθύνην τῆς σύνταξης τῶν νόμων;

ΚΛ. Θεός, φιλοξενούμενε, θεός πῶς ἀσφαλῶς εἶναι τό πιό
δίκαιο νά ποῦμε· καί σέ μάς ὁ Ζεὺς, ἐνῶ στοὺς Λακεδαιμόνι-
ους, ἀπ' ὅπου κατάγεται αὐτός ἐδῶ (ἐνῶ ὁ Μέγιστος), νομίζω
ὅτι λένε (πῶς εἶναι) ὁ Ἄπόλλων. Δέν εἶναι ἔτσι;

ΜΕ. Ναί.

ΑΘ. Μήπως, ἀκολουθώντας τὸν Ὅμηρον, λές ὅτι ὁ Μίνω
συνήθιζε νά ἐρχεται ἀνά ἐννέα χρόνια ν' ἀκούσει κάθε φορά τῆ b
διδασχῆ τοῦ πατέρα του καὶ ὅτι, σύμφωνα μέ τὰ θεῖα λόγια ἐκεί-
νου, ἔθετε στίς πόλεις σας τοὺς νόμους;

ΚΛ. Ἐτσι ὄντως λέγεται στὸν τόπο μας· καὶ εἶναι ἀλή-
θεια ὅτι καὶ ὁ ἀδελφός του μάλιστα ὁ Ῥαδάμανθος –τό ἔχετε
ἀκουστά χωρὶς ἄλλο τό ὄνομα– ὑπῆρξε ὁ πιό δίκαιος ἀνθρώ-
πος. Τοῦτο, λοιπόν, θά μπορούσαμε, ἐμεῖς τουλάχιστον οἱ 625 a
Κρηῖτες, νά ἰσχυρισθοῦμε ὅτι αὐτός εἶχε δηλαδή λάβει τοῦτο
τὸν ἔπαινο, γιὰ τὸν λόγο ὅτι ὀργάνωσε τότε τὰ σχετικά μέ τὴν
ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης μέ τρόπο σωστό.

ΑΘ. Καὶ εἶναι δίκαιη, στ' ἀλήθεια, ἡ δόξα καὶ ἡ πιό πρέ-
πουσα γιὰ ἕνα γιλιό τοῦ Δία. Ἐπειδὴ τῶρα ἐσὺ κι αὐτός ἐδῶ

προσοκῶ οὐκ ἂν ἀηδῶς περὶ τε πολιτείας τὰ νῦν καὶ νόμων τὴν διατριβὴν, λέγοντάς τε καὶ ἀκούοντας ἅμα κατὰ τὴν πορείαν, ποιήσεσθαι. Πάντως δ' ἦ γε ἐκ Κνωσοῦ ὁδὸς εἰς τὸ τοῦ Διὸς ἄντρον καὶ ἱερὸν, ὡς ἀκούομεν, ἱκανή, καὶ ἀνάπαυλαι κατὰ τὴν ὁδὸν, ὡς εἰκὸς πνίγους ὄντος τὰ νῦν, ἐν τοῖς ὑψηλοῖς δένδροσιν εἰσι σκιαραὶ, καὶ ταῖς ἡλικίαις πρέπον ἂν ἡμῶν εἴη τὸ διαναπαύεσθαι πικνὰ ἐν αὐταῖς, λόγοις τε ἀλλήλους παραμυθουμένους τὴν ὁδὸν ἅπασαν οὕτω μετὰ ῥαστώνης διαπερᾶναι.

ΚΛ. Καὶ μὴν ἔστιν γε, ὦ ξένη, προϋόντι κυπαρίττων τε ἐν τοῖς ἄλσεσιν ὕψη καὶ κάλλι θεαυμάσια, καὶ λεμιδῶνες ἐν οἷσιν ἀναπαυόμενοι διατρίβομεν ἂν.

ΑΘ. Ὅρθῶς λέγεις.

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν ἰδόντες δὲ μᾶλλον φήσομεν. Ἄλλ' ἴωμεν ἀγαθῇ τύχῃ.

ΑΘ. Ταῦτ' εἶη. Καί μοι λέγε· κατὰ τί τὰ συσσίτια τε ἡμῖν συντέταχεν ὁ νόμος καὶ τὰ γυμνάσια καὶ τὴν τῶν ὀπλων ἔξιν;

ΚΛ. Οἶμαι μὲν, ὦ ξένη, καὶ παντὶ ῥῥῶδιον ὑπολαβεῖν εἶναι τὰ γε ἡμέτερα. Τὴν γὰρ τῆς χώρας πάσης Κρήτης φύσιν ὁρᾶτε ὡς οὐκ ἔστι, καθάπερ ἡ τῶν Θετταλῶν, πεδιάς, διὸ δὴ καὶ τοῖς μὲν Ἴπποισι ἐκεῖνοι χρωῶνται μᾶλλον, δρόμοισιν δὲ ἡμεῖς· ἦδε γὰρ ἀνώμαλος αὐτὸ καὶ πρὸς τὴν τῶν περὶ δρόμων ἀσκησιν μᾶλλον σύμμετρος. Ἐλαφρὰ δὲ τὰ ὄπλα ἀναγκαῖον ἐν τῷ τοιούτῳ κεκτῆσθαι καὶ μὴ βάρους ἔχοντα θείν· τῶν δὴ τόξων καὶ τοξευμάτων ἡ κουφότης ἀρμόττειν δοκεῖ. Ταῦτ' οὖν πρὸς τὸν πόλεμον ἡμῖν ἅπαντα ἐξήρτυται, καὶ πάνθ' ὁ νομοθέτης, ὡς γ'

ἔχετε ἀνατραφεῖ με αὐτοῦ τοῦ εἶδους νομικὰ ἦθη, περιμένω ὅτι θὰ θελήσετε ὄχι ἀνόρεκτα νὰ ἐνδιατρίψετε στὰ ἰσχύοντα σήμερα πολιτεῦματα καὶ τοὺς νόμους, ὁμιλώντας καὶ ἀκούοντας κατὰ τὴ διαδρομῇ. Ἄλλωστε, ὁ δρόμος ἀπὸ τὴν Κνωσοὶ μέχρι τὸ ἄντρο καὶ τὸ ἱερὸ τοῦ Δία, ὅπως ἀκούμε, εἶναι ἀρκετὸς καὶ ὑπάρχουν κατὰ μήκος τοῦ δρόμου, ἀνάμεσα στὰ ψηλὰ δέντρα, μέρη σκιαρὰ γιὰ ξεκούραση, ὅπως εἶναι φυσικὸ γιὰ μέρες ποὺ κάνει ἀποπνικτικὴ ζέση, καὶ θὰ ἦταν σωστὸ στὴν ἡλικία μας νὰ ξεκουραζόμαστε συχνὰ γιὰ λίγο σ' αὐτὰ καί, ἐμψυχώνοντας ὁ ἕνας τὸν ἄλλο μὲ τὰ λεγόμενά μας, νὰ διαβῶμε ἔτσι τὸν δρόμο μὲ ἄνεση.

ΚΛ. Καὶ βεβαίως, φιλοξενοῦμενε, ὅσο προχωρᾶμε, συναντᾶμε ἀσφαλῶς στὰ ἱερὰ δάση κυπαρίσσια ἀξιοθαύμαστα γιὰ τὸ ὕψος καὶ τὴν ὁμορφιά τους, καθὼς καὶ λιβάδια στὰ ὁποῖα θὰ μποροῦσαμε νὰ χασομερᾶμε, δταν ξεκουραζόμαστε, ὅσο θέλωμε.

ΑΘ. Σωστὰ λές.

ΚΛ. Μάλιστα· καὶ δταν τὰ δοῦμε, θὰ ποῦμε περισσότερα. Ἄς ξεκινήσουμε μὲ τὴν καλὴ τύχῃ μαζί μας.

ΑΘ. Μακάρι νὰ εἶναι ἔτσι. Πές μου διμῶς κι αὐτὸ ἀκόμη γιὰ ποῖο λόγο καθιέρωσε σέ σὰς ὁ νόμος τὰ συσσίτια, τὰ γυμνάσια καὶ τὴν πολεμικὴ ἐξάρτυση.

ΚΛ. Νομίζω, φιλοξενοῦμενε, ὅτι εἶναι εὐκόλο καὶ στὸν καθένα νὰ καταλάβει τὰ ὅσα ἰσχύουν σέ μᾶς. Καὶ αὐτὸ διότι βλέπετε ὅτι ἡ ἑδαφικὴ σύσταση ὁλόκληρης τῆς χώρας τῆς Κρήτης δὲν εἶναι, ὅπως ἐκεῖνι τῆς χώρας τῶν Θεσσαλῶν, πεδινὴ, γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἐνῶ ἐκεῖνοι χρησιμοποιοῦσιν περισσότερο τὰ ἄλογα, ἡμεῖς (χρησιμοποιοῦμε) τίς πορεῖες. Ἡ δική μας, πράγματι, χώρα εἶναι, ἀπ' ἐναντίας, ἀνώμαλη καὶ συνεπῶς περισσότερο πρόσφορη γιὰ τὴν ἐξάσκηση στίς πεζοπορεῖες. Σ' αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὸ ἔδαφος εἶναι ἀλήθεια ἀναγκαῖο νὰ ἔχει κανεὶς ἐλαφρὰ ὄπλα καὶ συνεπῶς, μὴ ἔχοντας βάρους, νὰ μπορεῖ νὰ τρέχει· ἡ ἐλαφράδα τῶν τόξων καὶ τῶν βελῶν φαίνεται ὅτι ταιριάζει ἐδῶ. Ὅλα αὐτὰ, λοιπόν, μᾶς ἐτοιμάζουν γιὰ τὸν πόλε-

ἐμοὶ φαίνεται, πρὸς τοῦτο βλέπων συνετάττετο· ἐπεὶ καὶ τὰ συσσίτια κινδυνεύει συναγαγεῖν, ὄρων ὡς πάντες, ὁπότεν στρατεύωνται, τόθ' ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πράγματος ἀναγκάζονται φυλακῆς αὐτῶν ἕνεκα συσσιτεῖν τοῦτον τὸν χρόνον. Ἄνοιαν δὴ μοι δοκεῖ καταγνῶναι τῶν πολλῶν ὡς οὐ μανθανόντων ὅτι πόλεμος αἰεὶ πᾶσιν διὰ βίου συνεχῆς ἔστι πρὸς ἀπάσας τὰς πόλεις. Εἰ δὴ πολέμου γε ὄντος φυλακῆς ἕνεκα δεῖ συσσιτεῖν καὶ τινὰς ἄρχοντας καὶ ἄρχομένους διακεκοσμημένους εἶναι φύ- 626 α
λακας αὐτῶν, τοῦτο καὶ ἐν εἰρήνῃ δραστήον. Ἦν γὰρ καλοῦσιν οἱ πλείστοι τῶν ἀνθρώπων εἰρήνην, τοῦτ' εἶναι μόνον ὄνομα, τῷ δ' ἔργῳ πάσαις πρὸς πάσας τὰς πόλεις αἰεὶ πόλεμον ἀκήρυκτον κατὰ φύσιν εἶναι. Καὶ σχεδὸν ἀνευρήσεις, οὕτω σκοπῶν, τὸν Κρητῶν νομοθέτην ὡς εἰς τὸν πόλεμον ἅπαντα δημοσίᾳ καὶ ἰδίᾳ τὰ νόμιμα ἡμῖν ἀποβλέπων συνετάξατο, καὶ κατὰ ταῦτα οὕτω φυλάττειν παρέδωκε τοὺς νόμους, ὡς τῶν ἄλλων οὐδενὸς οὐδὲν ὄφελος ὄν οὔτε κτημάτων οὔτ' ἐπιτηδευμάτων, ἂν μὴ τῷ πολέμῳ ἄρα κρατῆ τις, πάντα δὲ τὰ τῶν νικωμένων ἀγαθὰ τῶν νικῶντων γίγνεσθαι.

ΑΘ. Καλῶς γε, ὦ ξένη, φαίνῃ μοι γεγυμνάσθαι πρὸς τὸ δεῖδειναι τὰ Κρητῶν νόμιμα. Τόδε δέ μοι φράζει ἔτι σαφέστερον ὄν γὰρ ὄρον ἔθου τῆς εὐ πολιτευομένης πόλεως, δοκεῖς μοι λέγειν οὕτω κεκοσμημένην οἰκεῖν δεῖν, ὥστε πολέμῳ νικᾶν τὰς 6
ἄλλας πόλεις. Ἦ γὰρ;

μο, καὶ ὁ νομοθέτης, ὅπως φαίνεται τουλάχιστον σέ μένα, σ' αὐτὸ ἀποβλέποντας ρύθμιζε τὸ κάθε τι· ἀφοῦ καὶ τὰ συσσίτια εἶναι σχεδὸν βέβαιο ὅτι τὰ καθιέρωσε ἐπειδὴ ἔβλεπε ὅτι ὄλοι, ὅποτε συμβαίνει νὰ ἐκστρατεύουσιν, ἀναγκάζονται ἀπὸ τὸ γεγονός αὐτό, γιὰ τὴν ἀσφάλειά τους, νὰ συντρώγουν κατὰ τὸ χρονικὸ αὐτὸ διάστημα. Μοῦ φαίνεται, πράγματι, ὅτι (ἐνν. ὁ νομοθέτης μας) καταδικάζει τὴν ἀπερισκοπέα τοῦ πολὺ κόσμου, πού δὲν ἐννοεῖ νὰ καταλάβει ὅτι πάντοτε ὑπάρχει γιὰ ὄλους σ' ὄλη τους τὴ ζωὴ ἕνας συνεχῆς πόλεμος ἐναντίον ὄλων ἀνεξαιρέτως τῶν πόλεων. Ἄν, βέβαια, ἀληθεύει ὅτι σὲ καιρὸ πολέμου πρέπει γιὰ λόγους ἀσφάλειας νὰ τρῶν ὄλοι μαζί καὶ ὄρισμένοι ἀξιωματικοὶ καὶ ὄπλιτες νὰ εἶναι μὲ βάρδιες φρουροὶ τους, 626 β
τότε πρέπει αὐτὸ νὰ ἐφαρμόζεται καὶ σὲ καιρὸ εἰρήνης. Διότι αὐτὴν πού οἱ περισσότεροὶ τῶν ἀνθρώπων ἀποκαλοῦν εἰρήνη, ὑπάρχει μόνον κατ' ὄνομα, ἐνῶ στὴν πράξῃ ὄλες οἱ πόλεις βρῖσκονται πάντοτε, σύμφωνα μὲ τὴ φύση, σὲ ἀκήρυκτο πόλεμο μὲ ὄλες τίς πόλεις. Καὶ θὰ ἀνακαλύψεις εὐκόλα, βλέποντας ἀπ' αὐτὴ τὴ σκοπιὰ τὸ θέμα, ὅτι ὁ νομοθέτης τῶν Κρητῶν συνέταξε ὄλους ἀνεξαιρέτως τοὺς κανόνες δημοσίᾳ καὶ ἰδιωτικῶς δικαίου στὸν τόπο μας ἀποβλέποντας στὸν πόλεμο, καὶ ἀκριβῶς στὸ πνεῦμα αὐτὸ μᾶς ἐξουσιοδότησε νὰ φυλάττουμε τοὺς νόμους, ἐφ' ὄσον ἀπὸ κανένα ἀπὸ τὰ ἄλλα δὲν ὑπάρχει τὸ παραμικρὸ ὄφελος, οὔτε ἀπὸ τὰ κτήματα οὔτε ἀπὸ τίς ἐπαγγελματικές δραστηριότητες, ἂν δηλαδὴ δὲν ὑπερισχθεῖ κανεὶς στὸν πόλεμο· ἄλλωστε ὄλα τὰ ἀγαθὰ τῶν νικημένων περιέρχονται στοὺς νικητές.

ΑΘ. Μοῦ φαίνεται, χωρὶς ἄλλο, φιλόξενη, ὅτι ἔχεις καλὰ ἐξασκηθεῖ στὸ νὰ διακρίνεις τὸ πνεῦμα τῶν κανόνων δικαίου τῶν Κρητῶν. Αὐτὸ ἐδῶ ὄμως ἐξήγησέ μοι μὲ μεγαλύτερη σαφήνεια· διότι μὲ τὸν ὄρο πού ἔθεσες γιὰ τὴν πόλη πού κυβερνᾶται καλά, μοῦ φαίνεται ὅτι ἐννοεῖς ὅτι πρέπει νὰ διοικεῖται διαρθρωμένη ἔτσι θεσμικὰ, ὥστε νὰ νικᾷ στὸν πόλεμο τίς ἄλλες 6
πόλεις. Ἔτσι δὲν εἶναι;

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν οἶμαι δὲ καὶ τῷδε οὕτω συνδοκεῖν.
 ΜΕ. Πῶς γὰρ ἂν ἄλλως ἀποκρίναίτο, ὃ θεε, Λακεδαιμο-
 νίων γε ὅστισοῦν;

ΑΘ. Πότερ' οὖν δὴ πόλει μὲν πρὸς πόλεις ὀρθὸν τοῦτ'
 ἐστὶ, κώμη δὲ πρὸς κώμην ἕτερον;

ΚΛ. Οὐδαμῶς.

ΑΘ. Ἄλλὰ ταῦτόν;

ΚΛ. Ναί.

ΑΘ. Τί δέ; πρὸς οἰκίαν οἰκία τῶν ἐν τῇ κώμῃ καὶ πρὸς
 ἄνδρα ἀνδρὶ ἐνὶ πρὸς ἓνα, ταῦτόν ἐστι;

ΚΛ. Ταῦτόν.

ΑΘ. Αὐτῷ δὲ πρὸς αὐτὸν πότερον ὡς πολέμῳ πρὸς πο-
 λέμῳ διανοητέον; ἢ πῶς ἐτι λέγομεν;

ΚΛ. Ὡς ξένη Ἀθηναῖε –οὐ γὰρ σε Ἀττικὸν ἐθέλομαι ἂν
 προσαγορεύειν· δοκεῖς γάρ μοι τῆς θεοῦ ἐπωνυμίας ἄξιος εἶναι
 μᾶλλον ἐπονομάζεσθαι· τὸν γὰρ λόγον ἐπ' ἀρχὴν ὀρθῶς ἀνα-
 γαγῶν σαφέστερον ἐποίησας, ὥστε ὄξον ἀνευρήσεις ὅτι νυνδὴ
 ὑφ' ἡμῶν ὀρθῶς ἐρρήθη τὸ πολέμιους εἶναι πάντας παῖον δη-
 μοσίᾳ τε, καὶ ἰδίᾳ ἑκάστους αὐτοῦς σφίσιον αὐτοῖς.

ΑΘ. Πῶς εἰρηκας, ὃ θαυμάσιε;

ΚΛ. Κἀνταῦθα, ὃ ξένη, τὸ νικᾶν αὐτὸν αὐτὸν πασῶν
 νικῶν πρώτη τε καὶ ἀρίστη, τὸ δὲ ἠττάσθαι αὐτὸν ὑφ' ἑαυτοῦ
 πάντων αἰσχιστόν τε ἅμα καὶ κάκιστον. Ταῦτα γὰρ ὡς πολέμου
 ἐν ἑκάστοις ἡμῶν ὄντος πρὸς ἡμᾶς αὐτοῦς σημαίνει.

ΑΘ. Πάλιν τοίνυν τὸν λόγον ἀναστρέψωμεν. Ἐπειδὴ γάρ
 εἰς ἕκαστος ἡμῶν ὁ μὲν κρείττων αὐτοῦ, ὁ δὲ ἠττων ἐστὶ, πό-

d

e

ΚΛ. Ἔτσι ἀκριβῶς νομίζω ὅμως ὅτι καὶ αὐτός (ἐνν. ὁ Μέ-
 γιλλος) συμφωνεῖ ἀπολύτως.

ΜΕ. Πῶς θὰ μπορούσε ν' ἀπαντήσει διαφορετικά, ἀξιο-
 θαύμαστε φίλε, ἕνας ὁποιοσδήποτε ἀπὸ τοὺς Λακεδαιμόνιους;

ΑΘ. Ποιῶ, λοιπὸν, ἀπὸ τὰ δύο τότε ἀληθεῖαι, εἶναι δηλα-
 δὴ τοῦτο σωστό γιὰ τὶς σχέσεις πόλεων μὲ πόλεις, ἐνῶ γιὰ τὶς
 σχέσεις κωμόπολης μὲ κωμόπολη ἰσχύει κάτι διαφορετικὸ;

ΚΛ. Μὲ κανέναν τρόπο.

ΑΘ. Ἄλλὰ τότε ἰσχύει τὸ ἴδιο;

ΚΛ. Ναί.

ΑΘ. Καὶ τί; προκειμένου γιὰ τὶς σχέσεις οἴκου μὲ οἶκο
 στοὺς κόλπους τῆς κωμόπολης καὶ γιὰ τὶς σχέσεις ἀνθρώπου
 μὲ ἄνθρωπο, τοῦ ἑνὸς πρὸς τὸν ἄλλο, τὸ ἴδιο ἐπίσης;

ΚΛ. Τὸ ἴδιο.

ΑΘ. Γιὰ τὶς σχέσεις τώρα ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ (ἀνθρώπου)
 μὲ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του, τί ἀπὸ τὰ δύο, πρέπει νὰ τὶς ἐννο-
 οῦμε ὡς σχέσεις ἐχθροῦ πρὸς ἐχθρὸ; ἢ πῶς πλέον τὶς ἀποκα-
 λοῦμε;

ΚΛ. Φιλοξενούμενε Ἀθηναῖε –δὲν θὰ ἤθελα, πράγματι, νὰ
 σέ προσφωνῶ Ἀττικὸ· διότι μοῦ φαίνεται ὅτι εἶσαι περισσό-
 τερο ἄξιος νὰ ἐπονομάζεσαι μὲ τὸ προσωνύμιό τῆς θεᾶς· ὄντως,
 ἀνάγοντας ὀρθῶς τὴ γνώμῃ σέ γενικὴ ἀρχὴ τὴν ἕκανεσ σαφέ-
 στερη, εἶσαι ποῦ θὰ διαπιστώσεις εὐκολότερα ὅτι σωστά ἐλέγθη
 τώρα δὰ ἀπὸ μᾶς ὅτι ὅλοι εἶναι μὲ ὄλους ἐχθροί, τόσο στὸν δη-
 μόσιο βίῳ ὅσο καὶ στὸν ἰδιωτικὸ, καθέννας ἀπ' αὐτοῦς μὲ τὸν
 ἑαυτό του.

ΑΘ. Πῶς τὸ εἶπες αὐτὸ, θαυμάσιε ἄνθρωπε;

ΚΛ. Ὅτι κι ἐδῶ, φιλοξενούμενε, τὸ νὰ νικᾶ κανεὶς τὸν
 ἴδιο τὸν ἑαυτό του εἶναι ἀπ' ὄλες τὶς νίκες ἡ πρώτη καὶ ἡ πιὸ
 σπουδαία, καὶ τὸ νὰ νικᾶται αὐτός ἀπὸ τὸν ἑαυτό του τὸ πιὸ
 αἰσχρὸ ἀπ' ὅλα καὶ συνάμα καὶ τὸ πιὸ κακὸ. Σημαίνουν, πράγ-
 ματι, αὐτὰ ὅτι διεξάγεται μέσα στὸν καθένα ἀπὸ μᾶς ἕνας πό-
 λεμος ἐναντίον τοῦ ἴδιου τοῦ ἑαυτοῦ μᾶς.

ΑΘ. Ὡς ἀντιστρέψωμε, λοιπὸν, τώρα τὸν διαλογισμό.
 Ἄφου, δηλαδή, καθέννας ἀπὸ μᾶς εἶναι ἢ ἀνώτερος ἢ κατώτε-

d

e

τερα φῶμεν οἰκίαν τε καὶ κώμην καὶ πόλιν ἔχειν ταῦτόν τοῦτο ἐν αὐταῖς ἢ μὴ φῶμεν;

ΚΛ. Τὸ κρείττω τε ἑαυτῆς εἶναι λέγεις τινά, τὴν δ' ἦττω;

ΑΘ. Ναί.

ΚΛ. Καὶ τοῦτο ὀρθῶς ἦρον· πάνυ γὰρ ἔστι καὶ σφόδρα τὸ τοιοῦτον, οὐχ ἥμισυ ἐν ταῖς πόλεσιν. Ἐν ὁπόσαις μὲν γὰρ οἱ ἀμείνονες νικῶσιν τὸ πλῆθος καὶ τοὺς χεῖρους, ὀρθῶς ἂν αὕτη κρείττων τε ἑαυτῆς λέγοιθ' ἢ πόλις, ἐπαινοῦτό τε ἂν δικαιοτάτα τῇ τοιαύτῃ νίκῃ· τοῦναντίον δέ, ὅπου τᾶναντία.

ΑΘ. Τὸ μὲν τοίνυν εἰ ποτέ ἐστίν που τὸ χεῖρον κρείττων τοῦ ἀμείνονος ἑάσωμεν—μακροτέρου γὰρ λόγου—τὸ δὲ ὑπὸ σοῦ λεγόμενον μανθάνω νῦν, ὡς ποτε πολίται, συγγενεῖς καὶ τῆς αὐτῆς πόλεως γεγονότες, ἄδικοι καὶ πολλοὶ συνελθόντες, δικαίους ἐλάττους ὄντας βιάσονται δουλούμενοι, καὶ ὅταν μὲν κρατήσωσιν, ἦττων ἢ πόλις αὐτῆς ὀρθῶς αὕτη λέγοιτ' ἂν ἅμα καὶ κακῇ, ὅπου δ' ἂν ἦτῶνται, κρείττων τε καὶ ἀγαθῇ.

ΚΛ. Καὶ μάλᾳ ἄτοπον, ὦ ξένε, τὸ νῦν λεγόμενον· ὁμῶς δὲ ὁμολογεῖν οὕτως ἀναγκαῖοτάτον.

ΑΘ. Ἔχε δῆ. Καὶ τότε πάλιν ἐπισκεψώμεθα· πολλοὶ ἀδελφοί που γένοιντ' ἂν ἐνὸς ἀνδρός τε καὶ μιᾶς ὕεως, καὶ δὴ καὶ θαυμαστόν οὐδὲν τοὺς πλείους μὲν ἄδικους αὐτῶν γίγνεσθαι, τοὺς δὲ ἐλάττους δικαίους.

ΚΛ. Οὐ γὰρ οὖν.

ρος ἀπὸ τόν ἑαυτοῦ, τί ἀπὸ τὰ δύο ἰσχύει, νά ποῦμε ὅτι τόσο ὁ οἶκος ὅσο ἡ κοινόπολις καὶ ἡ πόλις ἐμπεριέχουν τὸ ἴδιο αὐτὸ γνῶρισμα ἢ νά μὴ τὸ ποῦμε;

ΚΛ. Ἐννοεῖς τὸ νά ὑπερτερεῖ κάποιο σὲ σχέση με τόν ἑαυτό του καὶ κάποιο ἄλλο νά ὑπολείπεται;

ΑΘ. Ναί.

ΚΛ. Καὶ τοῦτο σωστά τὸ ρῶτησες· διότι κάτι τέτοιο ἰσχύει ἀπολύτως καὶ μάλιστα σὲ μεγάλο βαθμῶ, ὅχι λιγότερο γιὰ τίς πόλεις. Ὅσες φορές, πράγματι, συμβαίνει νά νικῶν οἱ καλύτεροι τὸ πλῆθος καὶ τοὺς χεῖροτέρους, θά μπορούσε νά λέγεται ὅτι ἡ πόλις αὕτη εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ τόν ἑαυτό της καὶ θά μπορούσε νά ἐπαινεῖται πολὺ δίκαια γιὰ μίαν νίκην τοῦ εἶδους αὐτοῦ· τὸ ἀντίθετο, ἐξ ἄλλου, θά ἴσχυε ὅπου συμβαίνουν τ' ἀντίθετα.

ΑΘ. Τὸ ἂν, λοιπόν, συμβαίνει κάποτε τὸ χειρότερο νά εἶναι κάπου ἀνώτερο ἀπὸ τὸ καλύτερο, ἢς τὸ ἀφήσουμε κατὰ μέρος—διότι ἀπαιτεῖται μεγαλύτερη συζήτηση—, αὐτό, ἐξ ἄλλου, πού λέγεται ἀπὸ σένα τὸ πληροφοροῦμαι τώρα, ὅτι κάποτε πολίτες, συγγενεῖς μεταξύ τους καὶ γεννημένοι στήν ἴδια πόλη, ἄδικοι καὶ πολλοί, ἀφροῦ προηγουμένως ἐνωθῶν σὲ ἕναίσι σῶμα, θά ἀσκήσουν βία κατὰ τῶν δικαίων, πού εἶναι λιγότεροι, γιὰ νά τοὺς ὑποδουλώσουν καὶ συνεπῶς πῶς, ὅταν αὐτοὶ ἐπικρατήσουν, ἡ πόλις αὕτη θά μπορούσε δίκαια νά λέγεται κατώτερη τοῦ ἑαυτοῦ της καὶ συγχρόνως κακῇ, ἐνῶ ὅπου τυχόν νικῶνται ἀνώτερη καὶ καλή.

ΚΛ. Καί εἶναι βέβαια πολὺ παράξενο, φιλοξενούμενε, αὐτὸ πού τώρα λέγεται ἀπὸ σένα· ὥστόσο, εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖο νά ὁμολογήσουμε ὅτι ἔτσι εἶναι.

ΑΘ. Μὴ βιάζεσαι ὁμῶς. Νά ἐξετάσουμε ἀκόμη καὶ αὐτό· πολλοὶ ἀδελφοί θά μπορούσαν νά εἶναι βεβαίως γυιοὶ τοῦ ἴδιου ἀνδρα καὶ τῆς ἴδιας γυναίκας, καὶ ὥστόσο δέν εἶναι καθόλου παράξενο νά γίνουν οἱ περισσότεροι ἀπὸ αὐτοὺς ἄδικοι καὶ οἱ λιγότεροι δίκαιοι.

ΚΛ. Πράγματι, καθόλου.

ΑΘ. Καί οὐκ ἂν εἴη γε πρόπον ἐμοί τε καὶ ὑμῖν τοῦτο θηρεύειν, ὅτι νικῶντων μὲν τῶν πονηρῶν ἦ τε οἰκία καὶ ἡ συγγένεια αὐτῆ πᾶσα ἤττων αὐτῆς λέγεται· ἂν, κρείττων δὲ ἤττωμένων· οὐ γὰρ εὐσημοσύνης τε καὶ ἀσημοσύνης ῥημάτων ἕνεκα τὰ νῦν σκοποῦμεθα πρὸς τὸν τῶν πολλῶν λόγον, ἀλλ' ὀρθότητός τε καὶ ἀμαρτίας περὶ νόμων, ἦτις ποτ' ἐστὶν φύσει.

ΚΛ. Ἀληθέστατα, ὦ ξένη, λέγεις.

ΜΕ. Καλῶς μὲν οὖν, ὡς γε ἐμοὶ συνδοκεῖν, τό γε τοσοῦτον, τὰ νῦν.

ΑΘ. Ἰδωμεν δὴ καὶ τόδε· τούτοις τοῖς ἄρτι λεγομένοις ἀδελφοῖς γένοιτ' ἂν πού τις δικαστής;

ΚΛ. Πάνυ γε.

ΑΘ. Πότερος οὖν ἀμείνων, ὅστις τοὺς μὲν ἀπολέσειεν αὐτῶν ὅσοι κακοί, τοὺς δὲ βελτίους ἄρχειν αὐτοὺς αὐτῶν προστάξειεν, ἢ ὅδε ὃς ἂν τοὺς μὲν χρηστοὺς ἄρχειν, τοὺς χείρους δ' ἕασας ζῆν ἄρχεσθαι ἐκόντας ποιήσειεν; τρίτον δέ που δικαστὴν πρὸς ἀρετὴν εἰπωμεν, εἰ τις εἴη τοιοῦτος ὅστις παραλαβὼν συγγένειαν μίαν διαφερομένην, μήτε ἀπολέσειεν μηδένα, διαλλάξας δέ, εἰς τὸν ἐπιλοιπον χρόνον νόμους αὐτοῖς θείς, πρὸς ἀλλήλους παραφυλάττειν δύναίτο ὥστε εἶναι φίλους;

ΚΛ. Μακρῶ ἀμείνων γίγνοιτ' ἂν ὁ τοιοῦτος δικαστής τε καὶ νομοθέτης.

ΑΘ. Καί δέν θά ἦταν, βέβαια, σωστό γιά μένα καί γιά σᾶς νά θίγουμε αὐτό τό θέμα, ὅτι, δηλαδή, ἂν νικοῦν οἱ κακοί, ὁ οἶκος καί συνεπῶς ὅλοι οἱ συγγενεῖς θά μπορούσαν νά λέγονται κατώτεροι τοῦ ἑαυτοῦ τους, καί ἀνώτεροι ἂν νικῶνται ἐκεῖνοι, διότι δέν ἐρευνοῦμε ἐν προκειμένῳ τά θέματα αὐτά χάριν τῆς ἐξακριβώσεως τῆς κομψότητος ἢ μὴ τῶν λέξεων σέ σύγκριση μὲ τὸν λόγο τῶν πολλῶν, ἀλλά χάριν τόσο τῆς ὀρθότητος ὅσο καί τῆς σφαλερότητας σχετικά μὲ τοὺς νόμους, ἢ ὅποια ὑπάρχει κάποτε ἀπὸ τῆ φύση.

ΚΛ. Αὐτό πού λές εἶναι πέρα γιά πέρα ἀληθινό, φιλοξενοῦμενε.

ΜΕ. Καί μάλιστα τόσο ὥραϊα διατυπωμένο, ὥστε νά συμμερίζομαι κι ἐγὼ βέβαια τά παρόντα.

ΑΘ. Ἄς δοῦμε τότε καί αὐτό τό θέμα· γι' αὐτούς τοὺς ἀδελφούς, πού μόλις ἐγινε λόγος, θά μπορούσε ἄραγε νά ὑπάρχει κάπου ἕνας δικαστής;

ΚΛ. Βεβαίωτατα.

ΑΘ. Ποιός, λοιπόν, ἀπὸ τοὺς δύο εἶναι καλύτερος, αὐτός πού θά καταδίκαιζε σέ θάνατο ὅσους ἀπ' αὐτούς εἶναι κακοί καί θά ὄριζε οἱ καλύτεροι νά κυβερνοῦν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τοὺς ἑαυτοὺς τους, ἢ αὐτός ὁ ὁποῖος θά ὄριζε νά κυβερνοῦν οἱ τίμοι καί, ἀφήνοντας τοὺς χειρότερος νά ζοῦν, θά τοὺς ἔκανε νά κυβερνῶνται μὲ τῆ θέλησή τους; Τρίτον ἴσως τώρα καί καλύτερο δικαστὴ μήπως νά θεωρήσουμε, μὲ κριτήριο τὴν ἀρετὴ, ἂν θά μπορούσε νά ὑπάρχει ἕνας τέτοιος, ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος, ἀναλαμβάνοντας τὴν ὑπόθεση μιᾶς οἰκογένειας σέ ἀντιδικία, ὄχι μόνο δέν θά καταδίκαιζε σέ θάνατο κανέναν, ἀλλά, ἀφοῦ τοὺς συμφιλιῶνε θέτοντας γιά τό μέλλον νόμους γι' αὐτούς, θά μπορούσε νά τοὺς προφυλάξει τὸν ἕνα ἀπέναντι στὸν ἄλλο, ὥστε νά εἶναι φίλοι μεταξὺ τους;

ΚΛ. Κατὰ πολὺ καλύτερος θά ἦταν αὐτοῦ τοῦ εἶδους ὁ δικαστής καί νομοθέτης.

ΑΘ. Καί μὴν τοῦναντίον γε ἡ πρὸς πόλεμον ἂν βλέπων αὐτοῖς τοὺς νόμους διανομοθετοῖ.

ΚΛ. Τοῦτο μὲν ἀληθές.

ΑΘ. Τί δ' ὁ τὴν πόλιν συναρμόττων; πρὸς πόλεμον αὐτῆς ἂν τὸν ἔξωθεν βλέπων τὸν βίον κοσμοῖ μάλλον, ἢ πρὸς πόλεμον τὸν ἐν αὐτῇ γιγνόμενον ἕκαστοτε, ἢ δὴ καλεῖται στάσις; ὃν μάλιστα μὲν ἅπας ἂν βούλοιο μῆτε γενέσθαι ποτέ ἐν ἑαυτοῦ πόλει γενόμενόν τε ὡς τάχιστα ἀπαλλάττεσθαι.

ΚΛ. Δῆλον ὅτι πρὸς τοῦτον.

ΑΘ. Πότερα δὲ ἀπολομένων αὐτῶν ἐτέρων εἰρήνην τῆς στάσεως γενέσθαι, νικησάντων δὲ ποτέρων, δέξαιτ' ἂν τις μάλλον, ἢ φιλίας τε καὶ εἰρήνης ὑπὸ διαλλαγῶν γενομένης, οὕτω τοῖς ἔξωθεν πολεμίοις προσέχειν ἀνάγκη εἶναι τὸν νοῦν;

ΚΛ. Οὕτω πᾶς ἂν ἐθέλοι πρότερον ἢ 'κείνως περὶ τὴν αὐτοῦ γίγνεσθαι πόλιν.

ΑΘ. Οὐκοῦν καὶ νομοθέτης ὡσαύτως;

ΚΛ. Τί μὴν;

ΑΘ. Ἐπειδὴ οὐδὲ τοῦ ἀρίστου ἕνεκα πάντα ἂν τὰ νόμιμα τιθεῖ πᾶς;

ΚΛ. Πῶς δ' οὐ;

ΑΘ. Τό γε μὴν ἄριστον οὔτε ὁ πόλεμος οὔτε ἡ στάσις, ἀπεικτόν δὲ τὸ δεηθῆναι τούτων, εἰρήνην δὲ πρὸς ἀλλήλους ἅμα καὶ φιλοφροσύνην, καὶ δὴ καὶ τὸ νικᾶν, ὡς ἔοικεν, αὐτὴν αὐτὴν πόλιν οὐκ ἦν τῶν ἀρίστων ἀλλὰ τῶν ἀναγκαίων· ὅμοιον ὡς εἰ

ΑΘ. Καί ὁμοῦς σὸ ἀντίθετο ἀκριβῶς ἀποβλέποντας παρὰ τὸν πόλεμον, θά νομοθετοῦσε γι' αὐτοὺς τοὺς νόμους.

ΚΛ. Αὐτὸ βέβαιον εἶναι ἀληθές.

ΑΘ. Καί τί (ἀληθεύει) γι' αὐτὸν ποῦ συνενώνει τὴν πόλιν; Ἄποβλέποντας σ' ἕναν ἔξωτερικὸν πόλεμον αὐτῆς, θά ρυθμίζε τὴ ζωὴ μάλλον, ἢ σ' ἕναν πόλεμον ποῦ γίνεται κάθε τόσο μέσα σ' αὐτὴν, ὁ ὁποῖος καλεῖται τότε στάσις; Τὸν ὁποῖο μάλιστα ὁ καθένας θά ἠθελε ὄχι μόνο νὰ μὴ γίνεαι ποτέ στὴ δική του πόλιν, ἀλλὰ καὶ ἂν γινόταν τό ταχύτερον δυνατόν ν' ἀπαλασσοῦταν ἀπ' αὐτόν.

ΚΛ. Εἶναι φανερό ὅτι στόν τελευταῖο αὐτόν ἀποβλέπει.

ΑΘ. Καί τί ἀπό τὰ δύο θά προσδοκοῦσε κάποιος περισσότερο, ἀφοῦ ἐξοντωθεῖ ἡ μία ἢ ἡ ἄλλη ἀπό τίς δύο (ἀντίπαλες παρατάξεις), ὅποια καὶ ἂν νικήσει ἀπό τίς δύο, νὰ γίνεαι μετὰ ἀπό τὴν στάσην εἰρήνην, ἢ μήπως, ἀφοῦ ὑπάρξει συμφιλίωση καὶ γίνεαι μέ συνδιαλλαγῆς εἰρήνην, νὰ στρέφεται ὡς ἐκ τούτου ἢ προσοχῆ κατ' ἀνάγκη πρὸς τοὺς ἔξωτερικοὺς ἐχθρούς;

ΚΛ. Μέ τὸν τρόπο αὐτόν θά ἠθελε πρωτίστως ὁ καθένας, παρὰ μέ τὸν ἄλλο ἐκείνον, νὰ συμβαίνει σχετικὰ μέ τὴ δική του πόλιν.

ΑΘ. Μήπως, λοιπόν, μέ τὸν ἴδιο τρόπο θά ἠθελε καὶ ἕνας νομοθέτης;

ΚΛ. Ἐπειδὴ, καὶ τί περιμένεις;

ΑΘ. Ἐπειδὴ, λοιπόν, ἕνεκα τοῦ μεγαλύτερου καλοῦ δέν θά ἔθετε ὁ καθένας ὅλους τοὺς κανόνες δικαίου;

ΚΛ. Καί πῶς ὄχι;

ΑΘ. Τό μεγαλύτερον ὁμοῦς καλὸ δέν εἶναι ἀσφαλῶς οὔτε ὁ πόλεμος οὔτε ἡ στάσις, καὶ εἶναι ὅμως ἀνεπιθύμητο τό νὰ βρεθεῖ κανεὶς στήν ἀνάγκη νὰ καταφύγει σ' αὐτά, ἀλλὰ ἡ εἰρήνη καὶ μαζί ἡ ἀμοιβαία καλωσύνη, καὶ εἶναι μάλιστα ἀλήθεια ὅτι καὶ τό νὰ νικᾶει, ὅπως φαίνεται, αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ πόλιν τὸν ἑαυτοῦ, δέν ἦταν ἀπό τὰ μεγαλύτερα καλά, ἀλλὰ ἀπό τὰ ἀναγκαῖα παρόμοια ὅπως ἂν, στήν περίπτωσιν ἑνὸς ἀρρωστοῦ σώματος,

κάμνον σῶμα ἱατρικῆς καθάρσεως τυχόν ἡγοῖτό τις ἄριστα πράττειν τότε, τῷ δὲ μὴδὲ τὸ παράπαν δεηθέντι σῶματι μὴδὲ προσέχοι τὸν νοῦν, ὡσαύτως δὲ καὶ πρὸς πόλεως εὐδαιμονίαν ἢ καὶ ἰδιώτου διανοοῦμενος οὕτω τις οὐτ' ἂν ποτε πολιτικός γένοιτο ὀρθῶς, πρὸς τὰ ἐξωθεν πολεμικὰ ἀποβλέπων μόνον καὶ πρῶτον, οὐτ' ἂν νομοθέτης ἀκριβῆς, εἰ μὴ χάριν εἰρήνης τὰ πολέμου νομοθετοῖ μᾶλλον ἢ τῶν πολεμικῶν ἕνεκα τὰ τῆς εἰρήνης.

ΚΛ. Φαίνεται μὲν πως ὁ λόγος οὗτος, ὃ ξένη, ὀρθῶς εἰρησθαι, θαυμάζω γε μὴν εἰ τὰ τε παρ' ἡμῖν νόμιμα καὶ ἔτι τὰ περὶ Λακεδαιμόνα μὴ πάσαν τὴν σπουδὴν τούτων ἕνεκα πεποιήται.

ΑΘ. Τάχ' ἂν ἴσως· δεῖ δὲ οὐδὲν σκληρῶς ἡμᾶς αὐτοὺς διαμάχεσθαι τὰ νῦν ἄλλ' ἡρέμα ἀνερωτᾶν, ὡς μάλιστα περὶ ταῦτα ἡμῶν τε καὶ ἐκείνων σπουδαζόντων. Καί μοι τῷ λόγῳ συνακολουθήσατε. Προσθησώμεθα γοῦν Τύρταλον, τὸν φύσει μὲν Ἀθηναῖον, τῶνδε δὲ πολίτην γενόμενον, ὃς δὴ μάλιστα ἀνθρώπων περὶ ταῦτα ἐσπούδακεν εἰπὼν ὅτι

οὐτ' ἂν μνησαίμην οὐτ' ἐν λόγῳ ἄνδρα τιθεῖμην

οὐτ' εἰ τις πλουσιώτατος ἀνθρώπων εἶη, φησὶν, οὐτ' εἰ πολλὰ ἀγαθὰ κεκτημένος, εἰπὼν σχεδὸν ἅπαντα, ὃς μὴ περὶ τὸν πόλεμον ἄριστος γίγνοιτ' ἄε. Ταῦτα γὰρ ἀκήκοάς που καὶ σὺ τὰ ποιήματα· ὃδε μὲν γὰρ οἶμαι διακορῆς αὐτῶν ἔστι.

ΜΕ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΚΛ. Καὶ μὴν καὶ παρ' ἡμᾶς ἐλήλυθε κομισθέντα ἐκ Λακεδαιμόνος.

ἀφοῦ ἔτυχε νὰ ὑποβληθεῖ σὲ ἱατρικὴ καθάρση, θὰ νόμιζε κάποιος ὅτι βρῖσκεται ἔκτοτε σὲ ἄριστη κατάσταση, ἐνῶ μὲ τὸ σῶμα ποῦ δὲν χρειάστηκε οὔτε τὴν παραμικρὴ περιθάλψη οὔτε ποῦ θ' ἀσχολεῖται, ἔτσι ἀκριβῶς καὶ ὅσον ἀφορᾷ στὴν εὐημερία τῆς πόλεως ἢ ἀκόμη καὶ ἐνὸς ἰδιώτη, ἂν κάποιος σκεπτεται μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, οὔτε πολιτικός θὰ ἦταν ποτέ μὲ τρόπο σωστό, ὅταν ἀποβλέπει μόνον καὶ μόνον στὰ ἐξωτερικὰ πολεμικὰ θέματα, οὔτε νομοθέτης τέλειος, ἂν δὲν θὰ ρυθμίζει νομοθετικά τὰ θέματα τοῦ πολέμου χάριν τῆς εἰρήνης μᾶλλον παρὰ ἐξ αἰτίας τῶν πολεμικῶν τὰ τῆς εἰρήνης.

ΚΛ. Φαίνεται, βέβαια, ὅτι κατὰ κάποιο τρόπο ὁ διαλογισμός σου αὐτός, φιλοξενούμενε, ἔχει σωστά διατυπωθεῖ, διερωτῶμαι ὁμως μήπως, τόσο τὰ καθιερωμένα σὲ μᾶς ὅσο καὶ στὴ Λακεδαιμόνα, δὲν εἶναι προϊόν τοῦ ὅλου ζήλου γι' αὐτὰ (ἐνν. τὰ πολεμικὰ θέματα).

ΑΘ. Πολύ πιθανό. Δὲν πρέπει ὁμως οὐδόλως ἐμεῖς οἱ ἴδιοι νὰ διαπληκτιζόμεσθε μὲ τρόπο δεξὺ γιὰ τὰ παραπάνω, ἀλλὰ νὰ ἐξετάζουμε ἡρεμα, μήπως γιὰ τὰ ἴδια αὐτὰ ἐνδιαφερόμαστε στὸ ἐπαρκὸν τόσο ἐμεῖς ὅσο καὶ ἐκεῖνοι. Παρακολουθεῖστε συνεπῶς μαζί μου τὸν συλλογισμό. Ἄς ὀρίσουμε, ἂν μὴ τί ἄλλο, ὡς μάρτυρα τὸν Τύρταῖο, τὸν Ἀθηναῖο στὴν καταγωγὴ ποῦ ἐγινε πολιτὴς αὐτῶν ἐδῶ (ἐνν. τῶν Λακεδαιμονίων), ὁ ὁποῖος μάλιστα περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο ἀνθρώπο ἐνδιαφέρθηκε γι' αὐτὰ, ἔχοντας πεῖ ὅτι:

οὔτε θὰ μνημόνευα κἂν οὔτε ἄνδρα θὰ τὸν λογάριζα

οὔτε καὶ ἂν ἦταν ὁ πῶς πλούσιος ἀνθρώπος τοῦ κόσμου, λέει, οὔτε καὶ ἂν εἶχε πολλὰ ἀγαθὰ στὴν κατοχὴ του –ἀναφέροντάς τα ὅλα σχεδὸν ἕνα πρὸς ἕνα– ὁ ὁποῖος δὲν θὰ ἦταν πάντοτε ὡς πρὸς τὸν πόλεμο ἄριστος. Αὐτὰ τὰ ποιήματα τὰ ἔχεις ἀσφαλῶς καὶ σὺ ἀκούσει κάπου· διότι αὐτός ἐδῶ (ἐνν. ὁ Μέγιλλος), νομίζω, τὰ ἔχει χορτάσει.

ΜΕ. Βεβαίότατα.

ΚΛ. Μὰ ναὶ καὶ σὲ μᾶς ἔχουν φθάσει, καθὼς μεταδόθηκαν ἀπὸ τῆς Λακεδαιμόνα.

ΑΘ. Ἴθι νυν ἀνερώμεθα κοινή τουτονί τὸν ποιητὴν οὕτω-
 σί πως· «Ἔω Τύρταιε, ποιητὰ θεϊότατε –δοκεῖς γάρ δὴ σοφός
 ἦμιν εἶναι καὶ ἀγαθός, ὅτι τοὺς μὲν ἐν τῷ πολέμῳ διαφέροντας
 διαφερόντως ἐγκωμιάμακας– ἥδη οὖν τυγχάνομεν ἐγὼ τε καὶ
 ὄδε καὶ Κλεινίας ὁ Κνώσιος οὐτοσί συμπερορόμενοι σοι περὶ
 τοῦτου σφόδρα, ὡς δοκοῦμεν· εἰ δὲ περὶ τῶν αὐτῶν λέγομεν
 ἀνδρῶν ἢ μὴ, βουλόμεθα σαφῶς εἰδέναι. Λέγε οὖν ἡμῖν· ἄρα
 εἶδη δύο πολέμου καθάπερ ἡμεῖς ἠγῆ καὶ σύ σαφῶς; ἢ πῶς;»
 Πρὸς ταῦτ' οἶμαι κἂν πολὺ φαυλότερος εἴποι Τυρταίου τις
 ἀληθές, ὅτι δύο, τὸ μὲν δ' ἀκαλοῦμεν ἅπαντες στάσις, ὃς δὴ πά-
 ντων πολέμων χαλεπώτατος, ὡς ἔφαμεν ἡμεῖς νυνδὴ· τὸ δὲ
 ἄλλο πολέμου θήσομεν οἶμαι γένος ἅπαντες ᾧ πρὸς τοὺς ἐκτός
 τε καὶ ἀλλοφύλους χρώμεθα διαφερόμενοι, πολὺν πρῶτον
 ἐκείνου.

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὐ;

ΑΘ. Φέρε δὴ, ποτέρους, καὶ πρὸς πότερον ἔπαιων τὸν πό-
 λεμον, οὕτως ὑπερεπήνεσας, τοὺς δὲ ἔψεξας τῶν ἀνδρῶν; ἔοι-
 κας μὲν γὰρ πρὸς τοὺς ἐκτός· εἰρηκας γοῦν ὡδὲ ἐν τοῖς ποιή-
 μασιν, ὡς οὐδαμῶς τοὺς τοιούτους ἀνεχόμενος, οἱ μὲν τολμή-
 ωσιν μὲν ὄραν φόνον αἵματόεντα

καὶ δῆϊων ὀρέγοντ' ἐγγύθεν ἰστάμενοι.

Οὐκοῦν τὰ μετὰ ταῦτα εἵπομεν ἂν ἡμεῖς ὅτι «Σὺ μὲν
 εἵπαιεις, ὡς ἔοικας, ὦ Τύρταιε, μάλιστα τοὺς πρὸς τὸν ὀνηεῖόν

ΑΘ. Ἐμπρός, λοιπόν, ἄς ρωτήσουμε ἀπὸ κοινῶν τῶρα
 αὐτὸν τὸν ποιητὴ, κάπως ἔτσι: «Τυρταίε, ποιητὴ θεϊκότατε
 –διότι πιστεύομε, πράγματι, ὅτι εἶσαι σοφός καὶ καλοκάγαθος,
 ἐπειδὴ ἐγκωμιάμας μὲ τρόπο ξεχωριστό αὐτοῦς ποὺ διακρίνο-
 νται στὸν πόλεμο– τῶρα, λοιπόν, τόσο ἐγὼ καὶ αὐτός ἐδῶ
 μπροστά μου (ἐνν. ὁ Μέγυλλος) ὅσο καὶ ὁ παρευρισκόμενος
 Κλεινίας ὁ Κνώσιος, συμβαίνει, ὅπως τουλάχιστον μᾶς φαίνε-
 ται, νὰ συμφωνοῦμε ἀπολύτως μαζὶ σου ἀναφορικά μὲ αὐτὸ· τὸ
 ἂν τῶρα μιλάμε γιὰ τοὺς ἴδιους ἀνδρες ἢ ὄχι, θέλομε νὰ τὸ γνω-
 ρίζουμε μὲ ἀπόλυτη σαφήνεια. Πές μας, λοιπόν· τυχαίνει ἄρα-
 γε νὰ φρονεῖς καὶ σύ εἰλικρινᾶ, καθὼς ἀκριβῶς καὶ μεῖς, ὅτι
 ὑπάρχουν δύο εἶδη πολέμου; ἢ μήπως ἔχεις διαφορετικὴ γνώ-
 μη;». Ἐπ' αὐτοῦ, νομίζω, ἀκόμη κι ἕνας πολὺ λιγότερο σπου-
 δαῖος ἀπὸ τὸν Τυρταῖο θὰ ἔλεγε τὴν ἀλήθεια, ὅτι δηλαδὴ ὑπάρ-
 χουν δύο, τὸ ἕνα εἶναι αὐτὸ ποὺ ὄλοι ἀνεξαιρέτως ἀποκαλοῦμε
 στάση, ὁ ὁποῖος μάλιστα εἶναι ἀπ' ὄλους τοὺς πολέμους ὁ χει-
 ρότερος, ὅπως λέγαμε μεῖς λίγο πρὶν· τὸ ἄλλο εἶδος πολέμου,
 νομίζω ὅτι ὄλοι ἀνεξαιρέτως θὰ θεωρήσουμε ὅτι εἶναι αὐτὸ στό
 ὁποῖο καταφεύγομε ἐναντίον τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν καὶ συ-
 νεπῶς τῶν ἀλλοφύλων μὲ τοὺς ὁποίους ἔχομε διαφορῆς, τὸ
 ὁποῖο εἶναι πολὺ ἠπιότερο ἀπὸ ἐκεῖνον (ἐνν. τὸν ἐμφύλιο).

ΚΛ. Καὶ πῶς νὰ μὴν εἶναι;

ΑΘ. Ἐλα, πές μας τότε ποιούς ἀπὸ τοὺς ἀνδρες τῶν δύο
 ἐμπόλεμων παρατάξεις, καὶ ἀναφορικά μὲ ποῖον ἔπαιωνάτας
 τὸν πόλεμο ἀπὸ τοὺς δύο, παραπαίεινεις τόσο πολὺ, καὶ
 ἄλλους κατηγορήσεις, διότι μᾶς ἔχεις δώσει τὴν ἐντύπωση ὅτι
 ἀναφέρεσαι σ' αὐτοὺς ἐναντίον τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν· ἔχεις
 πῆ χωρὶς ἄλλο στὰ ποιήματά σου περὶ τοῦ, ὅτι δὲν ἀνέχεσαι μὲ
 τίποτα αὐτοῦ τοῦ εἶδους τοὺς ἀνθρώπους ποὺ δὲν τολμοῦν νὰ
 ἀντικρύσουν αἱματοκύλισμα

καὶ δὲν θὰ ζητοῦσαν νὰ κτυπήσουν τοὺς ἐχθρούς ἀπὸ κοντά.

Χωρὶς ἄλλο, λοιπόν, κατ' ἀκολουθίαν αὐτῶν θὰ μποροῦσα-
 με νὰ ποῦμε ἐμεῖς ὅτι «ἐσὺ ἐξυμνεῖς, καθὼς φαίνεται, Τυρταίε,

τε και ἔξωθεν πόλεμον γιγνομένους ἐπιφανεῖς». Φαίη ταῦτ' ἄν
που και ὁμολογοῖ;

ΚΛ. Τί μήν;

ΑΘ. ἼΗμεῖς δέ γε ἀγαθῶν ὄντων τούτων ἐτι φαμέν ἄμει-
νους εἶναι και πολὺ τοὺς ἐν τῷ μεγίστῳ πολέμῳ γιγνομένους 630 α
ἀρίστους διαφανῶς· ποιητὴν δέ και ἡμεῖς μάρτυρ' ἔχομεν, Θέ-
ογνιν, πολίτην τῶν ἐν Σικελίᾳ Μεγαρέων, ὃς φησιν

πιστὸς ἀνὴρ χρυσοῦ τε και ἀργύρου ἀντερύσασθαι
ἄξιος ἐν χαλεπῇ, Κύρνε, διχοστασίῃ.

Τούτων δὴ φαμεν ἐν πολέμῳ χαλεπωτέρῳ ἄμεινονα ἐκείνου πά-
μπολυ γίγνεσθαι, σχεδὸν ὅσον ἄμεινων δικαιοσύνη και σω-
φροσύνη και φρόνησις εἰς ταῦτόν ἐλθοῦσα μετ' ἀνδρείας, b
αὐτῆς μόνον ἀνδρείας. Πιστὸς μὲν γὰρ και ὑγιής ἐν στάσεσιν
οὐκ ἄν ποτε γένοιτο ἄνευ συμπάσης ἀρετῆς· διαβάντες δ' εὐ και
μαχόμενοι ἐθέλοντες ἀποθνήσκειν ἐν ᾧ πολέμῳ φράζει Τύρ-
ταιος τῶν μισθοφόρων εἰσὶν ἀμύπολλοι, ὧν οἱ πλεῖστοι γί-
γονται θρασεῖς και ἄδικοι και ὕβρισται και ἀφρονέστατοι
σχεδὸν ἀπάντων, ἐκτός δὴ τινῶν εὐ μάλα ὀλίγων. Ποῖ δὴ τε-
λευτᾷ νῦν ἡμῖν οὗτος ὁ λόγος, και τί φανερόν ποτε ποιῆσαι c
βουληθεῖς λέγει ταῦτα; δῆλον δτι τότε, ὡς παντός μάλλον και
ὁ τῆδε παρά Διὸς νομοθέτης, πᾶς τε οὐ και σμικρὸν ὄφελος,
οὐκ ἄλλο ἢ πρὸς τὴν μεγίστην ἀρετὴν μάλιστα βλέπων αἰεθί-
σει τοὺς νόμους· ἔστι δέ, ὡς φησιν Θεόγνις, αὐτὴ πιστότης ἐν
τοῖς δεινοῖς, ἣν τις δικαιοσύνην ἂν τέλειαν ὀνομάσειεν. Ἦν δ'

περισσότερο αὐτοὺς ποὺ γίνονται ἐπιφανεῖς ἐναντίον τοῦ
ἄλλοδαποῦ ἐχθροῦ και συνεπῶς στὸν ἐξωτερικὸν πόλεμον». Αὐτὰ
ἄραγε δέν θά μπορούσε περίπου νά πεί και νά παραδεχθεῖ;

ΚΛ. Γιατί ὄχι;

ΑΘ. Ἐμεῖς ὥστόσο, ὅσο κι ἂν εἶναι γενναῖοι αὐτοί, ὑπο-
στηρίζομε δτι εἶναι γενναϊότεροι ἀκόμη, κατά πολὺ μάλιστα,
ἐκείνοι ποὺ πρωτεύουν καταφανέστατα στὸν πιὸ μεγάλο πό- 630 α
λεμο· ἕναν ποιητὴ, ἐξ ἄλλου, ἔχομε κι ἐμεῖς γιὰ μάρτυρα, τὸν
Θεόγνι, πολίτη τῶν Μεγαρέων τῆς Σικελίας, ὁ ὁποῖος λέει:

ὁ τίμιος ἀνδρας, Κύρνε, σέ καιρό δεινῆς διχόνοιας
ἄξιζει νά 'χει τό βάρος του σέ χρυσοῦ και σέ ἀσήμι.

Αὐτὸς τότε λέμε δτι ἀναδεικνύεται σέ πόλεμο χειρότερο κατά
πολὺ ἀνώτερος ἀπὸ ἐκείνον (τοῦ ἐξωτερικοῦ πολέμου), περί-
που στὸν ἴδιο βαθμὸ ποὺ εἶναι ἀνώτερη ἡ ἀνδρεία συνδυα- b
σμένη με δικαιοσύνη, σωφροσύνη και φρόνηση ἀπὸ τὴν ἀπλή
ἀνδρεία. Πράγματι, δέν θά μπορούσε ποτέ νά εἶναι κάποιος
τίμιος και ἀκέραιος σέ καιρό ἐμφυλίου πολέμου χωρίς ὀλό-
κληρη τὴν ἀρετὴ· ἐκείνοι, ἐξ ἄλλου, ἀπὸ τοὺς μισθοφόρους οἱ
ὁποῖοι, μένοντας ἀκλόνητοι στίς θέσεις τους δέχονται και νά
πεθάνουν, μαχόμενοι στὸν πόλεμο γιὰ τὸν ὁποῖο μιλάει ὁ
Τυρταῖος, εἶναι πάρα πολλοί, οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ὁποί-
ους γίνονται θρασεῖς και ἄδικοι και ἀσεβεῖς και οἱ πιὸ ἀφρο-
νες κατά κανόνα ἀπ' ὄλους, ἐκτός ἀπὸ ὀρισμένους πολὺ λί-
γους τὸν ἀριθμὸ. Ποῦ τυχόν καταλήγει τώρα πραγματικά ὁ
λόγος μας αὐτὸς και τί ἐπὶ τέλους θέλησε, λέγοντας αὐτὰ, νά
καταστήσει φανερό; Εἶναι φανερό πῶς αὐτό, δτι περισσότερο c
ἀπὸ κάθε τι και αὐτῆς ἐδῶ (ἐνν. τῆς Κρήτης) ὁ ἀπὸ τὸν Δία νο-
μοθέτης, και κάθε ἄλλος ἀπὸ τὸν ὁποῖο και μικρὸ θά προέκυ-
πτε ὄφελος, θά νομοθετήσει πάντοτε ἀποβλέποντας ὄσο γίνε-
ται περισσότερο ὄχι σέ τίποτε ἄλλο παρά μόνο στὴ μεγαλύτε-
ρη ἀρετὴ· εἶναι τώρα αὐτὴ, ὄπως λέει ὁ Θεόγνις, ἡ τιμιότητα
στῆς ὄρες κινδύνου, τὴν ὁποία θά μπορούσε κανεῖς νά ὀνο-
μάσει τέλεια δικαιοσύνη. Αὐτὴ τώρα πάλι ποὺ ἐξῆμνησε ὕπερ-

αὐτὸ Τύρταϊος ἐπήνεσεν μάλιστα, καλῆ μὲν καὶ κατὰ καιρὸν κωκοσημένη τῷ ποιητῇ, τετάρτη μέντοι ὁμοῦ ἀριθμῶ τε καὶ δυνάμει τοῦ τιμῆ εἶναι λέγουσι· ἂν ὀρθότατα.

ΚΛ. Ὡ ξένη, τὸν νομοθέτην ἡμῶν ἀποβάλλομεν εἰς τοὺς πόρρω νομοθέτας.

ΛΘ. Οὐχ ἡμεῖς γε, ὦ ἄριστε, ἀλλ' ἡμᾶς αὐτούς, ὅταν οἰώμεθα πάντα τὰ τ' ἐν Λακεδαιμόνι καὶ τὰ τῆδε πρὸς τὸν πόλεμον μάλιστα βλέποντας Λυκοῦργόν τε καὶ Μίνω τίθεσθαι τὰ νόμια.

ΚΛ. Τὸ δὲ πῶς χρῆν ἡμᾶς λέγειν;

ΛΘ. Ὡσπερ τὸ τε ἀληθές οἶμαι καὶ τὸ δίκαιον ὑπ' εὐθεΐας διαλεγόμενους λέγειν, οὐχ ὡς πρὸς ἀρετῆς τι μόριον, καὶ ταῦτα τὸ φαυλότατον, ἐτίθει βλέπων, ἀλλὰ πρὸς πᾶσαν ἀρετήν, καὶ κατ' εἶδη ζητεῖν αὐτῶν τοὺς νόμους οὐχ ἅπερ οἱ τῶν νῦν εἶδη προτιθέμενοι ζητοῦσιν. Οὐ γάρ ἂν ἕκαστος ἐν χρεῖα γίγνηται, τοῦτο ζητεῖ νῦν παραθέμενος, ὁ μὲν τὰ περὶ τῶν κληρῶν καὶ ἐπικλήρων, ὁ δὲ τῆς αἰκίας πέρι, ἄλλοι δὲ ἄλλ' ἅττα μυρία τοιαῦτα· ἡμεῖς δὲ φαμεν εἶναι τὸ περὶ νόμους ζήτημα τῶν εὐζητούντων ὡσπερ νῦν ἡμεῖς ἠρξάμεθα. Καὶ σοῦ τὴν μὲν ἐπιχείρησιν τῆς ἐξηγήσεως περὶ τοὺς νόμους παντάπασιν ἄγαμαι· τὸ γάρ ἅπ' ἀρετῆς ἀρχεσθαι, λέγοντα ὡς ἐτίθει ταύτης ἕνεκα τοὺς νόμους, ὀρθόν· ὅτι δὲ πάντα εἰς μόριον ἀρετῆς, καὶ ταῦτα τὸ σμικρότατον, ἐπαναφέροντα ἐφησθ' αὐτὸν νομοθετεῖν, οὔτε ὀρθῶς ἔτι μοι κατεφάνης λέγων τὸν τε ὕστερον νῦν λόγον

βολικὰ ὁ Τυρταῖος, εἶναι βεβαίως ὥραια καὶ ἔχει καταλλῆλως ἀξιολογηθεῖ ἀπὸ τὸν ποιητῆ, ὥστόσο θὰ μπορούσε ὀρθότατα, παρ' ὅλα αὐτὰ, νὰ καταταγεῖ τέταρτη τόσο ὡς πρὸς τὴ σειρὰ ὅσο καὶ τὴν ἀξιολόγησι.

ΚΛ. Φιλοξενούμενε, τότε ἀπορρίπτομε τὸν νομοθέτη μας κατατάσσοντάς τον στοὺς μακρὰν (νὰ εἶναι πραγματικοί) νομοθέτες.

ΛΘ. Ὅχι αὐτὸν, ἡμεῖς τουλάχιστον, καλέ μου ἄνθρωπε, ἀλλὰ τοὺς ἴδιους τοὺς ἑαυτούς μας, ὅταν σκεπτόμαστε ὅτι τόσο ὁ Λυκοῦργος ὅσο καὶ ὁ Μίνως θέτουν ὅλους τοὺς κανόνες δικαίου, στὴ Λακεδαιμόνα καὶ σ' αὐτὴν ἐδῶ (ἐνν. Κρήτη), ἀποβλέποντας πρωτίστως στὸν πόλεμο.

ΚΛ. Πῶς πρέπει τότε ἡμεῖς νὰ μιλάμε γι' αὐτό;

ΛΘ. Ὅπως ἀκριβῶς, νομίζω, μιλάνε γιὰ τὴν ἀλήθεια καὶ τὸ δίκαιο αὐτοὶ ποὺ συνδιαλέγονται σὲ πνεῦμα ἀγαθότητας, (λέγοντας) ὅτι ὁ (θεόπνευστος) νομοθέτης δὲν νομοθετοῦσε ἀποβλέποντας σ' ἓνα ἀπὸ τὰ μέρη τῆς ἀρετῆς, καὶ μάλιστα στο πῶ ἀσημαντο ἀπὸ αὐτὰ, ἀλλὰ σ' ὀλόκληρη τὴν ἀρετῆ, καὶ ὅτι ἀναζητεῖ συστηματικὰ ἀνάμεσα στὰ εἶδη νόμων, ὄχι ὁμοῦ τὰ εἶδη τὰ ὁποῖα σήμερα οἱ προτιθέμενοι νὰ νομοθετήσουν ἀναζητοῦν. Σήμερα, ὁ νομοθέτης ἐπιζητεῖ νὰ προσθέσει τὸ εἶδος τοῦ νόμου ποῦ νομίζει ὅτι ἔχει ἀνάγκη, ὁ ἓνας περὶ κληρονομῶν καὶ ἐπικλήρων, ὁ ἄλλος περὶ ἐξυβρίσεως καὶ ἄλλοι χίλια ἄλλα τέτοια θέματα· ἡμεῖς, ὥστόσο, διατεινόμεσθε ὅτι ἡ ἀναζητήση τῶν νόμων εἶναι ἴδιον αὐτῶν ποῦ τοὺς ἀναζητοῦν μὲ τρόπον ὀρθό, ὅπως ἀκριβῶς τώρα ἀρχίσασθε (νὰ τοὺς ἀναζητοῦμε) ἡμεῖς. Καὶ ὅσο, βεβαίως, ἀφορᾷ στὴ δική σου σχετικὴ μὲ τοὺς νόμους προσπάθεια ἐξηγήσεως, τὴν χαίρομαι ἀπὸ κάθε ἀποψη· διότι τὸ ν' ἀρχίζει κανεὶς ἀπὸ τὴν ἀρετῆ, λέγοντας ὅτι ὁ νομοθέτης ἔθετε χάριν αὐτῆς τοὺς νόμους, εἶναι σωστό· ὅταν ὁμοῦ κατόπιν ἰσχυρισθῆς ὅτι αὐτὸς νομοθετεῖ, ἀνάγοντας τὰ πάντα σ' ἓνα ἀπὸ τὰ μέρη τῆς ἀρετῆς, καὶ μάλιστα τὸ πῶ μικρὸ σὲ ἀξία ἀπὸ αὐτὰ, ὄχι μόνο μοῦ φάνηκες ὀλοκάθαρα ὅτι δὲν μι-

τοῦτον πάντα εἴρηκα διὰ ταῦτα. Πῆ δὴ οὖν σε ἔτ' ἂν ἐβουλόμην
διελόμενον λέγειν αὐτὸς τε ἀκούειν; βούλει σοι φράξω;

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. «Ὡ ξένε», ἐχρῆν εἰπεῖν, «οἱ Κρητῶν νόμοι οὐκ εἰσὶν
μάτην διαφερόντως ἐν πᾶσιν εὐδόκιμοι τοῖς Ἑλλήοις· ἔχουσι
γὰρ ὀρθῶς, τοὺς αὐτοῖς χρωμένους εὐδαίμονας ἀποτελοῦντες.
Πάντα γὰρ τάγαθὰ πορίζουσι. Διπλᾶ δὲ ἀγαθὰ ἔστιν, τὰ μὲν
ἀνθρώπινα, τὰ δὲ θεῖα· ἦρτηται δ' ἐκ τῶν θείων θάτερα, καὶ ἂν
μὲν δέχται τις τὰ μείζονα πόλις, κτᾶται καὶ τὰ ἐλάττονα, εἰ δὲ
μὴ, στέρεται ἄμφοῖν. Ἔστι δὲ τὰ μὲν ἐλάττονα ὧν ἡγεῖται μὲν
ὑγεία, κάλλος δὲ δεύτερον, τὸ δὲ τρίτον ἰσχύς εἰς τε δρόμον
καὶ εἰς τὰς ἄλλας πάσας κινήσεις τῷ σώματι, τέταρτον δὲ δὴ
πλοῦτος οὐ τυφλὸς ἀλλ' ὄξυ βλέπων, ἄνπερ ἅμ' ἔπεται φρο-
νήσει· ὁ δὲ πρῶτον αὐτῶν θείων ἡγεμονοῦν ἔστιν ἀγαθῶν, ἡ
φρόνησις, δεύτερον δὲ μετὰ νοῦν σῶφρων ψυχῆς ἔξις, ἐκ δὲ
τούτων μετ' ἀνδρείας κραθέντων τρίτον ἂν εἴη δικαιοσύνη, τέ-
ταρτον δὲ ἀνδρεία. Ταῦτα δὲ πάντα ἐκείνων ἐμπροσθεν τέτα-
κται φύσει, καὶ δὴ καὶ τῷ νομοθέτῃ τακτέον οὕτως. Μετὰ δὲ
ταῦτα τὰς ἄλλας προτάξεις τοῖς πολίταις εἰς ταῦτα βλέπουσας
αὐτοῖς εἶναι διακελευστέον, τούτων δὲ τὰ μὲν ἀνθρώπινα εἰς
τὰ θεῖα, τὰ δὲ θεῖα εἰς τὸν ἡγεμόνα νοῦν σύμπαντα βλέπειν· πε-
ρὶ τε γάμου ἀλλήλοισ ἐπικοινωνιμένοις, μετὰ τε ταῦτα ἐν ταῖς
τῶν παίδων γεννήσεσιν καὶ τροφαῖς ὅσοι τε ἄρρενες καὶ ὄσαι
θῆλειαι, νέων τε ὄντων καὶ ἐπὶ τὸ πρεσβύτερον ἰόντων μέχρι

λοῦσες πλέον σωστά, ἀλλὰ καὶ ἐξ αἰτίας αὐτοῦ ἐκφώνησα τώ-
ρα ὀλόκληρο αὐτὸν τὸν λόγο. Μὲ ποιὸν τρόπο, λοιπόν, τότε θά
ἐπιθυμοῦσα νὰ μιλᾷς ἐσὺ, ἀναπτύσσοντας τὸ θέμα σου, κὶ ἐγὼ
ὁ ἴδιος νὰ σ' ἀκούω; Θέλεις νὰ σοῦ πᾶ;

ΚΛ. Βεβαίωτατα.

ΑΘ. «Φιλοξενούμενε», ὄφειλες νὰ πεις, «οἱ νόμοι τῶν
Κρητῶν δὲν εἶναι ἀδικαιολόγητα ἐξαιρετικά εὐυπόληπτοι σὲ
δύλους τοὺς Ἑλλήνες· ἔχουν, πράγματι, καλῶς, ἀφοῦ κάνουν
εὐτυχισμένους αὐτοὺς ποὺ τοὺς χρησιμοποιοῦν. Τοὺς προ-
πορίζουν, ὄντως, ὅλα τὰ ἀγαθὰ. Ὑπάρχουν τώρα δύο εἰδῶν
ἀγαθὰ, ἀφ' ἐνός τὰ ἀνθρώπινα καὶ ἀφ' ἑτέρου τὰ θεῖα· τὸ ἓνα
καὶ τὸ ἄλλο εἶδος ἐκπορεύονται ἀπὸ τοὺς θεοὺς, καὶ ἂν βέβαια
μία ὀρισμένη πόλις γίνεται ἀποδέκτης τῶν μεγαλύτερων, ἀπο-
κτᾶ καὶ τὰ μικρότερα, ἀλλίως στερεῖται καὶ τὰ δύο. Καὶ εἶναι
τώρα τὰ μικρότερα, ἐκεῖνα τῶν ὁποίων προηγείται ἡ ὑγεία,
δευτέρο ἡ ὁμορφιά, τρίτο ἡ φυσικὴ δύναμη, τόσο στοῦ τρέξιμο
ὄσο καὶ σ' ὄλες τίς ἄλλες κινήσεις μὲ τὸ σῶμα, καὶ μόλις τέ-
ταρτος ὁ πλοῦτος, ὄχι ὁ τυφλός, ἀλλὰ συνοδευόμενος ἀπὸ
ὄξυδρέκεια, ἂν ἀκριβῶς συμβαίνει ν' ἀκολουθεῖται ἀπὸ φρο-
νηση· πρῶτο, ἐξἄλλου, στὴ σειρά, προεξάρχοντας μεταξὺ τῶν
θεϊκῶν ἀγαθῶν, εἶναι ἡ φρόνηση, καὶ δευτέρο ἡ μετὰ περι-
σκέψεως μετροπαθῆς ἐπικτητὴ διάθεση τῆς ψυχῆς, καὶ ἀπὸ
αὐτὰ τώρα, ἂν ἀναμυχθοῦν μὲ τὴν ἀνδρεία, θά μπορούσε νὰ
προέλθει ὡς τρίτο ἡ δικαιοσύνη καὶ τέταρτο ἡ ἀνδρεία. Ὅλα
αὐτὰ ἔχουν, βεβαίως, τοποθετηθεῖ ἀπὸ τὴ φύση πρὶν ἀπὸ
ἐκεῖνα, καὶ συνεπῶς ἔτσι πρέπει νὰ τοποθετοῦνται καὶ ἀπὸ
τὸν νομοθέτη. Καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὸ πρέπει, προκειμένου γιὰ τίς
ἄλλες διατάξεις πρὸς τοὺς πολίτες, νὰ τοὺς δηλώνεται ὅτι
ὅτι ἀποβλέπουν σ' αὐτὰ (ἐνν. ἀγαθὰ), καὶ ἀπὸ αὐτὰ, τὰ μὲν
ἀνθρώπινα (πρέπει) νὰ ἀποβλέπουν στὰ θεῖα καὶ τὰ θεῖα
ὄλα ἀνεξαίρετως στὸν κυρίαρχο νοῦ· σχετικά τόσο μ' αὐτοὺς
ποὺ ἐρχονται σὲ γάμου κοινωνία, ὄσο καὶ προκειμένου γιὰ τίς
μετέπειτα γεννήσεις καὶ τὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν, εἴτε εἶναι

γῆρας, τιμῶντα ὀρθῶς ἐπιμελεῖσθαι δεῖ καὶ ἀτιμάζοντα, ἐν πά-
 σαις ταῖς τούτων ὁμιλίαις τὰς τε λύπας αὐτῶν καὶ τὰς ἡδονάς
 καὶ τὰς ἐπιθυμίας συμπάντων τε ἐρώτων τὰς σπουδὰς ἐπε- 632 α
 σκεμμένον καὶ παραπεφυλαχότα, ψέγειν τε ὀρθῶς καὶ ἔπαινεῖν
 δι' αὐτῶν τῶν νόμων· ἐν ὀργαῖς τε αὐτὰ καὶ ἐν φόβους, ὅσαι τε
 διὰ δυστυχίαν ταραχαὶ ταῖς ψυχαῖς γίνονται καὶ ὅσαι ἐν εὐτυ-
 χίαις τῶν τοιούτων ἀποφυγαί, ὅσα τε κατὰ νόσους ἢ κατὰ πο-
 λέμους ἢ πενίας ἢ τὰ τούτοις ἐναντία γιγνόμενα προσπίπτει
 τοῖς ἀνθρώποις παθήματα, ἐν πᾶσιν τοῖς τοιούτοις τῆς ἐκά-
 στων διαθέσεως διδασκτέον καὶ ὀριστέον τὸ τε καλὸν καὶ μὴ.
 Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνάγκη τὸν νομοθέτην τὰς κτήσεις τῶν πολιτῶν 633 α
 καὶ τὰ ἀναλώματα φυλάττειν ὄντιν' ἂν γίνηται τρόπον, καὶ
 τὰς πρὸς ἀλλήλους πᾶσιν τούτοις κοινωνίας καὶ διαλύσεις
 ἐκούσιν τε καὶ ἀκούσιν καθ' ὅποιον ἂν ἕκαστον πράττωσιν τῶν
 τοιούτων πρὸς ἀλλήλους ἐπισκοπεῖν, τὸ τε δίκαιον καὶ μὴ ἐν
 οἷς ἔστιν τε καὶ ἐν οἷς ἔλλειπει, καὶ τοῖς μὲν εὐπειθεῖσιν τῶν νό-
 μων τιμὰς ἀπονέμειν, τοῖς δὲ δυσπειθεῖσι δίκας τακτὰς ἐπιτι-
 θέναι, μέγχιτερον ἂν πρὸς τέλος ἀπάσης πολιτείας ἐπεξελεθῶν, 634 α
 ἴδη τῶν τελευτησιάντων τίνα δεῖ τρόπον ἐκάστοις γίνεσθαι τὰς
 ταφὰς καὶ τιμὰς ἄστινας αὐτοῖς ἀπονέμειν δεῖ· κατιδῶν δὲ ὁ
 θεὸς τοὺς νόμους ἅπασιν τούτοις φύλακας ἐπιτοῖσει, τοὺς μὲν
 διὰ φρονήσεως, τοὺς δὲ δι' ἀληθοῦς δόξης λόντας, ὅπως πάντα
 ταῦτα συνδήσας ὁ νοῦς ἐπόμεια σωφροσύνη καὶ δικαιοσύνη

ἀγόρια εἶτε κορίτσια, καὶ ὅσο εἶναι νέοι καὶ ὅσο μεγάλωνουν
 μέχρι τὰ γηρατεῖα, ὁ νομοθέτης πρέπει νὰ φροντίζει νὰ τοὺς
 τιμᾷ καὶ νὰ τοὺς τιμῶρεῖ μὲ τρόπο σωστό, σ' ὅλες δηλαδὴ τίς
 μεταξύ τους σχέσεις, τόσο προκειμένου γιὰ τίς λύπες ὅσο καὶ
 τίς χαρὲς τους, τίς κάθε εἰδους ἐπιθυμίες ὅσο καὶ τίς ἐξάρσεις
 ὀλων ἀνεξαιρέτως τῶν ἐρώτων τους πρέπει, μὲ πολὺ περίσκε- 635 α
 ψη καὶ ἰδιαίτερη προσοχὴ, νὰ τοὺς ψέγει καὶ νὰ τοὺς ἔπαινεῖ
 κατὰ τρόπον σωστό μ' αὐτοὺς τοὺς νόμους· στίς περιπτώσεις
 πάλι ὀργῆς καὶ φόβου, καὶ προκειμένου γιὰ ὅσες ψυχικὲς ταρα-
 χὲς προκαλοῦνται λόγῳ δυστυχίας, καὶ γιὰ ὅσες ἀπ' αὐτὲς τίς
 ταραχὲς καθίσταται δυνατὴ ἡ ἀποφυγὴ τους μέσα σ' ἓνα κλίμα
 εὐτυχίας, καὶ προκειμένου γιὰ ὅσα γεγονότα ἀρνητικὰ ἀπὸ
 ἀσθένειας ἢ πολέμου ἢ φτώχειας κτλ ἀπὸ τὰ ἀντιθετὰ τους συμ-
 βαίνουν στοὺς ἀνθρώπους, γιὰ ὅλες τοῦ εἰδους αὐτοῦ τίς κατα-
 στάσεις πρέπει, ἀνάλογα μὲ τὴ διάθεση κάθε πολίτη, νὰ διδα-
 σκεται καὶ νὰ ὀρίζεται τί εἶναι καλὸ καὶ τί ὀχι. Στὴ συνέχεια
 εἶναι ἀνάγκη ὁ νομοθέτης νὰ παρακολουθεῖ τὸν τρόπο μὲ τὸν 636 α
 ὅποιο θὰ γίνεται ἡ ἀπόκτηση περιουσιακῶν στοιχείων καὶ ἡ
 ἀνάλωσή τους ἀπὸ τοὺς πολίτες, καὶ νὰ ἐποπτεύει τίς μεταξύ
 ὀλων αὐτῶν ἐκούσεις καὶ ἀκούσεις συνάψεις καὶ λύσεις (συμ-
 φωνιῶν), τὸν τρόπο μὲ τὸν ὅποιο συμβαίνει νὰ κάνουν κάθε
 μίαν ἀπ' αὐτὲς μεταξύ τους, σὲ ποιὲς εἶναι παρὸν τὸ δίκαιο καὶ
 σὲ ποιὲς τὸ ἄδικο καὶ σὲ ποιὲς ἀπουσιάζει καὶ συνεπῶς νὰ ἀπο-
 νέμει τιμὲς στοὺς εὐπειθεῖς ἀπέναντι στοὺς νόμους καὶ στοὺς
 παραβάτες νὰ ἐπιβάλλει τίς προβλεπόμενες ποινές, μέχρις ὀτου,
 τέλος, ὅταν θὰ ἔχει ἀκριβῶς διεκτεταῖώσει τὸ ὀλον ἔργο τῆς νο-
 μοθετικῆς ὀργάνωσης τῆς πόλεως, μὲ ποῖον τρόπο πρέπει νὰ γί-
 νεται ἡ ταφὴ γιὰ καθέναν ἀπὸ αὐτοὺς ποῦ θὰ πεθαίνει καὶ ποιὲς
 συγκεκριμένες τιμὲς πρέπει νὰ τοὺς ἀποδίδονται· ἔχοντας πλέ-
 ον αὐτὸς ποῦ ἔθεσε τοὺς νόμους πλήρη ἐπίγνωση, θὰ ὀρίσει γιὰ
 ὀλα αὐτὰ φύλακες, ἀπὸ τοὺς ὀποίους ὀρισμένοι ἀκολουθοῦν
 τὸν δρόμο τῆς φρονήσεως καὶ ἄλλοι τῆς ἀληθοῦς γνώμης, ὄστε,
 ἀφοῦ τὰ συνδέσει ὀλα αὐτὰ ὁ νοῦς, νὰ καταστήσει φανερὸ ὀτι

ἀποφήνη, ἀλλὰ μὴ πλοῦτω μῆδὲ φιλοτιμίᾳ». Οὕτως, ὃ ξένοι, ἔγωγε ἤθελον ἂν ὑμᾶς καὶ ἔτι νῦν βούλομαι διεξελθεῖν πῶς ἐν τοῖς τοῦ Διὸς λεγομένοις νόμοις τοῖς τε τοῦ Πυθίου Ἰσχυροῦ Ἀπόλλωνος, οὓς Μίνως τε καὶ Λυκούργος ἐθέτην, ἔνεστιν τε πάντα ταῦτα, καὶ ὅτι τὰς τῶν εἰληφῶτα διάδηλὰ ἐστὶν τῷ περὶ νόμων ἐμπειρῶ τέχνῃ εἶτε καὶ τισὶν ἔθεσιν, τοῖς δὲ ἄλλοις ἡμῖν οὐδαμῶς ἐστὶ καταφανῆ.

ΚΛ. Πῶς οὖν, ὃ ξένη, λέγειν χρὴ τὰ μετὰ ταῦτα;

ΑΘ. Ἐξ ἀρχῆς πάλιν ἔμοιγε δοκεῖ χρῆναι διεξελθεῖν, καθάπερ ἠρξάμεθα, τὰ τῆς ἀνδρείας πρῶτον ἐπιτηδεύματα, ἔπειτα ἕτερον καὶ αὐθις ἕτερον εἶδος τῆς ἀρετῆς διέξμεν, ἔαν βούλησθε· ὅπως δ' ἂν τὸ πρῶτον διεξέλθωμεν, πειρασόμεθα αὐτὸ παράδειγμα θέμενοι καὶ τὰλλ' οὕτω διαμυθολογῶντες παραμύθια ποιήσασθαι τῆς ὁδοῦ, ὕστερον δὲ ἀρετῆς πάσης καὶ ἃ γε νυνδὴ διήλθομεν ἐκεῖσε βλέποντα ἀποφανοῦμεν, ἂν θεὸς ἐθέλῃ.

ΜΕ. Καλῶς λέγεις, καὶ πειρῶ πρῶτον κρίνειν τὸν τοῦ Διὸς 633 α ἐπαινήτην τόνδε ἡμῖν.

ΑΘ. Πειράσομαι, καὶ σέ τε καὶ ἑμαυτὸν κοινὸς γὰρ ὁ λόγος. Λέγετε οὖν τὰ συσσίτια φαμεν καὶ τὰ γυμνάσια πρὸς τὸν πόλεμον ἐξηρησθαι τῷ νομοθέτῃ;

ΜΕ. Ναί.

ΑΘ. Καὶ τρίτον ἢ τέταρτον; ἴσως γὰρ ἂν οὕτω χρεῖη διαριθμῆσασθαι καὶ περὶ τῶν τῆς ἄλλης ἀρετῆς εἶτε μερῶν εἶτε ἅτ' αὐτὰ καλεῖν χρεῶν ἐστὶ, δηλοῦντα μόνον ἃ λέγει.

εἶναι παρεπόμενα τῆς σωφροσύνης καὶ τῆς δικαιοσύνης καὶ ὄχι τοῦ πλοῦτου καὶ τῆς φιλοδοξίας». Ἔτσι, φιλόξενοι, ἐγὼ θὰ ἤθελα τουλάχιστον ἔσετε, καὶ τὸ θέλω καὶ τώρα ἀκόμη, νὰ καταδείξετε τὸ πῶς νομίζετε ὅτι στοὺς νόμους, ποῦ σύμφωνα μὲ τὸν θρόλο ἀποδίδονται στὸν Δία, ὅσο καὶ ὁ ἑκείνους ποῦ ἀποδίδονται στὸν Πύθιο Ἀπόλλωνα, τοὺς ὁποίους ἔθεσαν ὁ Μίνως καὶ ὁ Λυκούργος, ἐνυπάρχουν ὅλα αὐτὰ καὶ μὲ ποῖον τρόπο, ἀφοῦ προσέλαβαν ὀρισμένη συστηματικὴ μορφή, εἶναι ὀλοφάνερα γιὰ τὸν εἰδήμονα, ἀπὸ γνώση ἢ καὶ ἀπὸ ἐμπειρία περὶ τοὺς νόμους, ἐνῶ γιὰ μᾶς τοὺς ἄλλους δὲν εἶναι διόλου προφανῆ.

ΚΛ. Μὲ ποῖον τρόπο πρέπει, λοιπὸν, φιλοξενοῦμενε, νὰ κάνουμε λόγο γιὰ τὰ ἐπόμενα θέματα;

ΑΘ. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ πάλι μοῦ φαίνεται, τουλάχιστον, ὅτι πρέπει νὰ ἐξετάσουμε (τὸ ὅλο θέμα), ὅπως ἀκριβῶς ἀρχίσουμε, πρῶτα τὰ ἔργα τῆς ἀνδρείας, ἔπειτα νὰ ἀναλύσουμε ἕνα ἄλλο εἶδος καὶ κατοπιν ἕνα διαφορητικὸ εἶδος ἀρετῆς, ἔαν θέλετε· ὅπως τώρα θὰ ἐξετάσουμε τὸ πρῶτο, θὰ προσπαθήσουμε, ἀφοῦ τὸ θέσουμε ὡς πρότυπο, καὶ τὰ ἄλλα ἔτσι συζητήσαστε τα, νὰ τὰ ἔχουμε γιὰ ἐνθάρρυνση στὴν πορεία μας καὶ ὕστερα, ἀφοῦ ἐξετάσουμε τὴν ἀρετὴ στὸ σύνολό της καὶ αὐτὰ τὰ ὁποῖα μόλις τώρα δὰ ἐκθέσαμε, θὰ δεῖξουμε, θεοῦ θελοντος, ὅτι ἀποβλέπουν ἐκεῖ (ἐνν. στὴν ἀρετῇ).

ΜΕ. Καλὰ τὰ λές, καὶ τώρα προσπάθησε πρῶτα ἀπ' ὅλα 633 α νὰ κρίνεις αὐτὸν ἐδῶ τὸν ὑμνητῆ, ἀνάμεσά μας, τοῦ Δία.

ΑΘ. Θὰ προσπαθῆσω, καὶ σένα καὶ μένα τὸν ἴδιο (νὰ κρίνω), διότι κοινὴ εἶναι ἡ συζήτηση. Πέστε μου, λοιπὸν· συμφωνοῦμε ἄραγε ὅτι τὰ συσσίτια καὶ τὰ γυμνάσια ἔχουν ἐπινοηθεῖ ἀπὸ τὸν νομοθέτη γιὰ τὸν πόλεμο;

ΜΕ. Ναί.

ΑΘ. Καὶ τί ἐπινοήθηκε τρίτο ἢ τέταρτο; Διότι ἔτσι ἴσως θὰ πρέπει ἀσφαλῶς ν' ἀπαριθμήσουμε καὶ τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ὑπόλοιπὴ ἀρετῇ, εἶτε μέρη εἶτε ὅπως ἄλλως εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀποκαλεῖ κανεὶς αὐτὰ, καταδεικνύοντας μόνον αὐτὰ γιὰ τὰ ὁποῖα μιλάει.

ΜΕ. Τρίτον τοίνυν, ἔγωγ' εἴπομι' ἄν καὶ Λακεδαιμονίων ὄτισσοῦν, τὴν θῆραν ἦρε.

ΑΘ. Τέταρτον δέ, ἢ πέμπτον εἰ δυναίμεθα, λέγειν πειρώμεθα.

ΜΕ. Ἐτι τοίνυν καὶ τὸ τέταρτον ἔγωγε πειρώφην ἄν λέγειν, τὸ περὶ τὰς καρτερήσεις τῶν ἀλγηδόνων πολὺ παρ' ἡμῖν γιγνόμενον, ἔν τε ταῖς πρὸς ἀλλήλους ταῖς χερσὶ μάχαις καὶ ἐν ἀρπαγαῖς τισιν διὰ πολλῶν πληγῶν ἐκάστοτε γιγνομένων· ἔτι δὲ καὶ κρυπτεία τις ὀνομάζεται θαυμαστῶς πολὺπνος πρὸς τὰς καρτερήσεις, χειμῶνων τε ἀνυποδοῖσθαι καὶ ἀστροφία καὶ ἄνευ θεραπόντων αὐτοῖς ἑαυτῶν διακονήσεις νύκτωρ τε πλανωμένων διὰ πάσης τῆς χώρας καὶ μεθ' ἡμέραν. Ἐτι δὲ κἀν ταῖς γυμνοπαιδαῖς δεινὰ καρτερήσεις παρ' ἡμῖν γίγονται τῇ τοῦ πνίγους ῥώμῃ διαμαχομένων, καὶ πάμπολλα ἕτερα, σχεδὸν ὅσα οὐκ ἄν παύσαιτό τις ἐκάστοτε διεξιῶν.

ΑΘ. Εὖ γε, ὦ Λακεδαιμόνιε ξένη, λέγεις. Τὴν ἀνδρείαν δέ, φέρε, τί θῶμεν; πότερον ἀπλῶς οὕτως εἶναι πρὸς φόβους καὶ λύπας διαμάχην μόνον, ἢ καὶ πρὸς πόθους τε καὶ ἡδονάς καὶ τινὰς δεινὰς θωπείας κολακικὰς, αἱ καὶ τῶν σεμνῶν οἰόμενων εἶναι τοὺς θυμοὺς ποιοῦσιν κηρίους;

ΜΕ. Οἶμαι μὲν οὕτω· πρὸς ταῦτα σύμματα.

ΑΘ. Εἰ γοῦν μεμνήμεθα τοὺς ἔμπροσθεν λόγους, ἦττω τινὰ ὅδε καὶ πόλιν ἔλεγεν αὐτὴν αὐτῆς καὶ ἄνδρα. Ἡ γάρ, ὦ ξένη Κνώσιε;

ΜΕ. Τρίτο ἐπομένως, θά ἔλεγα ἐγὼ τουλάχιστον ἀλλὰ καὶ κάθε ἄλλος ἀπὸ τούτων Λακεδαιμόνιους, ὅτι βρῆκε (ἐνν. ὁ νομοθέτης) τὸ κινήγι.

ΑΘ. Ἐνα τέταρτο τώρα, ἢ καὶ ἓνα πέμπτο, ἂν θά μᾶς ἦταν δυνατόν, νὰ ἐπιχειρήσουμε νὰ ποῦμε.

ΜΕ. Ἀκόμη, λοιπόν, καὶ τὸ τέταρτο θά μοροῦσα ἐγὼ τουλάχιστον νὰ ἀποπειραθῶ νὰ πῶ, δηλαδὴ τὸ σχετικὸ μὲ τὴν καρτερικότητα στοὺς πόνους, ποὺ συνηθίζεται πολὺ σὲ μᾶς, τόσο μὲ τίς μεταξὺ μας διαμάχες ποὺ πιανόμαστε στὰ χέρια, ὅσο καὶ σὲ ὀρισμένες λεηλασίες ποὺ διαπράττονται κάθε φορὰ μὲ πολὺ ξυλοδαρμό· ὑπάρχει ἄλλως ἀκόμη καὶ κάποια ἄσκησις, ποὺ ἀξιοθαύμαστα ὀνομάζεται κρυπτεία, ἐξαιρετικὰ ἐπίπονη λόγῳ τῶν κακουχιῶν, ἀνυποδοῖσθαι μέσα στὸν χειμῶνα καὶ ὕπνο χωρὶς στρωσίδια καὶ, χωρὶς ὑπηρετές, νὰ ὑπηρετοῦν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τοὺς ἑαυτοὺς τους, περιπλανώμενοι νύκτα καὶ μέρα σ' ὅλη τὴ χώρα. Ἀκόμη ἄλλως ὑπάρχουν σὲ μᾶς φοβερὲς δοκιμασίες σκληραγωγίας καὶ στοὺς γυμνικούς ἀγῶνες, ὅταν οἱ ἀγωνιζόμενοι ἐρχονται ἀντιμέτωποι μὲ τὸν μεγάλο καύσωνα καὶ πάρα πολλὰ ἄλλα, σχεδὸν τόσα ποὺ δὲν θά τέλειωνε ποτέ κανεὶς, ἂν ἐπρόκειτο νὰ τὰ διεξέλθει λεπτομερῶς.

ΑΘ. Πολὺ καλὰ τὰ λέξ, φιλοξενούμενε Λακεδαιμόνιε. Τὴν ἀνδρεία τώρα, πές μου, πῶς θά τὴν ὀρίσουμε; Τί ἀπὸ τὰ δύο, ὅτι εἶναι ἀπλῶς καὶ μόνον ἢ πάλῃ ἐνάντια στοὺς φόβους καὶ στίς λύπες, ἢ ἐνάντια καὶ στοὺς πόθους καὶ στίς ἡδονές, καθὼς ἐπίσης καὶ σὲ ὀρισμένα φοβερά κολακευτικὰ χαϊδέματα ποὺ κἀνουν τίς καρδιές, καὶ ἐκείνων ἀκόμη ποὺ νομίζουν ὅτι εἶναι αὐστηροὶ, μαλακὲς σάν κερὶ;

ΜΕ. Νομίζω ἔτσι ἐνάντια σὲ ὅλα αὐτὰ.

ΑΘ. Ἄν ἴσως θυμόμαστε, λοιπόν, καλὰ τὰ προηγουμένα λόγια μας, αὐτὸς ἐδῶ ἔλεγε ὅτι καὶ μία πόλις μπορεῖ νὰ εἶναι κατώτερη ἀπὸ τὸν ἴδιο της τὸν ἑαυτό, καὶ ἓνας ἄνδρας. Ἐτσι δὲν εἶναι, Κνώσιε φιλῶξενε;

ΚΛ. Καί πάνυ γε.

ΑΘ. Νῦν οὖν πότερα λέγομεν τὸν τῶν λυπῶν ἦττω κακὸν e
ἢ καὶ τὸν τῶν ἡδονῶν;

ΚΛ. Μᾶλλον, ἔμοιγε δοκεῖ, τὸν τῶν ἡδονῶν· καὶ πάντες
ποῦ μᾶλλον λέγομεν τὸν ὑπὸ τῶν ἡδονῶν κρατούμενον τοῦτον
τὸν ἐπονειδίστως ἦττονα ἑαυτοῦ πρότερον ἢ τὸν ὑπὸ τῶν
λυπῶν.

ΑΘ. Ὅ Διὸς οὖν δὴ καὶ ὁ πυθικὸς νομοθέτης οὐ δῆπου 634 a
χολῆν τὴν ἀνδρείαν νενομοθετήκατον, πρὸς τὰριστερὰ μόνον
δυναμένην ἀντιβαίνειν, πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ κομψὰ καὶ θωπευ-
τικά ἀδυνατούσαν· ἢ πρὸς ἀμφοτέρω;

ΚΛ. Πρὸς ἀμφοτέρα ἔγωγε ἀξιῶ.

ΑΘ. Λέγομεν τοίνυν πάλιν ἐπιτηδεύματα ποῖα εἶθ' ὑμῖν
ἀμφοτέρως ταῖς πόλεσιν, ἃ γέγοντα τῶν ἡδονῶν καὶ οὐ φευ-
γοντα αὐτάς, καθάπερ τὰς λύπας οὐκ ἔφρευγεν, ἀλλ' ἄγοντα εἰς
μέσας, ἠνάγκαζε καὶ ἐπειθεν τιμαῖς ὥστε κρατεῖν αὐτῶν – ποῦ b
δὴ τοῦτ' ἔστιν ταῦτόν περὶ τὰς ἡδονὰς συντεταγμένον ἐν τοῖς
νόμοις; Λεγέσθω τί τοῦτ' ἔστιν δ' καὶ ἀπεργάζεται ὑμῖν ὁμοί-
ως πρὸς τὴν ἀληθινὰ καὶ πρὸς ἡδονὰς τοὺς αὐτοὺς ἀνδρείους,
νικῶντάς τε ἃ δεῖ νικᾶν καὶ οὐδαμῶς ἦττους πολεμίων τῶν
ἐγγύτατα ἑαυτῶν καὶ χαλεπωτάτων.

ΜΕ. Οὕτω μὲν τοίνυν, ὃ ἔξηνε, καθάπερ πρὸς τὰς ἀληθι-
νάς εἶχον νόμους ἀντιτεταγμένους πολλοὺς εἰπεῖν, οὐκ ἂν ἴσως c
εὐποροῖην κατὰ μεγάλα μέρη καὶ διαφανῆ λέγων περὶ τῶν
ἡδονῶν· κατὰ δὲ σμικρὰ ἴσως εὐποροῖην ἂν.

ΚΛ. Οὐ μὴν οὐδ' ἂν αὐτὸς ἔγωγε ἐν τοῖς κατὰ Κρήτην νό-

ΚΛ. Βεβαίωτατα.

ΑΘ. Τώρα, λοιπόν, τί ἀπὸ τὰ δύο, ἀποκαλοῦμε κακὸν τὸν e
κατώτερο ὡς πρὸς τὴν λύπην ἢ ἐπίσης καὶ τὸν κατώτερο ὡς
πρὸς τὴν ἡδονήν;

ΚΛ. Μᾶλλον, ἀπ' ὅτι, τουλάχιστον μοῦ φαίνεται, τὸν κα-
τώτερο ὡς πρὸς τὴν ἡδονήν· καὶ ὅλοι, κατὰ κάποιον τρόπο,
αὐτὸν ποῦ κυριαρχεῖται ἀπὸ τὴν ἡδονῶν ἀποκαλοῦμε μᾶλλον
ἀτιμωτικά κατώτερο ἀπὸ τὸν ἑαυτοῦ του παρὰ αὐτὸν ποῦ τὸν
καταβάλλουν οἱ λύπης.

ΑΘ. Ὅ νομοθέτης τότε τοῦ Δία, καὶ ὁ πυθικὸς (ἐνν. ὁ 634 a
Ἀπόλλων) δὲν ἔχουν, λοιπόν, μήπως νομοθετήσῃ ἕνα εἶδος
χολῆς ἀνδρείας, ποῦ δύναται νὰ προβάλῃ ἀντίσταση μόνον
πρὸς τὰ ἀριστερὰ, ἐνῶ ἀδυνατεῖ πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ συνεπῶς
στά ἐπιτηδευμένα καὶ ἐγκωμιστικά σχόλια· ἢ μήπως καὶ πρὸς
τὴν δύο κατευθύνσεις;

ΚΛ. Καὶ πρὸς τὴν δύο, ἐγὼ τουλάχιστον, κρίνω ἀπαραίτη-
το.

ΑΘ. Ἄς ποῦμε, λοιπόν, πάλι, ποιῆς κοινωνικῆς συνήθειες
ὑπάρχουν σὲ σὰς οἱς δύο πόλεις, οἱ ὅποιες (μαθαίνοντας
στοὺς πολῖτες) νὰ γέγονται τὴν ἡδονῶν καὶ ὄχι νὰ τὴν ἀποφεύ-
γουν, καθὼς ἀκριβῶς καὶ νὰ μὴ ἀποφεύγουν τὴν λύπην, ἀλλὰ
νὰ τὴν κατευθύνουν μέσα τους, τοὺς ἀνάγκασαν καὶ τοὺς ἐπει-
θαν μέσῳ τιμῶν, ὥστε νὰ τὴν ὑπερνικῶν – ποῦ εἶναι, λοιπόν, b
τοῦτο θεσμοθετημένο στοὺς νόμους σας γιὰ τὴν ἡδονήν; Πείτε
μου, τί εἶναι ἐκεῖνο ποῦ, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, σὰς κάνει ἐξίσου
ἀνδρείους τόσο ἀπέναντι στοὺς πόνους ὅσο καὶ οἱς ἡδονῶν,
ὥστε νὰ νικᾶτε ὅσα πρέπει νὰ νικᾶτε καὶ νὰ μὴ εἴσαστε διό-
λου κατώτεροι ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους σας, τοὺς πιὸ κοντινοὺς
καὶ συνεπῶς τοὺς πιὸ ἐπικινδύνους.

ΜΕ. Γιὰ νὰ πῶ τὴν ἀλήθεια, φιλοξενούμενε, ἐνῶ εἶχα βέ-
βαια πολλοὺς νόμους νὰ ἀναφέρω ποῦ ἀντιτάσσονται στοὺς c
πόνους, δὲν θὰ μπορούσα τὸ ἴδιο εὐκόλα νὰ βρῶ σὲ μεγάλη
ἐκταση καὶ καταφανῆ (ἐνν. παραδείγματα) γιὰ τὴν ἡδονήν· θὰ
μποροῦσα ἴσως νὰ βρῶ σὲ μικρῇ ἐκταση.

ΚΛ. Ἄλλὰ μήτε κι ἐγὼ ὁ ἴδιος ἀσφαλῶς, θὰ ἦμιον ὁμοί-

μοις ἔχοιμι ἐμφανῆς ὁμοίως ποιεῖν τὸ τοιοῦτον.

ΑΘ. Ὡ ἄριστοι ξένων, καὶ οὐδὲν γε θαυμαστόν. Ἄλλ' ἂν ἄρα τις ἡμῶν περὶ τοὺς ἐκάστων οἴκοι νόμους ψέξη τι, βουλόμενος ἰδεῖν τὸ τε ἀληθές ἅμα καὶ τὸ βέλτιστον, μὴ χαλεπῶς ἀλλὰ πρῶως ἀποδεχόμεθα ἀλλήλων.

ΚΛ. Ὅρθως, ὦ ξένη Ἀθηναῖε, εἰρηκας, καὶ πεισιτέον.

ΑΘ. Οὐ γάρ ἂν, ὦ Κλεινία, τηλικοῖοδε ἀνδράσι πρέπει τὸ τοιοῦτον.

ΚΛ. Οὐ γάρ οὖν.

ΑΘ. Εἰ μὲν τοίνυν ὀρθῶς ἢ μὴ τις ἐπιτιμᾷ τῇ τε Λακωνικῇ καὶ τῇ Κρητικῇ πολιτείᾳ, λόγος ἂν ἕτερος εἴη· τὰ δ' οὖν λεγόμενα πρὸς τῶν πολλῶν ἴσως ἐγὼ μᾶλλον ἔχοιμι ἂν ὑμῶν ἀμφοτέρων λέγειν. Ὑμῖν μὲν γάρ, εἴπερ καὶ μετρίως κατεσκευάσται τὰ τῶν νόμων, εἰς τῶν καλλίστων ἂν εἴη νόμων μὴ ζητεῖν τῶν νέων μηδένα ἔαν ποῖα καλῶς αὐτῶν ἢ μὴ καλῶς ἔχει, μᾶ δὲ φωνῇ καὶ ἔξ ἑνὸς στόματος πάντας συμφωνεῖν ὡς πάντα καλῶς κεῖται θέντων θεῶν, καὶ ἔαν τις ἄλλως λέγη, μὴ ἀνέχεσθαι τὸ παρ' ἅπαν ἀκούοντας· γέρον δὲ εἰ τίς τι συννοεῖ τῶν παρ' ὑμῖν, πρὸς ἄρχοντά τε καὶ πρὸς ἡλικιωτῆν μηδενὸς ἐναντίον νέου ποιεῖσθαι τοὺς τοιοῦτους λόγους.

ΚΛ. Ὅρθότατά γε, ὦ ξένη, λέγεις, καὶ καθάπερ μάντις, ἀπὸν τῆς τότε διανοίας τοῦ τιθέντος αὐτά, νῦν ἐπεικῶς μοι δοκεῖς ἐστοχάσθαι καὶ σφόδρα ἀληθῆ λέγειν.

ως σὲ θέση νά καταστήσω ἐμφανῆς τὸ ἴδιο αὐτὸ στοὺς νόμους ἀναφορικά μὲ τὴν Κρήτην.

ΑΘ. Ἐξαίρετοι ἀνάμεσα στοὺς φιλόξενους, τίποτε τὸ ἀξιοπεριεργό δὲν ὑπάρχει. Ἄν τυχόν ὁμως κάποιος ἀπὸ μᾶς συμβεῖ νά κατακρίνει κάτι στοὺς νόμους τῆς πατρίδας τοῦ ἐνός ἢ τοῦ ἄλλου, θέλοντας νά δει ποῖο εἶναι τὸ ἀληθινὸ καὶ συνάμα τὸ καλύτερο, νά ἀποδεχόμεστε ὁ ἕνας τὴν κριτικὴ τοῦ ἄλλου ὄχι μὲ ὀργή ἀλλὰ μὲ πραότητα.

ΚΛ. Εἴπερ τὸ σωστὸ, φιλοξενούμενε Ἀθηναῖε, καὶ μεῖς πρέπει νά σ' ἀκούσουμε.

ΑΘ. Πράγματι, Κλεινία, αὐτὸ (ἐνν. ἢ ὀργή) δὲν θά ταίριαζε σ' ἀνθρώπους τῆς ἡλικίας μας.

ΚΛ. Πράγματι, δὲν θά ταίριαζε.

ΑΘ. Τὸ ἂν συνεπῶς σωστά ἢ ὄχι ἐπικρίνει τώρα κάποιος τόσο τὸ λακωνικὸ ὅσο καὶ τὸ κρητικὸ πολίτευμα, θά μπορούσε νά ἦταν θέμα μᾶς ἄλλης συζήτησης· αὐτά, λοιπόν, ποὺ λέγονται ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν πολλῶν θά μπορούσα ἴσως ἐγὼ νά τὰ ἐκθίσω καλύτερα ἀπὸ σᾶς τοὺς δύο. Σὲ σᾶς, πράγματι, ἂν καί τὰ σχετικὰ μὲ τοὺς νόμους ἔχουν ἀσφαλῶς παρασκευαστεῖ μὲ μέτρο, ἕνας ἀπὸ τοὺς καλύτερους νόμους θά ἦταν τὸ νά μὴν ἐπιτρέπεται σὲ κανέναν ἀπὸ τοὺς νέους νά ἐξετάζει ποῖα ἔχουν σ' αὐτοὺς καλῶς ἢ μὴ καλῶς, ἀλλὰ μὲ μία φωνή καὶ ἕνα στόμα ὅλοι νά συμφωνοῦν ὅτι ὅλα εἶναι ὠραῖα, ἀφοῦ τέθηκαν ἀπὸ θεοῦ, καὶ ἂν κάποιος τυχόν μιλάει διαφορετικὰ, νά μὴν ἀνέχεται κανεὶς ν' ἀκούσει τὸ παραμικρὸ καὶ ἂν κάποιος γέροντας ἐπικρίνει κάτι ἀπὸ τὰ ὅσα ἰσχύουν σὲ σᾶς, σὲ ἄρχοντα καὶ σὲ συνομηλικό, χωρὶς τὴν παρουσία κανενὸς νέου, νά ἀναφέρει αὐτοῦ τοῦ εἴδους τίς σκέψεις.

ΚΛ. Μιλᾶς, χωρὶς ἄλλο, ἀπολύτως σωστά, φιλοξενούμενε, καὶ καθὼς ἀκριβῶς ἕνας μάντης, ἂν καὶ ἀπομακρὰ ἀπὸ τὸ τότε πνεῦμα ἐκείνου ποὺ θέσπισε αὐτά, μοῦ φαίνεται ὅτι τὸ ἔχεις σωστά τώρα διερμηνεύσει καὶ ὅτι λές πράγματα ἀπολύτως ἀληθινὰ.

ΑΘ. Οὐκοῦν ἡμῖν τὰ νῦν ἐρημία μὲν νέων, αὐτοὶ δ' ἔνεκα γῆρως ἀφείμεθ' ὑπὸ τοῦ νομοθέτου διαλεγόμενοι περὶ αὐτῶν τοῦτων μόνου πρὸς μόνους μὴδὲν ἂν πλημμελεῖν;

ΚΛ. Ἔστι ταῦτα οὕτω, [εἰς ἃ] καὶ μὴδὲν γε ἀνῆς ἐπιτιμῶν τοῖς νόμοις ἡμῶν· οὐ γὰρ τό γε γινῶναι τι τῶν μὴ καλῶν ἄτιμον, ἀλλὰ ἴασιν ἕξ αὐτοῦ συμβαίνει γίγνεσθαι τῷ μὴ φθόνῳ τὰ λεγόμενα ἄλλ' εὐνοία δεχομένῳ.

ΑΘ. Καλῶς· οὐ μὴν ἐπιτιμῶν γε ἐρῶ τοῖς νόμοις πῶ, πρὶν βεβαίως εἰς δύναμιν διασκέψασθαι, μᾶλλον δὲ ἀπορῶν. Ὑμῖν γὰρ ὁ νομοθέτης μόνους Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων, ὧν ἡμεῖς πυνθανόμεθα, τῶν μεγίστων ἡδονῶν καὶ παιδιῶν ἐπέταξεν ἀπέχεσθαι καὶ μὴ γεύεσθαι, τὸ δὲ τῶν λυτῶν καὶ φόβων, ὅπερ ἄρτι διεληλύθαμεν, ἠγήσατο εἰ τις ἐκ παίδων φευξέται διὰ τέλους, ὅπότεν εἰς ἀναγκαίους ἔλθῃ πόνους καὶ φόβους καὶ λύπας, φευξέσθαι τοὺς ἐν ἐκείνους γεγυμνασμένους καὶ δουλεύσειν αὐτοῖς. Ταῦτόν δὴ τοῦτ', οἴμαι, καὶ πρὸς τὰς ἡδονὰς ἔδει διανοεῖσθαι τὸν αὐτὸν νομοθέτην, λέγοντα αὐτὸν πρὸς ἑαυτὸν ὡς ἡμῖν ἐκ νέων εἰ ἄπειροι τῶν μεγίστων ἡδονῶν οἱ πολῖται γενήσονται, καὶ ἀμελέτητοι γιγνώμενοι ἐν ταῖς ἡδοναῖς καρτερεῖν καὶ μὴδὲν τῶν αἰσχυρῶν ἀναγκάζεσθαι ποιεῖν, ἔνεκα τῆς γλυκυθυμίας τῆς πρὸς τὰς ἡδονὰς ταῦτόν πείσονται τοῖς ἡττωμένοις τῶν φόβων, δουλεύουσι τὸν ἕτερον καὶ ἔτ' αἰσχύω τοῖς τε δυναμένοις καρτερεῖν ἐν ταῖς ἡδοναῖς καὶ τοῖς κειμημένοις τὰ

ΑΘ. Δέν εἶναι, λοιπόν, ἄραγε ἀλήθεια ὅτι ὑπάρχει τῶρα ἀπόλυτη ἀπουσία νέων ἀνάμεσά μας, ἐνῶ ἀπὸ τῆν ἄλλη, ἐμεῖς οἱ ἴδιοι ἔχομε τὸ ἐλευθέρου, λόγω γῆρατος, ἀπὸ τόν νομοθέτην νά συνδιαλεγώμαστε γι' αὐτὰ τούτα κατ' ἴδιαν καὶ μεταξὺ μας μόνο, χωρὶς νά διαπραττούμε τό παραμικρὸ παραπτώμα;

ΚΛ. Ἔτσι εἶναι αὐτὰ καὶ νά μὴν ἔχεις τόν παραμικρὸ ἐνδοιασμό νά ἐπικρίνεις τοὺς νόμους μας· διότι τό νά μαθαίνει, βέβαια, κανεὶς κάτι ἀπὸ τὰ μὴ καλῶς ἔχοντα, ὄχι μόνο δέν εἶναι ἀτιμωτικό, ἀλλὰ συμβαίνει, ἀντίθετα, νά ἐξασφαλιζέται ἀπὸ αὐτό ἡ γιαιτρεία ἐκείνου πού ἀποδέχεται, ὄχι μέ μὸχθηρία τὰ ὅσα λέγονται, ἀλλὰ μέ εὐμένεια.

ΑΘ. Ὡραία· δέν θά μιλῆσω, ἀλλωστε, ἀκόμα ἐπικρίνοντας τοὺς νόμους, πρὶν τοὺς διερευνησῶ κατὰ τό δυνατόν διεξοδικά, ἀλλὰ μᾶλλον διατυπώνοντας ἀπορίες. Πράγματι, γιά σᾶς μόνους ὁ νομοθέτης, μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων, γιά τοὺς ὁποίους ἔχομε ἐμεῖς πληροφορίες, ὄρισε νά ἀπέχετε ἀπὸ τίς πιὸ μεγάλες ἡδονές καὶ διασκεδάσεις καὶ νά μὴν τίς δοκιμάζετε, ἐνῶ προκειμένου γιά τίς λύπες καὶ τοὺς φόβους, γιά τοὺς ὁποίους ἀκριβῶς μιλῆσαμε πρὸ ὀλίγου, ἔκρινε ὅτι, ἂν κάποιος θά τοὺς ἀποφεύγει ἀπὸ παιδι μέχρι τό τέλος τῆς ζωῆς του, ὅταν ἔλθει ἀντιμέτωπος μέ ἀναπόφευκτους πόνους, φόβους καὶ λύπες, θά τραπέι σέ φυγή μπροστά σ' ἐκείνους πού ἔχουν ἀσκηθεῖ σ' αὐτὰ καὶ θά γίνει δοῦλος τους. Τό ἴδιο, νομίζω, ἔπρεπε καὶ προκειμένου γιά τίς ἡδονές νά ἔχει κατὰ νοῦν ὁ ἴδιος αὐτός νομοθέτης, λέγοντας στόν ἑαυτό του ὅτι, ἂν ἀπὸ νέου θά γίνονιν σέ μᾶς οἱ πολῖτες ἄτομα χωρὶς πείρα στίς μεγάλες ἡδονές καὶ συνεπῶς καταντώντας ἀπροετοίμαστοι στό νά εἶναι ἐγκρατεῖς στίς ἡδονές καὶ νά μὴν ἀναγκάζονται νά κάνουν τίποτε ἀπὸ τὰ αἰσχρά πράγματα, θά πάθουν, ἕξ αἰτίας τῆς γλυκυκιάς διάθεσης τῆς ψυχῆς γιά τίς ἡδονές, τό ἴδιο μ' αὐτούς, οἱ ὁποῖοι νικῶνται ἀπὸ τοὺς φόβους, θά γίνονιν δηλαδή δοῦλοι μ' ἕναν ἄλλο τρόπο καὶ μάλιστα ἀκόμη πιὸ ἀνάρμοστο, τόσο σ' ἐκείνους πού μοροῦν νά εἶναι ἐγκρατεῖς στίς ἡδονές, ὅσο καὶ

περὶ τὰς ἡδονάς, ἀνθρώποις ἐνίοτε παντάπασι κακοῖς, καὶ τὴν ψυχὴν τῇ μὲν δούλῃ τῇ δὲ ἐλευθέρῃ ἀξιοῦσιν, καὶ οὐκ ἄξιοι ἀπλῶς ἀνδρῆται καὶ ἐλευθέρῃοι ἔσονται προσαγορευέσθαι. Σκοπεῖτε οὖν εἰ τι τῶν νῦν λεγομένων ὑμῖν κατὰ τρόπον δοκεῖ λήγεσθαι.

ΚΛ. Δοκεῖ μὲν ἡμῖν γέ πως λεγομένου τοῦ λόγου· περὶ δὲ τῆλικούτων εὐθύς πεπιστευκέναι ῥαδίως μὴ νέων τε ἢ μάλλον καὶ ἀνοήτων.

ΑΘ. Ἄλλ' εἰ τὸ μετὰ ταῦτα διεξίοιμεν ὧν προυθέμεθα, ὦ Κλεινία τε καὶ Λακεδαιμόνιε ξένη – μετ' ἀνδρείαν γὰρ δὴ σωφροσύνης πέρι λέγωμεν – τί διαφέρον ἐν ταύταις ταῖς πολιτείαις ἢ ταῖς τῶν εἰκὴ πολιτευομένων ἀνευρήσομεν, ὥσπερ τὰ περὶ τὸν πόλεμον νυνδῆ;

ΜΕ. Σχεδὸν οὐ ῥάδιον· ἀλλ' ἔοικεν γὰρ τὰ τε συσσίτια καὶ τὰ γυμνάσια καλῶς ἠρῆσθαι πρὸς ἀμφοτέρως.

ΑΘ. Ἔοικεν δῆτα, ὦ ξένοι, χαλεπὸν εἶναι τὸ περὶ τὰς πολιτείας ἀναμφισβητήτως ὁμοίως ἔργῳ καὶ λόγῳ γίγνεσθαι· κινδυνεῖ γὰρ, καθάπερ ἐν τοῖς σώμασιν, οὐ δυνατόν εἶναι προστᾶσαι τι πρὸς ἓν σῶμα ἐν ἐπιτήδευμα, ἐν ᾧ οὐκ ἂν φανεῖται ταῦτόν τοῦτο τὰ μὲν βλάπτον τὰ ἡμῶν σώματα, τὰ δὲ καὶ ὠφελούσιν. Ἐπεὶ καὶ τὰ γυμνάσια ταῦτα καὶ τὰ συσσίτια πολλὰ μὲν ἄλλα νῦν ὠφελεῖ τὰς πόλεις, πρὸς δὲ τὰς στάσεις χαλεπά – δηλοῦσιν δὲ Μιλησίων καὶ Βοιωτῶν καὶ Θουριῶν παῖδες – καὶ δὴ

σ' ἐκείνους ποῦ κατέχουν τὰ μυστικά γύρω ἀπὸ αὐτῆς, ἀνθρώπων ἐνίοτε ἀπολύτως κακοῦς, καὶ θὰ ἔχουν συνεπῶς τὴν ψυχὴν τοὺς ἀπὸ τῆς μιᾶς δούλης καὶ ἀπὸ τῆς ἄλλης ἐλευθέρῃ, καὶ δὲν θὰ εἶναι ἄξιοι ν' ἀποκαλοῦνται χωρὶς ἄλλο ἀνδρῆται καὶ ἐλευθῆροι. Σκεφθεῖτε, λοιπόν, ἂν κάτι ἀπὸ τὰ τωρινὰ λεγόμενά μου σὰς φαίνεται ὅτι λέγεται, ὅπως ἀκριβῶς.

ΚΛ. Βέβαια, σὲ μᾶς τουλάχιστον, φαίνεται ὅτι κάπως ἔτσι λέγεται ὁ λόγος· ὥστόσο, προκειμένου γιὰ τόσο μεγάλα ζητήματα, τὸ νὰ πείθεται κανεὶς ἀμέσως μ' εὐκολία, δὲν μπορεῖ παρά νὰ εἶναι ἴδιον νέων μάλλον καὶ ἀπερισκεπτῶν ἀνθρώπων.

ΑΘ. Ἄν, λοιπόν, θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναπτύξουμε τὸ ἐπόμενο θέμα ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ ὄρισάμε προηγουμένως, Κλεινία καὶ σύ φιλοξενοῦμενε Λακεδαιμόνιε – διότι μετὰ τὴν ἀνδρεία θὰ ἔπρεπε ἀκριβῶς νὰ μιλήσουμε γιὰ τὴ σωφροσύνη –, τί τὸ διαφοροτικό θὰ βροῦμε σ' αὐτὰ τὰ πολιτεύματα, σὲ σύγκριση μ' ἐκεῖνα τῶν ἀνθρώπων ποῦ κυβερνῶνται ὅπως τύχει, ὅσον ἀφορᾷ ἀκριβῶς στὰ σχετικὰ μὲ τὸν πόλεμο ποῦ λίγο πρὶν ἀναφέρθηκα;

ΜΕ. Δὲν εἶναι εὐκολὴ ὑπόθεσις· ὥστόσο, φαίνεται ὅτι, πράγματι, τόσο τὰ συσσίτια ὅσο καὶ τὰ γυμνάσια ἔχουν καλῶς ἐπινοηθεῖ πρὸς χάριν καὶ τῶν δύο αὐτῶν (ἐνν. ἀρετῶν).

ΑΘ. Φαίνεται, εἶναι ἀλήθεια, δύσκολο, φιλόξενοι, νὰ εἶναι τὰ σχετικὰ μὲ τὰ πολιτεύματα ἕξιου ἀδιαμφισβήτητα στὴν πράξη καὶ τὴ θεωρία· ὑπάρχει κίνδυνος, πράγματι, καθὼς ἀκριβῶς συμβαίνει προκειμένου γιὰ τὰ σώματα, νὰ μὴ εἶναι δυνατόν νὰ παραγγεῖλαι γιὰ ἓνα συγκεκριμένο σῶμα ἓνα ὅποιοδήποτε εἶδος ἀγωγῆς, στὴν ὁποία δὲν θὰ μποροῦσε νὰ φανεῖ ὅτι ἡ ἴδια ἐν μέρει βλάπτει καὶ ὠφελεῖ ἐν μέρει τὰ σώματά μας. Ἐπειδὴ καὶ τὰ γυμνάσια αὐτὰ, γιὰ παράδειγμα, καὶ τὰ συσσίτια, ἐνῶ ὠφελούσιν ἀπὸ πολλῆς τώρα ἀπόψεως τίς πόλεις σας, ἐνέχουν τὸν κίνδυνον νὰ προκαλέσουν στάσεις – τὸ δείχνει τὸ παράδειγμα τῶν τέκνων τῆς Μιλήτου, τῆς Βοιωτίας καὶ τῶν Θουριῶν – καὶ μάλιστα κάτι πολὺ χειρότερο, ἐπειδὴ

καὶ πάλαι ὄν νόμιμον δοκεῖ τοῦτο τὸ ἐπιτήδευμα καὶ τὰς κατὰ φύσιν περὶ τὰ ἀφροδίσια ἡδονὰς οὐ μόνον ἀνθρώπων ἀλλὰ καὶ θηρίων διεφθαρμέναι. Καὶ τούτων τὰς ἡμετέρας πόλεις πρῶ-
 τας ἂν τις αἰτιῶτο καὶ δοῦναι τῶν ἄλλων μάλιστα ἄπτονται τῶν
 γυμνασίων· καὶ εἴτε παίζοντα εἴτε σπουδάζοντα ἐννοεῖν δεῖ τὰ
 τοιαῦτα, ἐννοητέον δὲ τῆ θηλεία καὶ τῆ τῶν ἄρρένων φύσει εἰς
 κοινωνίαν ἰούση τῆς γεννήσεως ἢ περὶ ταῦτα ἡδονὴ κατὰ φύ-
 σιν ἀποδεδόσθαι δοκεῖ, ἄρρένων δὲ πρὸς ἄρρενας ἢ θηλειῶν
 πρὸς θηλείας παρὰ φύσιν καὶ τῶν πρῶτων τὸ τὸλμημ' εἶναι δι'
 ἀκράτειαν ἡδονῆς. Πάντες δὲ δὴ Κρητῶν τὸν περὶ Γανυμήδη
 μῦθον κατηγοροῦμεν ὡς λογοποιησάντων τούτων· ἐπειδὴ παρὰ
 Διὸς αὐτοῖς οἱ νόμοι πεπιστευμένοι ἦσαν γεγονέαι, τοῦτον
 τὸν μῦθον προστεθεικέναι κατὰ τοῦ Διὸς, ἵνα ἐπόμενοι δὴ τῷ
 θεῷ καρπῶνται καὶ ταύτην τὴν ἡδονήν. Τὸ μὲν οὖν τοῦ μύθου
 χαίρειν, νόμων δὲ περὶ διασκοπούμενων ἀνθρώπων ὀλίγου
 πᾶσά ἐστιν ἡ σκέψις περὶ τε τὰς ἡδονὰς καὶ τὰς λύπας ἔν τε πό-
 λειν καὶ ἐν ἰδίῳις ἦθεσιν· δύο γὰρ αὐτὰι πηγαὶ μεθεῖνται φύ-
 σει ῥεῖν, ὧν ὁ μὲν ἀρυτόμενος δθεν τε δεῖ καὶ ὁπότε καὶ ὁπό-
 σον εὐδαιμονεῖ, καὶ πόλις ὁμοίως καὶ ἰδιώτης καὶ ζῶν ἅπαν, ὁ
 δ' ἀνεπιστημόνως ἅμα καὶ ἐκτὸς τῶν καιρῶν τάναντία ἂν
 ἐκείνῳ ζῶῃ.

ΜΕ. Λέγεται μὲν ταῦτα, ὃ ἔβεν, καλῶς πως· οὐ μὴν ἄλλ'
 ἀφασία γ' ἡμᾶς λαμβάνει τί ποτε χρῆ λέγειν πρὸς ταῦτα, ὅμως
 δ' ἔμοιγε ὀρθῶς δοκεῖ τὸ τὰς ἡδονὰς φεγγεῖν διακελεύεσθαι τὸν
 γε ἐν Λακεδαιμόνι νομοθέτην, περὶ δὲ τῶν ἐν Κνωσῶ νόμων

ἢ συνήθεια αὐτῆ (ἐνν. τὰ γυμνάσια) ὑπῆρξε ἀπὸ παλαιὰ νόμι-
 μη, θεωρεῖται ὅτι ἔχει ὀλοτέλα ἀλλοιώσει τις κατὰ φύσιν ἀφρο-
 δίσιας ἡδονῆς, ὅχι μόνον τῶν ἀνθρώπων ἀλλὰ καὶ τῶν θηρίων.
 Καὶ γι' αὐτὸ θὰ μπορούσε ὁ καθένας νὰ θεωρήσει ὑπαιτίες
 πρῶτες τῆς δικῆς σας πόλεως καὶ δοσε ἀπὸ τῆς ἄλλης κατ' ἐξο-
 χὴν ἐπιδίδονται στὰ γυμνάσια· καὶ εἴτε στὰ ἀστέια εἴτε στὰ σο-
 βαρὰ πρέπει νὰ λαμβάνει κανεῖς ὑπόψη του τὰ πράγματα τοῦ
 εἶδους αὐτοῦ, ὀφείλει νὰ καταλάβει ὅτι ἐπειδὴ εἶναι στὴ φύση
 τοῦ θηλυκοῦ καὶ τῶν ἀρσενικῶν νὰ ἐρχονται σὲ ἀφροδίσια ἐπα-
 φῆ χάριν τῆς τεκνοποίησης, ἡ σχετικὴ ἡδονὴ κρίνεται εὐλογο ν'
 ἀποδίδεται στὴ φύση, ἐνῶ ἡ συνειρση ἀρσενικῶν μὲ ἀρσενι-
 κούς ἢ θηλυκῶν μὲ θηλυκὰ θεωρεῖται παρὰ φύσιν καὶ ὅτι τῶν
 πρῶτων τὸ ἀποτόλμημα εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀκράτειας πρὸς
 τὴν ἡδονήν. Καὶ ὅλοι κατηγοροῦμε ἀκριβῶς τὴ σχετικὴ μὲ τὸν
 Γανυμήδη διήγηση τῶν Κρητῶν, ἐπειδὴ ἦσαν αὐτοὶ ποὺ τὴν μυ-
 θοποίησαν· ἐπειδὴ, δηλαδὴ, ἦσαν πεπεισμένοι ὅτι οἱ νόμοι γι'
 αὐτοὺς εἶχαν γίνεαι ἀπὸ τὸν Δία, πρόσθεσαν τοῦτο τὸν μῦθον γιὰ
 τὸν Δία ὥστε, ἀκολουθώντας τὸ παράδειγμα τοῦ θεοῦ, ν' ἀπο-
 λαμβάνουν καὶ αὐτὴν τὴν ἡδονήν. Τὸ ζήτημα, λοιπὸν, τοῦ μύθου
 ἄς πάει στὸ καλὸ, ὥστόσο, ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἐξευνοῦν εἰς βά-
 θος τοὺς νόμους, λίγο ἀπέχει ἀπὸ τοῦ νὰ γίνεαι ἡ ὀλη ἔξευνα
 γιὰ τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς λύπης, τόσο στοὺς κόλπους τῶν πόλεων
 ὅσο καὶ τῶν κατ' ἰδίαν διαμονῶν· πράγματι, οἱ δύο αὐτῆς πη-
 γῆς ἀφίηνονται ἀπὸ τῆ φύση νὰ ῥέουν ἐλεύθερα, ἀπὸ τῆς ὁποῖας
 αὐτὸς ποὺ ἀντλεῖ ἀπὸ ἐκεῖ ὅποτε καὶ ὅσο πρέπει εὐδαιμονεῖ, τὸ
 ἴδιο μία πόλις, ἕνας ἰδιώτης ἢ ὁποιοδῆποτε ζῶο, ἐνῶ αὐτὸς ποὺ
 ἀντλεῖ χωρὶς βαθύτερη γνώση καὶ συγχρόνως ἄκαιρα θὰ συμ-
 βεῖ νὰ ζεῖ ἀντίθετα μ' ἐκεῖνον.

ΜΕ. Καλῶς, βέβαια, λέγονται αὐτὰ χωρὶς ἄλλο, φιλοξε-
 νοῦμενε, πλὴν ὁμως, μᾶς καταλαμβάνει τουλάχιστον ἐμᾶς, ἕνα
 εἶδος βουβαμάρας γιὰ τὸ τί πρέπει κάποτε ν' ἀντιτάξουμε σ'
 αὐτὰ, ἐμένα ὥστόσο μοῦ φαίνεται ὅτι σωστά ὀρίζει ρητὰ ὁ νο-
 μοθέτης στὴ Λακεδαίμονα τὸ ν' ἀποφεύγουμε τῆς ἡδονῆς, ὅσο

ὄδε, ἂν ἐθέλῃ, βοηθήσει. Τὰ δ' ἐν Σπάρτῃ κάλλιστ' ἀνθρώπων 637 a
δοκεῖ μοι κείσθαι τὰ περὶ τὰς ἡδονάς· οὐ γὰρ μάλιστ' ἀνθρώ-
ποι καὶ μεγίσταις προσιπίπτουσιν ἡδοναῖς καὶ ὕβρει καὶ ἀνοίᾳ
πάσῃ, τοῦτ' ἐξέβαλεν ὁ νόμος ἡμῶν ἐκ τῆς χώρας συμπίσης,
καὶ οὐτ' ἂν ἐπ' ἀγρῶν ἰδοίς, οὐτ' ἐν ἀστεῖν ὄσων Σπαρτιάταις
μέλει, συμπόσια οὐδ' ὅποσα τούτοις συνεπόμενα πάσας
ἡδονάς κινεῖ κατὰ δύναμιν, οὐδ' ἔστιν ὅστις ἂν ἀπαντῶν κω-
μάζοντί τι μετὰ μέθης οὐκ ἂν τὴν μεγίστην δίκην εὐθύς ἐπι- b
θείῃ, καὶ οὐδ' ἂν Διονύσια πρόφασιν ἔχοντ' αὐτὸν λύσαιτο,
ὥσπερ ἐν ἀμάξιαις εἰδὸν ποτε παρ' ὑμῖν ἐγὼ, καὶ ἐν Τάραντι δὲ
παρὰ τοῖς ἡμετέροις ἀποίκους πᾶσαν εἰθεασάμην τὴν πόλιν περὶ
τὰ Διονύσια μεθύουσαν· παρ' ἡμῖν δ' οὐκ ἔστ' οὐδὲν τοιοῦτον.

ΑΘ. Ὡ Λακεδαιμόνιε ξένε, ἐπαινετὰ μὲν πάντ' ἔστιν τὰ
τοιαῦτα, ὅπου τινὲς ἐνεισὶν καρτερήσεις, ὅπου δὲ ἀνεῖνται,
βλακικώτερα· ταχὺ γὰρ σου λάβοιτ' ἂν τις τῶν παρ' ἡμῶν ἀμυ- c
νόμος, δεικνύς τὴν τῶν γυναικῶν παρ' ὑμῖν ἄνεσιν. Ἄπαισι
δὴ τοῖς τοιούτοις, καὶ ἐν Τάραντι καὶ παρ' ἡμῖν καὶ παρ' ὑμῖν
δέ, μία ἀπόκρισις ἀπολύεσθαι δοκεῖ τοῦ μή κακῶς ἔχειν ἄλλ'
ὀρθῶς· πᾶς γὰρ ἀποκρινόμενος εἰεῖ θαυμάζοντι ξένω, τὴν παρ'
αὐτοῖς ἠθήειαν ὀρῶντι· «Μὴ θαύμαζε, ὦ ξένε· νόμος ἔσθ' ἡμῖν
οὗτος, ἴσως δ' ὑμῖν περὶ αὐτῶν τούτων ἕτερος». Ἡμῖν δ' ἔστι
νῦν, ὦ φίλοι ἄνδρες, οὐ περὶ τῶν ἀνθρώπων τῶν ἄλλων ὁ λό- d

τώρα γιὰ τοὺς νόμους στὴν Κνωσό αὐτὸς ἐδῶ (ἐνν. ὁ Κλει-
νίας), σάν θελεῖ, θά ξερθεῖ σὲ βοήθειά τους. Στὴ Σπάρτη, ὥστό- 637 a
σο, μοῦ φαίνεται ὅτι τὰ σχετικὰ μὲ τὶς ἡδονὲς ρυθμίζονται μὲ
τὸν καλύτερο δυνατόν τρόπο ἀνάμεσα σ' ἄλλους τοὺς ἀνθρώ-
πους· διότι αὐτό, ἐξ αἰτίας τοῦ ὁποῖου κυρίως οἱ ἄνθρωποι πα-
ραδίδονται σὲ τὸ πλεονέκτημα τῶν ἡδονῶν καὶ ἀκολασίες καὶ σὲ κά-
θε εἶδους ἀπερικοπήν, τοῦτο (τὰ συμπόσια) ὁ νόμος μας τὸ
ἐκδιώξει ἀπ' ὅλη τὴ χώρα, καὶ οὔτε στίς ἀγροτικὲς οὔτε στίς
ἀστικὲς περιοχὲς θά δεῖς, γιὰ ὅσες εἶναι ὑπεύθυνοι οἱ Σπαρ-
τιάτες, συμπόσια οὔτε ὅλα ὅσα παρεπόμενα αὐτῶν ὑποκονοῦν
κατὰ τὸ δυνατόν ὅλες τὶς ἡδονὲς, οὔτε ὑπάρχει ἄνθρωπος ὁ
ὁποῖος, ἂν θά συναντοῦσε κάποιον νὰ γλεντοκοπᾷ σὲ κατὰ-
στασι μέρη, δὲν θά τοῦ ἐπέβαλε εὐθύς ἀμέσως τὴ μεγαλύτερη
τιμωρία, καὶ οὔτε θά τοῦ χαρίζοταν, ἀκόμη κι ἂν εἶχε αὐτὸς b
τὴ δικαιολογία τῶν Διονυσίων, ὅπως εἶδα κάποτε ἐγὼ νὰ συμ-
βαίνει σὲ σὰς μέσα σὲ ἄμαξες, ἀλλὰ καὶ στὸν Τάραντα, στοὺς
δικούς μας ἀποίκους, εἶδα νὰ συμβαίνει στὰ πλαίσια τῶν Διονυ-
σίων ὀλόκληρη ἡ πόλιν· σὲ μᾶς ὁμοῦ δὲν συμβαίνει τίποτε πα-
ρόμοιο.

ΑΘ. Φιλοξενοῦμενε Λακεδαιμόνιε, εἶναι βεβαίως ἀξιέ-
πινα ὅλα τοῦ εἶδους αὐτοῦ τὰ πράγματα, ὅπου ἐνυπάρχουν
ὀρισμένες ἀντιστάσεις (ἐνν. στίς ἡδονὲς), ὅπου ὁμοῦ αὐτὲς χα-
λαρώνουν εἶναι αὐτὰ περισσότερο βλακώδη· χωρὶς ἄλλο, θά
μποροῦσε κάποιος ἀπὸ τοὺς δικούς μας νὰ σὲ περιλάβει, ἀμυ- c
νόμος, γιὰ νὰ σοῦ δεῖξει τὴν ἐλαφρότητα τῶν γυναικῶν στὸν
τόπο σας. Γιὰ ὅλα, τότε, τοῦ εἶδους αὐτοῦ τὰ πράγματα εἶτε
συμβαίνουν στὸν Τάραντα ἢ σὲ μᾶς ἢ καὶ σὲ σὰς, μία ἀπάντη-
ση φαίνεται νὰ τὰ ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὸν χαρακτηρισμὸ ὅτι δὲν
εἶναι ἄστοχα καὶ συνεπῶς σωστά· διότι ὁ καθένας ποῦ δίνει
μὴν ἀπάντηση ἐδῶ, θά πει σ' ἕνα φιλοξενοῦμενο ποῦ παρα-
ξενεύεται, βλέποντας τὰ ὅσα ἀσυνήθιστα (συμβαίνουν) σ'
αὐτούς: «Μὴν παραξενεύεσαι, φιλοξενοῦμενε· αὐτὸς εἶναι νό-
μος σὲ μᾶς, ἴσως ὁμοῦ σὲ σὰς γιὰ τὰ ἴδια αὐτὰ νὰ ἰσχύει δια-
φορετικὸς νόμος». Σὲ μᾶς τώρα, ὥστόσο, φίλοι συνομητῆς, d

γος, ἀλλὰ περὶ τῶν νομοθετῶν αὐτῶν κακίας τε καὶ ἀρετῆς. Ἔτι γὰρ οὐκ εἰπωμεν πλείω περὶ ἀπάσης μέθης· οὐ γάρ σμικρόν ἐστιν τὸ ἐπιτήδευμα οὐδὲ φαύλου διαγνώσῃ νομοθέτου. Λέγω δ' οὐκ οἶνον περὶ πόσεως τὸ παραπάν ηἴ μή, μέθης δὲ αὐτῆς πέρι, πότερον ὥσπερ Σκύθαι χρώνται καὶ Πέρσαι χρηστέον, καὶ ἔτι Καρχηδόνιοι καὶ Κελτοὶ καὶ Ἰβήρες καὶ Θράκες, πολεμικὰ σύμπαντα ὄντα ταῦτα γένη, ἢ καθάπερ ὑμεῖς· ὑμεῖς μὲν γάρ, ὅπερ λέγεις, τὸ παραπάν ἀπέχεσθε, Σκύθαι δὲ καὶ Θράκες ἀκράτῳ παντάπασι χρώμενοι, γυναϊκῆς τε καὶ αὐτοῖ, καὶ κατὰ τῶν ἰματιῶν καταχεόμενοι, καλὸν καὶ εὐδαιμον ἐπιτήδευμα ἐπιτηδεύειν νενομίκασι. Πέρσαι δὲ σφόδρα μὲν χρώνται καὶ ταῖς ἄλλαις τρυφαῖς ἅς ὑμεῖς ἀποβάλλετε, ἐν τάξει δὲ μᾶλλον τούτων.

ΜΕ. Ὡ λῶσθε, διώκομεν δὲ γε ἡμεῖς πάντας τούτους, ὅταν 638 α
δπλα εἰς τὰς χεῖρας λάβωμεν.

ΑΘ. Ὡ ἄριστε, μὴ λέγε ταῦτα· πολλοὶ γάρ ἤδη φυγαὶ καὶ διώξεις ἀτέκμαρτοι γεγονασίν τε καὶ ἔσονται, διὸ φανερόν ὄρον τοῦτον οὐκ ἂν ποτε λέγοιμεν, ἀλλὰ ἀμφισβητήσιμον, περὶ καλῶν ἐπιτηδευμάτων καὶ μὴ, νίκην τε καὶ ἦταν λέγοντες μάχης· ἐπεὶ δὴ γὰρ αἱ μείζους τὰς ἐλάττους πόλεις νικῶσιν μαχόμεναι, καὶ καταδουλοῦνται Συρακοῖσι μὲν Λοκρούς, οἱ δὲ δοκοῦσιν εὐνομώτατοι τῶν περὶ ἐκείνον τὸν τόπον γεγονέναι, Κείους δὲ Ἀθηναῖοι· μυρία δὲ ἄλλα τοιαῦτ' ἂν εἴρωμεν. Ἀλλὰ περὶ αὐτοῦ ἐκάστου ἐπιτηδευμάτων πειρώμεθα λέγοντες πείθειν

ὁ λόγος δὲν γίνεται γιὰ τοὺς ἄλλους ἐν γένει ἀνθρώπου ἀλλὰ γιὰ τὸ τί εἶναι κακία καὶ ἀρετή γιὰ τοὺς ἴδιους τοὺς νομοθέτες. Ἄς ποῦμε, λοιπόν, περισσότερα ἀκόμη γιὰ τὴ μέθη ἐν γένει· διότι δὲν εἶναι μικρῆς σημασίας ἢ συνήθεια αὐτὴ, οὔτε κάποιου ἀσήμαντου νομοθέτη ἔργου τὸ νὰ τὴν διαγνώσει. Δὲν μιλᾷω δμως γιὰ τὴν πόση ἢ ὄχι ἐν γένει οἴνου, ἀλλὰ γι' αὐτὴ τούτῃ τὴ μέθη, προκειμένου νὰ δοῦμε τί ἀπὸ τὰ δύο εἶναι σωστό, ὅπως ἀκριβῶς οἱ Σκύθες καὶ οἱ Πέρσες κάνουν χρήση, ἔτσι κι ἡμεῖς πρέπει νὰ κάνουμε χρήση, καὶ ὅπως κάνουν ἀκόμη οἱ Καρχηδόνιοι, οἱ Κέλτες, οἱ Ἰβήρες καὶ οἱ Θράκες, ποῦ εἶναι ὄλοι τοὺς πολεμικὰς φυλές, ὅπως ἀκριβῶς ἐσεῖς οἱ Λακεδαιμόνιοι· διότι ἐσεῖς, ὅπως λές, ἀπέχετε ἀπολύτως, ἐνῶ οἱ Σκύθες καὶ οἱ Θράκες, οἱ ὅποιοι κάνουν χρήση ἀκρατοῦ ἐντελῶς οἴνου, τόσο οἱ γυναῖκες ὅσο καὶ οἱ ἴδιοι, καὶ τὸν χύνουν πάνω στὰ ρούχα τοὺς, ἔχουν τὴ γνώμη ὅτι ἐπιδίδονται σὲ μίαν ὥραϊα καὶ εὐλογημένη συνήθεια. Οἱ Πέρσες, ἔξ ἄλλου, ἀπολαμβάνουν ἐξαιρετικὰ καὶ τὶς ἄλλες ἡδονές ποῦ ἐσεῖς ἀπορρίπτετε, ἀλλὰ μὲ περισσότερη δμως τάξη ἀπὸ αὐτούς (ἐν. τοὺς Σκύθες καὶ Θράκες).

ΜΕ. Μὰ καμμένη, ὄλους αὐτοὺς μπορούμε ἡμεῖς ἀσφαλῶς 638 α
νὰ τοὺς τρέπομε σὲ φυγὴ, ὅταν χρειαστεῖ νὰ πάρουμε τὰ δπλα.

ΑΘ. Καλέ μου ἄνθρωπε, μὴν τὰ λές αὐτὰ· διότι πολλές περιπτώσεις τροπῆς σὲ φυγὴ καὶ καταδιώξεις ὑπῆρξαν σὸ παρελθόν καὶ θὰ εἶναι καὶ σὸ μέλλον ἀτεκμηριώτες, γι' αὐτὸ δὲν θὰ μπορούσαμε ποτὲ νὰ ποῦμε, κάνοντας λόγο γιὰ νίκην καὶ ἦττα στὴ μάχη, ὅτι ἀποτελεῖ αὐτὸ ἀναμφισβήτητο κριτήριο, ἀλλὰ ἀμφισβητήσιμο γιὰ τὴν παρουσία ὥραϊων ἢ ὄχι συνηθειῶν· ἐπειδὴ, πράγματι, νικοῦν οἱ μεγαλύτερες τίς μικρότερες πόλεις, ὅταν μάχονται ἢ μίαν ἐναντίον τῆς ἄλλης καὶ συνεπῶς ὑποδουλώνουν οἱ Συρακοῦσιοι τοὺς Λοκρούς, ποῦ θεωροῦνται ἀκριβῶς ὅτι ὑπῆρξαν ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι εἶχαν τοὺς καλύτερους νόμους ἀπ' ὄλους στὴν περιοχὴ, καὶ τοὺς Κείους οἱ Ἀθηναῖοι· καὶ θὰ μπορούσαμε νὰ βροῦμε μυρία ἄλλα τέτοια παραδείγματα. Ἀλλὰ ἅς προσπαθήσουμε, μιλώντας γιὰ κάθε

ἡμᾶς αὐτούς, νίκας δὲ καὶ ἤττας ἐκτός λόγου τὰ νῦν θῶμεν, λέγωμεν δ' ὡς τὸ μὲν τοιόνδ' ἐστὶν καλόν, τὸ δὲ τοιόνδε οὐ καλόν. Πρῶτον δ' ἀκούσατέ τί μου, περὶ αὐτῶν τούτων ὡς δεῖ τὸ τε χρηστόν καὶ τὸ μὴ σκοπεῖν.

ΜΕ. Πῶς οὖν δὴ λέγεις;

ΑΘ. Δοκοῦσί μοι πάντες οἱ λόγῳ τι λαβόντες ἐπιτήδευμα, καὶ προθέμενοι ψέγειν αὐτὸ ἢ ἐπαινεῖν εὐθύς ῥηθέν, οὐδαμῶς δρᾶν κατὰ τρόπον, ἀλλὰ ταῦτόν ποιεῖν οἷον εἰ δὴ τις, ἐπαινέσαντός τινος πυροῦς βρῶμα ὡς ἀγαθόν, εὐθύς ψέγοι, μὴ διαπυθόμενος αὐτοῦ μήτε τὴν ἐργασίαν μήτε τὴν προσφορὰν, ὄντινα τρόπον καὶ οἷσισι καὶ μεθ' ὧν καὶ ὅπως ἔχοντα καὶ ὅπως προσφέρειν ἔχουσιν. Νῦν δὴ ταῦτόν μοι δοκοῦμεν ἡμεῖς ἐν τοῖς λόγοις ποιεῖν· περὶ μέθης γὰρ ἀκούσαντες τοσοῦτον μόνον, εὐθύς οἱ μὲν ψέγειν αὐτό, οἱ δ' ἐπαινεῖν, καὶ μάλᾳ ἀτόπως. Μάρτυσιν γὰρ καὶ ἐπαινέταις χρώμενοι ἐπαινοῦμεν ἐκότεροι, καὶ οἱ μὲν, ὅτι πολλοὺς παρεχόμεθα, ἀξιοῦμέν τι λέγειν κύριον, οἱ δὲ, ὅτι τοὺς μὴ χρωμένους αὐτῷ ὁρῶμεν νικῶντας μαχομένων· ἀμφισβητεῖται δ' αὐτὸ καὶ τοῦτο ἡμῖν. Εἰ μὲν δὴ καὶ περὶ ἐκάστων οὕτω καὶ τῶν ἄλλων νομίμων διεξιμεν, οὐκ ἂν ἔμοι-

μιὰ χωριστὰ συνήθεια, νὰ πείσουμε ἐν προκειμένῳ τοὺς ἴδιους μας τοὺς ἑαυτοῦς· ὅσο τώρα γιὰ τίς νίκες καὶ τίς ἤττες ἄς τίς θέσομε ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐκτός συζητήσεως, καὶ ἄς (περιορισθῶμε νὰ) λέμε ὅτι ἡ τάδε συνήθεια εἶναι ὠραία καὶ ἡ δεῖνα ὄχι. Πρὶν ἂπ' ὅλα ἀκοῦσατε ὅμως κάτι ἀπὸ μένα, πῶς δηλαδὴ πρέπει σχετικὰ μ' αὐτὰ τούτα τὰ θέματα (ἐν. τίς συνήθειες) νὰ ἐρευνηθῶμε τὸ χρῆσιμο καὶ τὸ μὴ χρῆσιμο.

ΜΕ. Πῶς λοιπὸν, ἀλήθεια, ἐννοεῖς;

ΑΘ. Μοῦ φαίνονται ὅλοι ἐκεῖνοι ποὺ ἔφεραν στὴ συζήτηση κάποια συνήθεια, ἔχοντας τὴν πρόθεση νὰ τὴν ἐπικρίνουν ἢ νὰ τὴν ἐπαινοῦν ἀμέσως μόλις ἀναφέρθη, ὅτι δὲν ἐνεργοῦν διόλου μὲ τὸν σωστὸ τρόπο, ἀλλὰ κάνουν τὸ ἴδιο, ὅπως ἀκριβῶς ἂν κάποιος, μόλις ἐπαινοῦσε κάποιος ἄλλος τὴν σταρένια τροφή ὡς ὠφέλιμη, θὰ τὴν κατέκρινε εὐθύς ἀμέσως, χωρὶς (προηγουμένως) νὰ ἐξετάσει καὶ νὰ μάθει μὲ ἀκριβεία γι' αὐτήν, μήτε τὸν τρόπο παρασκευῆς, μήτε τὸν τρόπο λήψης, δηλαδὴ τόσο ἀπὸ ποίους καὶ στὰ πλαίσια ποίας διατητηκῆς ἀγωγῆς, καὶ σὲ ποία κατάσταση (πρέπει) νὰ βρισκεται (ἡ τροφή αὐτή) ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ λαμβάνεται, ὅσο καὶ σὲ ποία κατάσταση νὰ βρισκονται ὅσοι μποροῦν νὰ τὴν λαμβάνουν. Μέχρι τώρα μοῦ φαίνεται ὅτι κάνομε τὸ ἴδιο καὶ ἡμεῖς στὴ συζήτησή μας· διότι μόλις ἀκούσαμε καὶ μόνο τὴ λέξη μέθη, ἀμέσως ἄλλοι σπεύσαμε νὰ τὸ κατακρίνομε αὐτὸ καὶ ἄλλοι νὰ τὸ ἐπαινοῦμε, καὶ μάλιστα ἐντελῶς ἄτοπα. Ἐπαινοῦμε, ἡ μία καὶ ἡ ἄλλη πλευρά, χρησιμοποιώντας μάρτυρες καὶ ἐγκωμιαστές· καὶ ἐνῶ ἡμεῖς διεκδικοῦμε ὅτι λέμε κάτι τὸ ἀπολύτως ἔγκυρο, ἐπειδὴ ἐπικαλοῦμαστε πολλοὺς καὶ ἐπειδὴ βλέπομε ὅτι στίς μάχες νικοῦν ἐκεῖνοι ποὺ δὲν κάνουν χρῆση αὐτοῦ (ἐνν. οἶνου)· πλὴν ὅμως καὶ αὐτὸ πάλι ἀμφισβητεῖται ἀπὸ ἐμᾶς. Ἄν ἐπρόκειτο, βέβαια, νὰ συζητήσομε τώρα διεξοδικὰ καὶ γιὰ κάθε μία καὶ ἀπὸ τίς ἄλλες νομικῆς ρυθμίσεις μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, αὐτὸ δὲν θὰ ἦταν ἀσφαλῶς σύμφωνο μὲ τὸ δικό μου πνεῦμα, ἀλλὰ

γε κατά νοῦν εἶη, τρόπον δὲ ἄλλον, ὃν ἔμοι φαίνεται δεῖν, ἐθέλω λέγειν περὶ αὐτοῦ τοῦτου, τῆς μέθης, πειρωόμενος ἂν ἄρα δύνωμαι τὴν περὶ πάντων τῶν τοιούτων ὀρθὴν μέθοδον ἡμῖν δηλοῦν, ἐπειδὴ καὶ μυρία ἐπὶ μυρίους ἔθνη περὶ αὐτῶν ἀμφισβητοῦντα ἴμιν πόλεσι δυοῖν τῷ λόγῳ διαμάχουσι ἄν.

ΜΕ. Καὶ μὴν εἴ τινα ἔχομεν ὀρθὴν σκέψιν τῶν τοιούτων, οὐκ ἀποκνητέον ἀκούειν.

639 a

ΑΘ. Σκεψώμεθα δὴ πῆ τῆδε. Φέρε, εἴ τις αἰγῶν τροφήν, καὶ τὸ ζῆφον αὐτὸ κτήμα ὡς ἔστιν καλόν, ἐπαινοῖ, ἄλλος δὲ τις ἑωρακῶς αἶγας χωρὶς νεμομένας αἰπόλου ἐν ἐργασίμοις χωρίοις δρώσας κακὰ διαψέγοι, καὶ πᾶν θρέμμα ἀναρχον ἢ μετὰ κακῶν ἀρχόντων ἰδῶν οὕτω μέμφοιτο, τὸν τοῦ τοιούτου ψόγον ἡγοῦμεθα ὑγιές ἂν ποτε ψέξαι καὶ ὀλοῦν;

ΜΕ. Καὶ πῶς;

ΑΘ. Χρηστός δὲ ἄρχων ἔσθ' ἡμῖν ἐν πλοίοις πότερον ἔαν τὴν ναυτικὴν ἔχη ἐπιστήμην μόνον, ἂντ' οὖν ναυτιᾷ ἄντε μὴ, ἢ πῶς ἂν λέγοιμεν;

b

ΜΕ. Οὐδαμῶς, ἂν γε πρὸς τῇ τέχνῃ ἔχη καὶ τοῦτο τὸ πάθος ὀ λέγεις.

ΑΘ. Τί δ' ἄρχων στρατοπέδων; ἄρ' ἔαν τὴν πολεμικὴν ἔχη ἐπιστήμην, ἱκανὸς ἄρχειν, καὶ δειλὸς ὢν ἐν τοῖς δεινοῖς ὑπὸ μέθης τοῦ φόβου ναυτιᾷ;

ΜΕ. Καὶ πῶς;

ΑΘ. Ἄν δὲ αὐ μῆτε ἔχη τὴν τέχνην δειλὸς τε ἦ;

μὲ ἄλλον τρόπον, ποῦ μοῦ φαίνεται ὁ πιὸ ἐνδεδειγμένος, θέλω νὰ μιλήσω γιὰ τὸ ἴδιο αὐτὸ θέμα, τὴ μέθη, ἐπιχειρώντας νὰ δείξω γιὰ δλους μας ἐδῶ, ἂν τυχόν εἶμαι σὲ θέση νὰ τὸ κάνω, τὴ σωστὴ μέθοδο γιὰ ὅλα αὐτὰ, ἐπειδὴ ἓνας ἀμέτρητος ἀριθμὸς ἀνθρώπων ἀπὸ ἄλλα ἔθνη, ἀμφισβητώντας τὰ ὅσα ὑποστηρίζουν οἱ δύο πόλεις σὰς γι' αὐτὰ, θὰ μπορούσαν νὰ τὰ ἀντιμάχονται μὲ λογικὰ ἐπιχειρήματα μέχρι τέλους.

ΜΕ. Καὶ ἀσφαλῶς, ἂν ἔχομε κάποια σωστὴ σκέψη γιὰ τοῦ εἶδους αὐτοῦ τὰ θέματα, δέν πρέπει νὰ διατάξουμε νὰ τὴν ἀκούσουμε.

ΑΘ. Ἄς σκεφθοῦμε τότε μὲ αὐτὸν ἐδῶ περίπου τὸν τρόπον. 639 a
Ἔλα, ἂν κάποιος ἐπαινοῦσε τὴν ἐκτροφὴ γιδιών καὶ ἔλεγε αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ ζῶο πόσο εἶναι προσδοφόρο περιουσιακὸ στοιχεῖο, καὶ κάποιος ἄλλος ἔχοντας δεῖ γίδια, ποῦ βόσκουν χωρὶς βοσκούς σὲ καλλιεργημένα χωράφια, νὰ κάνουν ζημιές, θὰ μπορούσε νὰ τὰ κατακρίνει καὶ θὰ μπορούσε συνεπῶς μὲ τὸν ἴδιο τρόπον νὰ μέμφεται καὶ κάθε ζῶο ποῦ θὰ ἔβλεπε ἀδέσποτο ἢ μὲ κακοὺς ποιμένες, θεωροῦμε ἄραγε τὴν κατηγορία ἑνὸς τέτοιου ἀνθρώπου ὅτι θὰ μπορούσε ποτέ ἔστω καὶ στό παραμικρὸ ν' ἀποτελεῖ ἔαν σοβαρὸ τρόπον κατηγορίας;

ΜΕ. Καὶ πῶς;

ΑΘ. Καὶ καλὸς κυβερνήτης πλοίων, ποῖος ἀπὸ τοὺς δύο εἶναι γιὰ μᾶς, αὐτὸς ποῦ τυχαίνει νὰ κατέχει τὴ ναυτικὴ ἐπιστήμην ἅπλως καὶ μόνο, εἴτε λοιπὸν τὸν πιάνει ναυτιᾷ εἴτε δχι, ἢ πῶς θ' ἀπαντούσαμε;

b

ΜΕ. Σὲ καμιά περίπτωση, ἂν ἀσφαλῶς ἐπιπρόσθετα μὲ τὴν τέχνη συμβαίνει νὰ ἔχει καὶ αὐτὴν τὴν παθητικὴ τάση ποῦ λές.

ΑΘ. Καὶ ὁ διοικητὴς στρατιωτικῶν σωμάτων; Ἄν ἄραγε κατέχει τὴν πολεμικὴ ἐπιστήμη, εἶναι ἱκανὸς νὰ διοικεῖ, ἀκόμη κι ὅταν συμβαίνει, ὄντας δειλός, νὰ τὸν πιάνει στοὺς κινδύνους, ὑπὸ τὸ κράτος τῆς μέθης τοῦ φόβου, ναυτιᾷ;

ΜΕ. Καὶ πῶς νὰ εἶναι ἱκανός;

ΑΘ. Καὶ ἂν πάλι τυχαίνει μῆτε τὴν πολεμικὴ τέχνη νὰ κατέχει καὶ νὰ εἶναι καὶ δειλός;

ΜΕ. Παντάπασιν τινα πονηρόν λέγεις, καί οὐδαμῶς ἀνδρῶν ἄρχοντα ἀλλά τινων σφόδρα γυναικῶν.

ΑΘ. Τί δ' ἐπαινέτην ἢ ψέκτην κοινωνίας ἡστινοοσὺν ἢ πέφυκέν τε ἄρχων εἶναι μετ' ἐκείνου τε ὠφέλιμός ἐστιν, ὁ δὲ μήτε ἑωρακῶς εἶη ποτ' ὀρθῶς αὐτὴν αὐτῇ κοινωνουῖσαν μετ' ἄρχοντος, ἀεὶ δὲ ἄναρχον ἢ μετὰ κακῶν ἀρχόντων συνοῦσαν; οἴόμεθα δὴ ποτε τοὺς τοιοῦτους θεωροῦς τῶν τοιοῦτων κοινωνιῶν χρηστόν τι ψέξειν ἢ ἐπαινέσεσθαι;

ΜΕ. Πῶς δ' ἂν, μηδέποτε γε ἰδόντας μηδὲ συγγενομένους ὀρθῶς γενομένῳ μῆδενί τῶν τοιούτων κοινωνημάτων;

ΑΘ. Ἐχε δὴ τῶν πολλῶν κοινωνιῶν συμπότας καὶ συμπόσια θεῖμεν ἂν μίαν τινὰ συνουσίαν εἶναι;

ΜΕ. Καὶ σφόδρα γε.

ΑΘ. Ταύτην οὖν μὴν ὀρθῶς γιγνομένην ἦδη τις πῶποτε ἐθεάσατο; καὶ σφῶν μὲν ἀποκρίνασθαι ἤξιον ὡς οὐδεπώποτε τὸ παράπαν – οὐ γάρ ἐπιχώριον ὑμῖν τοῦτο οὐδὲ νόμιμον – ἐγὼ δὲ ἐντετύχηκά τε πολλαῖς καὶ πολλαχοῦ, καὶ προσέτι πάσας ὡς ἔπος εἶπεν διηρώτηκα, καὶ σχεδὸν ὅλην μὲν οὐδεμίαν ὀρθῶς γιγνομένην ἐώρακα οὐδὲ ἀκήκοα, μόρια δ' εἶ που σμικρὰ καὶ ὀλίγα, τὰ πολλὰ δὲ σῆμπανθ' ὡς εἶπεν διημαρτημένα.

ΚΛ. Πῶς δὴ ταῦτα, ὦ ξένη, λέγεις; εἰπέ ἔτι σαφέστερον

ΜΕ. Μιλᾷς γιὰ ἓναν ἄνθρωπο ἐντελῶς ἀνάξιο, καὶ μὲ κανένα τρόπο γιὰ διοικητὴ ἀνδρῶν ἀλλὰ κάποιων δόλοτελα γυναικῶν.

ΑΘ. Καὶ τί θά ἔλεγες γιὰ τὸν ἐγκωμιστὴ ἢ ἐπικριτὴ μᾶς ὀποιασδήποτε κοινότητας, στή φύση τῆς ὁποίας εἶναι νὰ ὑπάρχει ἓνας ἀρχηγός καὶ ὑπὸ τὴν καθοδήγησή του εἶναι αὐτὴ ὠφέλιμη, ὁ ὁποῖος ὁμως δὲν θά εἶχε δεῖ ποτὲ τὴν κοινότητα αὐτὴ νὰ ἔχει κατὰ τρόπον σωστό ἐξασφαλίσει τὴν κοινοτικὴ τῆς ὑπόστασις ὑπὸ ἓναν ἀρχηγό, ἀλλὰ τὴν βλέπει πάντοτε νὰ εἶναι ἄναρχη ἢ νὰ συνυπάρχει μὲ κακοὺς ἀρχηγούς; Εἶναι, ἀλήθεια, δυνατόν νὰ πιστεύουμε ποτὲ ὅτι παρόμοιοι παρατηρητές παρόμοιων κοινοτήτων εἶναι ἱκανοὶ νὰ τίς κατακρίνουν ἢ νὰ τίς ἐπαινέσουν, λέγοντας κάτι χηρῆσιμο;

ΜΕ. Καὶ πῶς θά ἦταν δυνατόν, ἀφοῦ ποτὲ τοὺς βέλαια αὐτοῖ δὲν εἶδαν οὔτε πῆραν μέρος σὲ κανένα ἀπολύτως παρόμοιο συλλογικὸ σῆμα, ποῦ ἔχει σωστά συσταθεῖ;

ΑΘ. Γιὰ στάσου· μεταξὺ τῶν πολλῶν ἐνώσεων, θά μπορούσαμε ἄραγε νὰ θεωρήσουμε ὅτι οἱ συμπότες καὶ συνεπῶς τὰ συμπόσια ἀποτελοῦν μιὰ κάποια συμβίωση;

ΜΕ. Βεβαίως, ἐννοεῖται.

ΑΘ. Εἶδε μήπως ποτὲ κανεὶς ἕως τώρα μὲ τὰ ἴδια τοῦ τὰ μάτια αὐτῆ τῆ συμβίωση νὰ εἶναι ὀργανωμένη καὶ νὰ λειτουργεῖ σωστά; Καὶ ἂν σὲ σὰς τοὺς δύο εἶναι ἐγκολο νὰ ἀποκριθεῖτε ὅτι ποτὲ ἕως τώρα, οὔτε μία φορὰ –διότι δὲν εἶναι αὐτὸ σὲ σὰς τοπικὸ ἔθιμο οὔτε νομικὸς θεσμός– ἐγὼ ὁμως ἔτυχε νὰ παρευρεθῶ σὲ πολλὰ συμπόσια καὶ σὲ πολλὰ μέρη, καὶ ἐπὶ πλέον νὰ τὰ διερμηνεύσω εἰς βάθος ὅλα, ποῦ λείπει ὁ λόγος, καὶ σχεδὸν δὲν εἶδα οὔτε ἄκουσα ποτὲ οὔτε γιὰ ἓνα ὅτι ὀργανώθηκε καὶ λειτουργεῖ σωστά ἐξ ὀλοκλήρου· ἂν κάπου τώρα συνέβη τὸ ἀντίθετο γιὰ ἐπὶ μέρους καὶ λίγα σημεῖα μικρῆς σημασίας, γεγονός παραμένει πῶς τὰ πολλὰ ἦσαν ὅλα ἀνεξαιρέτως, γιὰ νὰ τὸ πῶ ἔτσι, ὀλωσδιόλου ἀποτυχημένα.

ΚΛ. Πῶς τὰ ἐννοεῖς, ἀλήθεια, αὐτὰ, φιλοξενούμενε; Πέξ

ἡμεῖς μὲν γάρ, ὅπερ εἶπες, ἀπειρία τῶν τοιούτων, οὐδὲ ἐντυγ- 640 α
χάνοντες ἂν ἴσως εὐθύς γε γνοιμεν τὸ τε ὀρθὸν καὶ μὴ γιγνώ-
μενον ἐν αὐτοῖς.

ΑΘ. Εἰκὸς λέγεις· ἀλλ' ἐμοῦ φράζοντος πειρῶ μανθάνειν.
Τὸ μὲν γάρ ἐν πάσαις τε συνόδοις, καὶ κοινωνιαῖς πράξεων
ὠντινωνοῦν, ὡς ὀρθὸν πανταχοῦ ἐκάστοις ἄρχοντα εἶναι, μαν-
θάνεις;

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὐ;

ΑΘ. Καὶ μὴν ἐλέγομεν νυνδὴ μαχομένων ὡς ἀνδρεῖον δεῖ
τὸν ἄρχοντ' εἶναι.

ΚΛ. Πῶς δ' οὐ;

ΑΘ. Ὅ μὴν ἀνδρείος τῶν δειλῶν ὑπὸ φόβων ἤττον τεθο-
ρύβηται.

ΚΛ. Καὶ τοῦτο οὕτως.

ΑΘ. Εἰ δ' ἦν τις μηχανὴ μὴδὲν τὸ παράπαν δεδιότα μὴδὲ
θορυβούμενον ἐπιστῆσαι στρατοπέδῳ στρατηγόν, ἄρ' οὐ τοῦτ'
ἂν παντὶ τρόπῳ ἐπράττομεν;

ΚΛ. Σφόδρα μὲν οὖν.

ΑΘ. Νῦν δέ γε οὐ στρατοπέδου περὶ λέγομεν ἄρξοντος ἐν
ἀνδρῶν ὁμιλίαις ἐχθρῶν ἐχθροῖς μετὰ πολέμου, φίλων δ' ἐν
εἰρήνῃ πρὸς φίλους κοινωνησόντων φιλοφροσύνης.

ΚΛ. Ὅρθῶς.

ΑΘ. Ὅτι δὲ γε ἡ τοιαύτη συνουσία, εἴπερ ἔσται μετὰ μέ- 640 β
θους, οὐκ ἀθόρυβος. Ἦ γάρ;

ΚΛ. Πῶς γάρ; ἀλλ' οἶμαι πᾶν τοῦναντίον.

ΑΘ. Οὐκοῦν πρῶτον μὲν καὶ τούτοις ἄρχοντας δεῖ;

το ἀκόμη πιὸ καθαρά· διότι ἡμεῖς, βέβαια, ὅπως εἶπες, λόγῳ
ἀπειρίας σ' αὐτοῦ τοῦ εἶδους τίς συναναστροφές, οὔτε κί ἂν
ἀκόμη τύχαινε νά παρευρεθοῦμε σέ κάποια δέν θά μπορούσα- 640 α
με ἴσως, τουλάχιστον ἀμέσως, νά ἀναγνωρίσουμε αὐτό πού
εἶναι τὸ κανονικό ἀπό αὐτό πού δέν εἶναι σ' αὐτέξ.

ΑΘ. Λέξ κάτι εὐλογο· ὠστόσο, προοπάθησε, ὅσο ἐγὼ θά
σοῦ λέω τί ἐννοῶ, νά καταλάβεις. Τό ὅτι, βέβαια, σέ ὄλες τίς συ-
νελεύσεις καί στίς κάθε εἶδους κοινοπραξίες εἶναι ὀρθό νά
ὑπάρχει σέ κάθε μία καί πάντοτε ἕνας ἀρχηγός, αὐτό τὸ κατα-
λαβαίνεις;

ΚΛ. Πῶς, ὄχι;

ΑΘ. Καί, εἶναι ἀλήθεια, λέγαμε πρὶν λίγο, ὅτι ὁ ἀρχηγός
αὐτῶν πού μάχονται πρέπει νά εἶναι ἀνδρείος.

ΚΛ. Μά πῶς ὄχι;

ΑΘ. Ὅ ἀνδρείος, εἶναι ἀλήθεια, πτοεῖται ἀπό φόβους πο-
λύ λιγότερο ἀπό τοὺς δειλοῦς.

ΚΛ. Καί αὐτό ἔτσι εἶναι.

ΑΘ. Ὅτι νῦν ἦταν δυνατόν νά ὀρίσουμε στρατηγὸ τοῦ
στρατεύματος κάποιον πού δέν φοβάται οὔτε πτοεῖται ἀπό τί-
ποτε, δέν θά τό κάναμε μήπως μέ κάθε τρόπο;

ΚΛ. Καί πάρα πολύ μάλιστα.

ΑΘ. Τώρα, βέβαια, δέν μιλάμε ἀσφαλῶς γι' αὐτὸν πού θά
εἶναι ἀρχηγός στρατοῦ στίς σχέσεις ἀνδρῶν, ὡς ἐχθρῶν ἐνα-
ντίον ἐχθρῶν κατὰ τὸν πόλεμο, ἀλλά γι' αὐτὸν στίς σχέσεις φί-
λων πρὸς φίλους σέ καιρὸ εἰρήνης, οἱ ὅποιοι θά συναναστρέ-
φονται σέ πνεῦμα ἀμοιβαίας φιλοφροσύνης.

ΚΛ. Σωστά.

ΑΘ. Καί ἀσφαλῶς αὐτοῦ τοῦ εἶδους ἡ συντροφιά, ἂν 640 β
ἀκριβῶς θά συνδυάζεται μέ μέθη, δέν εἶναι ἀθόρυβη. Ὅ μὴπως
εἶναι;

ΚΛ. Πῶς, πράγματι, θά μπορούσε; Ἐντελῶς τὸ ἀντίθετο,
νομίζω.

ΑΘ. Δέν ἔχουν ἄραγε, λοιπόν, πρὶν ἀπὸ κάθε τι ἄλλο καί
αὐτοὶ ἀνάγκη ἀπὸ ἕναν ἀρχηγό;

ΚΛ. Τί μὴν; ὡς οὐδενί γε πράγματι.

ΑΘ. Πότερον οὖν ἀθόρυβον, εἰ δυνατόν εἴη, τὸν τοιοῦτον ἄρχοντα ἐκπορίζεσθαι δεῖ;

ΚΛ. Πῶς γὰρ οὐ;

ΑΘ. Καὶ μὴν περὶ γε συνουσίας, ὡς ἔοικεν, αὐτὸν φρόνιμον εἶναι δεῖ· γίγνεται γὰρ φύλαξ τῆς τε ὑπαρχούσης φιλίας αὐτοῖς, καὶ ἔτι πλείονος ἐπιμελητῆς ὅπως ἔσται διὰ τὴν τότε συνουσίαν.

ΚΛ. Ἄληθέστατα.

ΑΘ. Οὐκοῦν νήφοντά τε καὶ σοφὸν ἄρχοντα μεθύοντων δεῖ καθιστάναι, καὶ μὴ τοῦναντίον; μεθύοντων γὰρ μεθύων καὶ νέος ἄρχων μὴ σοφός, εἰ μὴ κακὸν ἀπεργάσασαί τι μέγα, πολλῆι χρεῖτ' ἂν ἀγαθῆι τύχῃ.

ΚΛ. Πامπόλλη μὲν οὖν.

ΑΘ. Οὐκοῦν εἰ μὲν γιγνομένων ὡς δυνατόν ὀρθότατα τούτων ἐν ταῖς πόλεσι τῶν συνουσιῶν μέμφοιτό τις, ἐπικαλῶν αὐτῷ τῷ πράγματι, τάχ' ἂν ὀρθῶς ἴσως μέμφοιτο· εἰ δὲ ἄμαρτανόμενον ὡς οἶδν τε μάλιστα ἐπιτηδεύματι τις ὄρων λουδορεῖ, πρῶτον μὲν δῆλον ὡς ἄγνοεῖ τοῦτ' αὐτὸ γιγνόμενον οὐκ ὀρθῶς, εἰθ' ὅτι πᾶν τούτῳ τῷ τρόπῳ φανεῖται πονηρὸν, δεσπότου τε καὶ ἄρχοντος νήφοντος χωρὶς πραττόμενον. Ἡ οὐ συννοεῖς τοῦθ', ὅτι μεθύων κυβερνήτης καὶ πᾶς παντός ἄρχων ἀνατρέπει πάντα εἴτε πλοῖα εἴτε ἄρματα εἴτε στρατότεδον, εἰθ' ὅτι ποτ' εἴη τὸ κυβερνώμενον ὑπ' αὐτοῦ;

ΚΛ. Μά τί λές; ὄσο σέ καμίαν ἄλλη περίπτωση.

ΑΘ. Τί ἀπὸ τὰ δύο, λοιπόν, πρέπει νὰ παρέχεται σ' αὐτούς, ἂν θὰ ἦταν δυνατόν, κάποιος ἥσυχος τοῦ εἶδους αὐτοῦ ἀρχηγός ἢ ὄχι;

ΚΛ. Πῶς ὄχι;

ΑΘ. Καὶ ὄντως πρέπει αὐτὸς ἀσφαλῶς, καθὼς φαίνεται, νὰ εἶναι καὶ γνώστης σὲ θέματα σχετικὰ μὲ τὴν συντροφίαν· διότι γίνεται τόσο φύλακας τῆς ὑπάρχουσας ἀνάμεσά τους φιλίας, ὄσο καὶ ἐπόπτης, ὥστε νὰ γίνῃ ἀκόμη μεγαλύτερη στὸ μέλλον, διὰ μέσου τῆς τότε συντροφίας.

ΚΛ. Πέρα γιὰ πέρα ἀλήθεια.

ΑΘ. Δὲν πρέπει ἄραγε, λοιπόν, νὰ τοποθετεῖται ἀρχηγός ἐκείνων ποῦ μεθοκοποῦν ἕνας νηφάλιος καὶ γνώστης τῶν πραγμάτων ἄνθρωπος, καὶ ὄχι τὸ ἀντίθετο; Διότι ἂν τοποθετεῖται ἀρχηγός μεθοκόπων ἕνας μεθοκόπος ἢ ἕνας νεαρός μὴ γνώστης θὰ χρεαζόταν, ἂν τυχόν δὲν προκαλοῦσε κάποιο πολὺ μεγάλο κακὸ, πολλῆι καλῆι τύχῃ.

ΚΛ. Πάρα πολλῆι μάλιστα, χωρὶς ἄλλο.

ΑΘ. Ἄρα, λοιπόν, ἂν θὰ μεμφόταν κάποιος τὴν συντροφίαν αὐτῶν ποῦ ὑπάρχουν καὶ λειτουργοῦν στὴν πόλιν μὲ τὸν σωστότερο δυνατόν τρόπο, κατακρίνοντας αὐτὸ τοῦτο τὸ πράγμα, δικαιολογημένα ἐνδεχομένως θὰ τὴν μεμφόταν· ἂν δὲ μὴ κακολογεῖ, βλέποντας ἁπλῶς κάποιος μίαν συνήθειαν νὰ γίνεται μὲ τὸν πιὸ λανθασμένο τρόπο ποῦ μπορεῖ κανεὶς νὰ φαντασθεῖ, ἐν πρῶτοις εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι ἄγνοεῖ πῶς αὐτὴ καθαρὰ ἢ συνήθεια δὲν γίνεται μὲ τρόπο κανονικὸν, ἔπειτα ὅτι καθεὶς θὰ φανεῖ στὸ πνεῦμα αὐτὸ κακὸν, ἀπὸ τῆς στιγμῆς ποῦ πραγματοποιεῖται χωρὶς οἰκοδεσποτῆς ἢ ἀρχηγῶν νηφάλιων. Ἡ μήπως δὲν συμμερίζεσαι τὴν ἄποψιν, ὅτι ὁ μεθυμένος κυβερνήτης (πλοίου) καὶ κάθε ἀρχηγός γιὰ ὅ,τιδήποτε ἀνατρέπει τὰ πάντα, εἴτε γιὰ πλοῖα πρόκειται, εἴτε γιὰ ἄρματα, εἴτε γιὰ στρατιωτικὸν σῶμα, εἴτε ὅ,τιδήποτε θὰ μπορούσε νὰ εἶναι αὐτὸ ποῦ κυβερνᾶται ἀπὸ αὐτόν;

ΚΛ. Παντάσαιν τοῦτό γε ἀληθῆς εἰρηκας, ὡ ξένη· τοῦτῃ τῷδε δ' ἡμῖν λέγε, τί ποτε, ἂν γίγηται τοῦτο ὄρθον τὸ περὶ τὰς πόσεις νόμιμον, ἀγαθὸν ἂν δράσειεν ἡμᾶς; οἶον, ὃ νυνδὴ ἐλέγομεν, εἰ στρατεύμα ὄρθῃς ἡγεμονίας τυγχάνοι, νίκη πολέμου τοῖς ἐπομένοις ἂν γίγητο, οὐ σμικρὸν ἀγαθόν, καὶ τᾶλλ' οὕτω· συμποσίου δὲ ὄρθῳς παιδαγωγηθέντος τί μέγα ἰδιώταις ἦ τῇ πόλει γίγηνοι' ἂν;

ΑΘ. Τί δέ; παιδὸς ἐνός ἦ καὶ χοροῦ παιδαγωγηθέντος κατὰ τρόπον ἐνός, τί μέγα τῇ πόλει φαίμεν ἂν γίγνεσθαι; ἢ τοῦτο οὕτως ἐρωτηθέντες εἰπομεν ἂν ὡς ἐνός μὲν βραχὺ τὴν πόλει γίγηνοι' ἂν ὄφελος, εἰ δ' ὄλως ἐρωτᾶς παιδείαν τῶν παιδευθέντων τί μέγα τὴν πόλιν ὀνίησιν, οὐ χαλεπὸν εἰπεῖν ὅτι παιδευθέντες μὲν εὐ γίγηνοιτ' ἂν ἄνδρες ἀγαθοί, γενόμενοι δὲ τοιοῦτοι τὰ τε ἄλλα πράττοιεν καλῶς, ἔτι δὲ κἂν νικῶεν τοὺς πολέμους μαχόμενοι. Παιδεία μὲν οὖν φέρει καὶ νίκην, νίκη δ' ἐνίοτε ἀπαιδεύσιν· πολλοὶ γάρ ὕβριστότεροι διὰ πολέμων νίκας γενόμενοι μυρίων ἄλλων κακῶν δι' ὕβριν ἐνεπλήσθησαν, καὶ παιδεία μὲν οὐδέποτε γέγονεν Καθμεία, νικαὶ δὲ ἀνθρώποις πολλὰὶ δὴ τοιαῦται γεγῶσιν τε καὶ ἔσονται.

ΚΛ. Δοκεῖς ἡμῖν, ὦ φίλε, τὴν ἐν τοῖς οἴνοις κοινήν διατριβὴν ὡς εἰς παιδείας μεγάλην μοῖραν τείνουσαν λέγειν, ἂν ὄρθῳς γίγηται.

b

c

d

ΚΛ. Εἶναι ἀσφαλῶς πέρα γιὰ πέρα ἀληθινὸ αὐτὸ πού εἶπες, φιλοξενοῦμεν· πῆς μας ὁμοῦ ἐπ' αὐτοῦ καὶ τοῦτο, τί καλὸ θὰ μπορούσε ποτὲ νὰ μᾶς κάνει αὐτός ὁ θεομὸς ὁ σχετικὸς μὲ τίς πόσεις, ἂν συνέβαινε νὰ γίνεται ὄρθῳς; Ἄν, γιὰ παράδειγμα, τὸ στρατεύμα, τὸ ὅποιο τώρα δὰ ἀναφέραμε, τύχαιε νὰ ἔχει καλὴ ἡγεσία, θὰ προέκυπτε ὡς ἀποτέλεσμα γ' αὐτοῦς (ἐνν. τοὺς στρατιῶτες) πού ὑπακούουν ἢ νίκη στὸν πόλεμο, ἓνα ὄχι μικρὸ καλὸ, καὶ στίς ἄλλες περιπτώσεις παρομοίως· προκειμένου ὁμοῦ γιὰ ἓνα συμποσίου πού καθοδηγήθηκε σωστά, τί μεγάλο καλὸ θὰ μπορούσε νὰ προκύψει γιὰ τοὺς ἰδιώτες ἢ γιὰ τὴν πόλη;

ΑΘ. Ἄλλὰ τί; προκειμένου καὶ γιὰ ἓνα μόνο παιδί ἢ καὶ γιὰ ἓνα μεμονωμένο χορὸ, πού καθοδηγήθηκε κατὰ πῶς πρέπει, τί μεγάλο καλὸ θὰ λέγαμε ὅτι προκύπτει γιὰ τὴν πόλη; Ἐ, λοιπόν, ἂν θὰ μᾶς ἐτίθετο ἔτσι τὸ σχετικὸ ἐρώτημα, θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε ὅτι προκειμένου γιὰ ἓνα μόνο (παιδί) θὰ προέκυπτε λιγοστὸ ἀσφαλῶς ὄφελος γιὰ τὴν πόλη, ἂν ὁμοῦ ἐρωτᾶς γενικὰ γιὰ τὴν παιδεία ἐκείνων πού ἐκπαιδεύτηκαν, τί μεγάλο καλὸ ἀντλεῖ ἀπὸ αὐτὴν ἡ πόλη, δὲν εἶναι δύσκολο νὰ ποῦμε ὅτι αὐτοὶ πού ἐκπαιδεύτηκαν καλὰ θὰ μπορούσαν νὰ γίνουν ἄνδρες ἐνάρετοι καὶ ἀπὸ τῆ στιγμῆ πού γίνονται τέτοιοι καὶ ὄλα τὰ ἄλλα πράγματα θὰ μπορούσαν νὰ τὰ κάνουν καλὰ, καὶ ἐπὶ πλέον θὰ μπορούσαν ἀκόμη, ὅταν μάχονται, νὰ νικοῦν τοὺς ἀντιπάλους τους. Ἡ παιδεία, λοιπόν, φέρνει βεβαίως καὶ τὴ νίκη, ἐνῶ ἡ νίκη κάποτε τὴν ἀπαιδεύσιν· πολλοί, πράγματι, πού ἔγιναν ἀλαζονικότεροι λόγῳ τῶν νικῶν στοὺς πολέμους, γέμισαν ἀπὸ μύρια ἄλλα κακὰ λόγῳ τῆς ἀλαζονείας, καὶ βέβαια οὐδέποτε μέχρι τώρα ὑπῆρξε Καθμεία παιδεία, ἐνῶ αὐτοῦ τοῦ εἶδους νίκες μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ὑπῆρξαν στὸ παρελθόν καὶ θὰ ὑπάρξουν στὸ μέλλον πολλές.

ΚΛ. Μᾶς δίνεις τὴν ἐντύπωση, φιλοξενοῦμενε, ὅτι θεωρεῖς τὴ συντροφικὴ ἐπίδοση στὴν οἰνοποσία ὅτι τείνει σὲ μεγάλου βαθμοῦ, ἂν συμβαίνει νὰ γίνεται σωστά, πρὸς τὴν παιδεία.

b

c

d

ΑΘ. Τί μήν;

ΚΛ. Ἐχοις ἂν οὖν τὸ μετὰ τοῦτ' εἰπεῖν ὡς ἔστιν τὸ νῦν εἰρημένον ἀληθές;

ΑΘ. Τὸ μὲν ἀληθές, ὡς ἔξενε, διςχυρίζεσθαί ταῦτα οὕτως ἔχειν, πολλῶν ἀμφισβητούντων, θεοῦ· εἰ δ' ὅτι μοι φαίνεται δεῖ λέγειν, οὐδεὶς φθόνος, ἐπείπερ ὠρμηκάμεν γε τοὺς λόγους περὶ νόμων καὶ πολιτείας ποιείσθαι τὰ νῦν.

ΚΛ. Τοῦτ' αὐτὸ δὴ περὶ μῶμα, τὸ σοὶ δοκοῦν περὶ τῶν νῦν ἀμφισβητούμενων καταμαθεῖν.

ΑΘ. Ἄλλὰ χρὴ ποιεῖν οὕτως, ὑμᾶς τε ἐπὶ τὸ μαθεῖν καὶ ἐμὲ ἐπὶ τὸ δηλώσαι πειρώμενον ἀμῶς γέ πως, συντείνειν, τὸν λόγον. Πρῶτον δέ μου ἀκούσατε τὸ τοιόνδε. Τὴν πόλιν ἅπαντες ἡμῶν Ἕλληνες ὑπολαμβάνουσιν ὡς φιλόλογός τε ἔστι καὶ πολυλόγος, Λακεδαιμόνα δὲ καὶ Κρήτην, τὴν μὲν βραχύλογον, τὴν δὲ πολύνουον μᾶλλον ἢ πολυλογίαν ἀσκοῦσαν· σκοπῶ δὴ μή δόξαν ὑμῖν παράσχωμαι περὶ μικροῦ πολλά λέγειν, μέθης πέρι, μικροῦ πράγματος, παμμικρὴν λόγον ἀνακαθαιρόμενος. Τὸ δὲ ἢ κατὰ φύσιν αὐτοῦ διόρθωσις οὐκ ἂν δύνατο ἄνευ μουσικῆς ὀρθότητος ποτε σαφές οὐδὲ ἱκανὸν ἐν τοῖς λόγοις ἀπολαβεῖν, μουσικῆ δὲ ἄνευ παιδείας τῆς πάσης οὐκ ἂν αὐ ποτε δύνατο ταῦτα δὲ παμπλότων ἔστιν λόγων. Ὅρατε οὖν τί ποιῶμεν· εἰ ταῦτα μὲν ἔασαιμεν ἐν τῷ παρόντι, μετεκβαίμεν δ' εἰς ἕτερόν τινα νόμων πέρι λόγον;

ΜΕ. Ὡς ἔξενε Ἀθηναῖε, οὐκ οἶσθ' ἴσως ὅτι τυγχάνει ἡμῶν ἢ ἔστι τῆς πόλεως οὕσα ὑμῶν πρόξενος. Ἴσως μὲν οὖν καὶ

ΑΘ. Μά τί ἄλλο;

ΚΛ. Θὰ μποροῦσες, λοιπὸν, μετὰ ἀπὸ τοῦτο νὰ πεῖς ὅτι αὐτὸ πού τῶρα ἐλέχθη εἶναι ἀληθινὸ;

ΑΘ. Τὸ τί εἶναι τῶρα ἀληθινὸ, φιλόξενε, τὸ νὰ διαβεβαιώνεται ἐπίμονα ὅτι ἔτσι ἔχουν αὐτά, ὅταν πολλοὶ τὰ ἀμφισβητοῦν εἶναι ἔργο θεοῦ· ἂν ὁμως πρέπει νὰ πῶ τὸ πῶς φαίνονται αὐτὰ σέ μένα, κανένα πρόβλημα, ἀφοῦ τῶρα δά πλέον προθυμοποιηθήκαμε νὰ κάνουμε λόγο γιὰ τοὺς νόμους καὶ τὰ πολιτεύματα.

ΚΛ. Αὐτὸ τοῦτο ἄς ἀποπειραθοῦμε νὰ μάθουμε ἐπακριβῶς, δηλαδή αὐτὸ πού ἐσύ φρονεῖς γι' αὐτὰ πού τῶρα ἀμφισβητοῦνται.

ΑΘ. Ἄλλὰ τότε πρέπει νὰ ἐνεργήσουμε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, νὰ συντονισθοῦμε δηλαδή, ἔσεῖς μὲ τὸν σκοπὸ νὰ μάθετε καὶ ἐγὼ νὰ ἐπιχειρήσω μὲ κάθε τρόπο νὰ καταστήσω φανερὴ τὴ σκέψη μου. Καὶ πρῶτο ἀπ' ὅλα ἀκούστε τοῦτο ἀπὸ μένα: ὅλοι ἀνεξαιρέτως οἱ Ἕλληνες ἔχουν τὴν ἐντύπωση ὅτι ἢ πόλη μας (ἐνν. ἢ Ἀθήνα) εἶναι φίλη τῶν λόγων καὶ φλύαρη, ἐνῶ γιὰ τὴ Λακεδαιμόνα καὶ τὴν Κρήτη, ὅτι ἢ πρώτη εἶναι λιγύλογη καὶ ἢ δεύτερη ὅτι καλλιεργεῖ μᾶλλον τὴν πολύνουια παρά τὴν πολυλογία· σκοπεῦω κι ἐγὼ νὰ μὴ σὰς δώσω τὴν εὐκαιρία νὰ σχηματίσετε τὴ γνώμη ὅτι λέω πολλά γιὰ ἓνα μικρὸ ζήτημα, γιὰ τὴ μέθη, ὁμολογουμένως ἓνα μικρὸ θέμα, μὲ τὸ νὰ προσπαθῶ νὰ τὸ ξεκαθαρίσω μ' ἓνα ὑπερβολικὰ μικρὸν λόγο. Ἐξ ἄλλου, ἢ ἀποκατάστασις του σύμφωνα μὲ τὴ φύση του δὲν θὰ ἦταν δυνατόν νὰ προσλάβει ποτέ λογικὴ σαφήνεια οὔτε ἐπάρκεια χωρὶς παιδεία καὶ ἢ μουσικὴ παιδεία, χωρὶς γενικὴ παιδεία, δὲν θὰ ἦταν πάλι δυνατὴ· αὐτὰ ὁμως εἶναι ἀντικείμενο πάρα πολλῶν συζητήσεων. Κοιτάξτε, λοιπὸν, τί θὰ κάνουμε· νὰ τὰ ἀφήναμε ἐπὶ τοῦ παρόντος αὐτὰ καὶ νὰ περνούσαμε σὲ κάποιο ἄλλο θέμα σχετικὸ μὲ τοὺς νόμους;

ΜΕ. Φιλοξενούμενε Ἀθηναῖε, δὲν γνωρίζεις ἴσως ὅτι ἢ οἰκογένειά μας τυχαίνει νὰ εἶναι πρόξενος τῆς πόλης σας.

πᾶσιν τοῖς παισίν, ἐπειδὴν ἀκούσωσιν ὅτι τίνος εἰσιν πόλεως
 πρόξενοι, ταύτη τις εὐνοία ἐκ νέων εὐθὺς ἐנדύεται ἕκαστον
 ἡμῶν τῶν προξένων τῇ πόλει, ὡς δευτέρω οὕτῃ πατριδί μετὰ
 τὴν αὐτοῦ πόλιν· καὶ δὴ καὶ ἔμοι νῦν ταῦτο τοῦτο ἐγγέγονεν.
 Ἀκούων γὰρ τῶν παίδων εὐθύς, εἴ τι μέμφοιντο ἢ καὶ ἐπαι-
 νοῖεν Λακεδαιμόνιοι Ἀθηναίους, ὡς «Ἡ πόλις ὑμῶν, ὦ Μέ-
 γιλλε», ἔφασαν, «ἡμᾶς οὐ καλῶς ἢ καλῶς ἔρρεξε» – ταῦτα δὴ
 ἀκούων, καὶ μαχόμενος πρὸς αὐτὰ ὑπὲρ ὑμῶν αἰεὶ πρὸς τοὺς
 τὴν πόλιν εἰς ψόγον ἄγοντας, πᾶσαν εὐνοίαν ἔσχον, καὶ μοι νῦν
 ἢ τε φωνὴ προσφιλῆς ὑμῶν, τὸ τε ὑπὸ πολλῶν λεγόμενον, ὡς
 ὅσοι Ἀθηναίων εἰσιν ἀγαθοὶ διαφερόντως εἰσιν τοιοῦτοι, δο-
 κεῖ ἀληθέστατα λέγεσθαι· μόνοι γὰρ ἄνευ ἀνάγκης αὐτοφυῶς,
 θεῖα μοῖρα, ἀληθῶς καὶ οὐτι πλαστῶς εἰσιν ἀγαθοὶ. Θαρρῶν δὴ
 ἔμοῦ γε ἔνεκα λέγοις ἂν τοσαῦτα ὅποσα σοι φίλον.

ΚΑ. Καὶ μὴν, ὦ ξένη, καὶ τὸν παρ' ἐμοῦ λόγον ἀκούσας τε
 καὶ ἀποδεξάμενος, θαρρῶν ὅποσα βούλει λέγε. Τῆδε γὰρ ἴσως
 ἀκίκαως ὡς Ἐπιμενίδης γέγονεν ἀνὴρ θεός, ὅς ἦν ἡμῖν οἰκείος,
 ἐλθῶν δὲ πρὸ τῶν Περσικῶν δέκα ἔτεσιν πρότερον παρ' ὑμᾶς
 κατὰ τὴν τοῦ θεοῦ μαντείαν, θυσίας τε ἐθύσατό τινας ἄς ὁ θεός
 ἀνεῖλεν, καὶ δὴ καὶ φοβούμενων τὸν περσικὸν Ἀθηναίων στό-
 λον, εἶπεν ὅτι δέκα μὲν ἔτων οὐχ ἤξουσιν, ὅταν δὲ ἔλθωσιν,
 ἀπαλλαγῆσονται πρᾶξαντες οὐδὲν ὦν ἠλπίζον, παθόντες τε ἢ
 δρᾶσαντες πλείω κακὰ. Τότ' οὖν ἐξενώθησαν ὑμῖν οἱ πρόγονοι

ἴσως, λοιπόν (ισχύει τὸ ἴδιο) καὶ γιὰ ὅλα τὰ παιδιά, ὅταν συμ-
 βεῖ ν' ἀκούσουν πῶς εἶναι πρόξενοι μιάς ὀρισμένης πόλεως·
 καθένας δηλαδή ἀπὸ μᾶς τοὺς πρόξενους τρέφει ἀπὸ πολὺ νέ-
 ος μίαν ὀρισμένην εὐνοία γιὰ τὴν πόλιν αὐτή, ἐπειδὴ τὴν θεω-
 ρεῖ ὡς δευτέρη πατριδα μετὰ τὴν ἴδια του τὴν πόλιν καὶ
 ἀκριβῶς καὶ σὲ μένα τώρα τὸ ἴδιο αὐτὸ συναίσθημα γεννήθη-
 κε. Ἀμέσως, πράγματι, ἀκούγοντας τὰ ἄλλα παιδιά, ἂν τυχόν
 μέμφοιντο γιὰ κάτι ἢ καὶ ἐπαινοῦσαν Λακεδαιμόνιοι Ἀθη-
 ναίους, ὅτι εἶπαν: «Ἡ πόλις σας, Μέγιλλε, δὲν μᾶς φέρθηκε κα-
 λὰ ἢ μᾶς φέρθηκε καλὰ» – αὐτὰ τὰ πράγματα ἀκούγοντας, καὶ
 ἀντιμαχόμενος αὐτὰ ὑπὲρ σας, ἐναντίον πάντοτε ἐκείνων ποὺ
 κακολογοῦσαν τὴν πόλιν, ἔλα κάθε εὐνοία γι' αὐτήν, καὶ γι'
 αὐτὸ τώρα μοῦ εἶναι προσφιλῆς ἀκόμη καὶ ἡ φωνὴ σας καὶ θε-
 ωρῶ αὐτὸ ποὺ λέγεται ἀπὸ πολλοὺς, ὅτι ὅσοι ἀπὸ τοὺς Ἀθη-
 ναίους εἶναι καλοὶ εἶναι ἐξῶχος τέτοιοι, ὅτι λέγεται πέρα γιὰ
 πέρα ἀληθινὰ· διότι μόνοι αὐτοὶ εἶναι χωρὶς ἐξαναγκασμό,
 ἐμφυτα, ἀπὸ θεοῦ δῶρο, ἀληθινὰ καὶ καθόλου ἐπίπλαστα κα-
 λοὶ. Παίρνοντας, λοιπόν, θάρρος λόγῳ τῆς δικῆς μου τουλά-
 χιστον παρουσίας, θὰ μοιροῦσες νὰ πεῖς τόσα ὅσα σοῦ εἶναι
 εὐχάριστο.

ΚΑ. Καὶ ἀσφαλῶς, φιλοξενούμενε, ἀφοῦ ἀκούσεις κ' ἀπο-
 δεχθεῖς καὶ τὸν δικό μου λόγο, μὲ θάρρος λέγε ὅσα θέλεις. Διό-
 τι ἴσως ἔχεις ἀκούσει ὅτι ἐδῶ (στὴν Κνωσό) γεννήθηκε ὁ θεῖ-
 κός ἄνδρας Ἐπιμενίδης, ὁ ὁποῖος ἦταν συγγενῆς μας, καὶ ποῦ,
 ὅταν ἦλθε στὸν τόπο σας σύμφωνα μὲ τὴν χρησιμοδότηση τοῦ θε-
 οῦ δέκα χρόνια πρῶν ἀπὸ τοὺς περσικοὺς πολέμους, ἔκανε καὶ
 κάποιες θυσίες ποῦ τοῦ χρησιμοδότησε ὁ θεός, καὶ τότε καθὼς
 μάλιστα οἱ Ἀθηναῖοι ἐφοβοῦντο τὸν περσικὸ στρατό, τοὺς εἶπε
 ὅτι γιὰ δέκα χρόνια οἱ Πέρσες δὲν πρόκειται νὰ ἔλθουν καὶ ὅτι,
 ὅταν ἔλθουν, θ' ἀποχωρήσουν χωρὶς νὰ κάνουν τίποτε ἀπὸ
 αὐτὰ τὰ ὅποια ἠλπίζαν, καὶ ἀφοῦ θὰ ἔχουν πάθει περισσότε-
 ρα κακὰ ἂν' ὅσα θὰ ἔχουν κάνει. Τότε, λοιπόν, συνδέθησαν μα-
 ζὶ σας μὲ τὰ δεσμὰ τῆς φιλοξενίας οἱ πρόγονοι μας, καὶ ἀπὸ

ἡμῶν, καὶ εὐνοιοῦν ἐκ τόσου ἔγωγε ὑμῖν καὶ οἱ ἡμέτεροι ἔχουσιν 643a
 γοηγῆς.

ΑΘ. Τὰ μὲν τοίνυν ὑμέτερα ἀκούειν, ὡς εἰκεν, ἔτοιμ' ἂν εἶη· τὰ δ' ἐμὰ βούλεσθαι μὲν ἔτοιμα, δύνασθαι δὲ οὐ πᾶν ῥάδια, ὅμως δὲ πειρατέον. Πρῶτον δὴ οὖν πρὸς τὸν λόγον ὀρισώμεθα παιδεῖαν τί ποτ' ἐστίν καὶ τίνα δύναμιν ἔχει· διὰ γὰρ ταύτης φαιμέν ἴτεον εἶναι τὸν προκεχειρισμένον ἐν τῷ νῦν λόγον ὑφ' ἡμῶν, μέγριπτερ ἂν πρὸς τὸν θεὸν ἀφικηται.

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν δρωμέν ταῦτα, εἴπερ σοί γε ἡδύ.

ΑΘ. Λέγοντος τοίνυν ἔμοῦ τί ποτε χρῆ φάναι παιδεῖαν 643b
 εἶναι, σκέψασθε ἂν ἀρέσκη τὸ λεχθέν.

ΚΛ. Λέγοις ἄν.

ΑΘ. Λέγω δὴ, καὶ φημι τὸν ὀτιοῦν ἀγαθὸν ἄνδρα μέλλοντα ἔσεσθαι τοῦτο αὐτὸ ἐκ παίδων εὐθύς μελετᾶν δεῖν, παίζοντά τε καὶ σπουδάζοντά ἐν τοῖς τοῦ πράγματος· ἐκάστους προσήκουσιν. Οἶον τὸν μέλλοντα ἀγαθὸν ἔσεσθαι γεωργὸν ἢ τινα οἰκοδόμον, τὸν μὲν οἰκοδομοῦντά τι τῶν παιδείων οἰκοδομημάτων 643c
 παίζειν χρῆ, τὸν δ' αὖ γεωργοῦντα, καὶ ὄργανα ἐκατέρω σμικρά, τῶν ἀληθινῶν μιμήματα, παρασκευάζειν τὸν τρέφοντα αὐτῶν ἐκάτερον, καὶ δὴ καὶ τῶν μαθημάτων ὅσα ἀναγκαῖα προμεμαθηκέναι προμανθάνειν, οἷον τέκτονα μετρεῖν ἢ σταθμάσθαι καὶ πολεμικὸν ἱππεύειν παίζοντα ἢ τι τῶν τοιούτων ἄλλο ποιοῦντα, καὶ πειρᾶσθαι διὰ τῶν παιδιῶν ἐκείσε τρέπειν τὰς ἡδονὰς καὶ ἐπιθυμίας τῶν παίδων, οἳ ἀφικομένους αὐτοῖς

τόσο παλαιὰ μέχρι σήμερα ἔχομε αἰσθήματα φιλίας γιὰ σᾶς 643a
 ἐγὼ βέβαια καὶ οἱ δικοὶ μου.

ΑΘ. Καθὼς φαίνεται, λοιπόν, ἐσεῖς θὰ εἰσαστὰν πρόθυμοι ν' ἀκούσετε· ἀπὸ τῆς μεριᾶς μου, βέβαια, τὸ νὰ θέλω νὰ εἶμαι πρόθυμος εἶναι εὐκόλο, τὸ ἂν ὁμως δύναμαι δέν εἶναι διόλου εὐκόλο, ὥστόσο πρέπει νὰ τὸ ἐπιχειρήσω. Τότε, λοιπόν, ἅς ὀρίσομε πρῶτα ἅπ' ὅλα πρὸς χάριν τῆς ἐπιχειρηματολογίας τὸ τί εἶναι ἐν γένει παιδεία καὶ ποῖα ἀποτελεσματικότητα ἔχει αὐτή· διότι μὲσω αὐτῆς, ὑποστηρίζομε, εἶναι πού πρέπει νὰ προχωρήσει ἢ συζητήση πού ἀποφασίσασμε ν' ἀνοῖξομε σήμερα, μέγρις ὅτου νὰ μπορέσει αὐτὴ νὰ φθάσει στὸν θεὸ (ἐν. τοῦ οἴνου).

ΚΛ. Μάλιστα, αὐτὸ νὰ κάνομε, ἂν βέβαια εἶναι αὐτὸ γιὰ σένα εὐχάριστο.

ΑΘ. Μιλώντας, λοιπόν, ἐγὼ γιὰ τὸ τί πρέπει νὰ λέμε δι 643b
 εἶναι ἐν γένει παιδεία, σκεφθεῖτε ἂν σᾶς ἀρέσει αὐτὸ τὸ ὅποιο ἐλέγθη.

ΚΛ. Μπορεῖς νὰ μιλάς.

ΑΘ. Μιλᾶω, λοιπόν, καὶ λέω δι 643c
 ὅτι ὁ ἄνθρωπος πού πρόκειται νὰ γίνῃ καλὸς σὲ ὅποιοδήποτε πράγμα, πρέπει εὐθύς ἀμέσως ἀπὸ μικρὸ παιδί ν' ἀσχολεῖται μὲ τὸ ἴδιο αὐτὸ καὶ ὅταν παίζει καὶ ὅταν καταγίνεται σοβαρὰ καὶ συστηματικὰ μὲ τὰ ὅσα ἐπὶ μέρους ἔχουν σχέση μὲ τὸ πρᾶγμα αὐτό. Ὅπως αὐτὸς πού πρόκειται νὰ γίνῃ καλὸς γεωργός, ἢ κάποιος οἰκοδόμος, εἶναι ἀνάγκη νὰ παίζει οἰκοδομώντας κάποιον ἀπὸ τὰ παιδικὰ οἰκοδομημάτων, καὶ ἐκείνος πάλι νὰ ἐργάζεται τῆ γῆ, καὶ ὁ ἐπιφορτισμένος μὲ τὴν ἀνατροφή τοῦ ἐνός καὶ τοῦ ἄλλου νὰ κατασκευάζει γιὰ τὸν καθένα τους μικρὰ ἐργαλεῖα, ἀπομιμήσεις τῶν ἀληθινῶν, καὶ μάλιστα (φροντίζει) νὰ μαθαίνουν ἀπὸ πρῖν ὅλες τίς προαπαιτούμενες ἀναγκαῖες γνώσεις, ὅπως, ἐπὶ παραδείγματι, ὁ ξυλουργὸς νὰ μετρά ἢ νὰ σταθμίζει καὶ ὁ πολεμιστῆς νὰ ἱππεύει παίζοντας ἢ κάνοντας κάποιον ἄλλο παιγνίδι τοῦ εἶδους αὐτοῦ, καὶ νὰ προσπαθεῖ αὐτὸς (ὁ παιδαγωγός) μέσα ἀπὸ τὰ παιγνίδια νὰ στρέφει τὴν ἔφεση καὶ τίς ἐπιθυμίας τῶν παιδιῶν πρὸς τὸν σκοπὸ ἐκείνον τὸν ὅποιο,

δεῖ τέλος ἔχειν. Κεφάλαιον δὴ παιδείας λέγομεν τὴν ὀρθὴν τροφήν, ἢ τοῦ παίζοντος τὴν ψυχὴν εἰς ἔρωτα ὅτι μάλιστα ἄξει
 τούτου ὁ δεῖσαι γενόμενον ἄνθρωπος αὐτὸν τέλειον εἶναι τῆς τοῦ
 πράγματος ἀρετῆς. Ὅρατε οὖν εἰ μέχρι τούτου γε, ὅπως εἶπον,
 ἡμῖν ἀρέσκει τὸ λεχθέν.

ΚΑ. Πῶς γὰρ οὐ;

ΑΘ. Μὴ τοίνυν μῆδ' ὁ λέγομεν εἶναι παιδείαν ἀόριστον γένηται. Νῦν γὰρ ὀνειδίζοντες ἐπαινοῦντές θ' ἑκάστων τὰς τροφάς, λέγομεν ὡς τὸν μὲν πεπαιδευμένον ἡμῶν ὄντα τινά, τὸν δὲ ἀπαιδευτον, ἐνίοτε εἰς τε καπηλείας καὶ ναυκληρίας καὶ ἄλλων τοιοῦτων μᾶλα πεπαιδευμένων σφόδρα ἀνθρώπων· οὐ γὰρ ταῦτα ἡγουμένων, ὡς ἔοικ', εἶναι παιδείαν ὁ νῦν λόγος ἂν εἴη, τὴν δὲ πρὸς ἀρετὴν ἐκ παιδῶν παιδείαν, ποιοῦσαν ἐπιθυμητὴν τε καὶ ἐραστὴν τοῦ πολίτην γενέσθαι τέλειον, ἀρχειν τε καὶ ἀρχεσθαι ἐπιστάμενον μετὰ δίκης. Ταύτην τὴν τροφὴν ἀφορισάμενος ὁ λόγος οὗτος, ὡς ἔμοι φαίνεται, νῦν βούλοισι' ἂν μόνην παιδείαν προσαγορεύειν, τὴν δὲ εἰς χρήματα τείνουσαν ἢ τινα πρὸς ἰσχύον, ἢ καὶ πρὸς ἄλλην τινὰ σοφίαν ἄνευ νοῦ καὶ δίκης, βάνασόν τ' εἶναι καὶ ἀνελεύθερον καὶ οὐκ ἀξίαν τὸ παρὰ τὰν παιδείαν καλεῖσθαι. Ἡμεῖς δὴ μῆδὲν ὀνόματι διαφερώμεθ' αὐτοῖς, ἀλλ' ὁ νυνδὴ λόγος ἡμῖν ὁμολογηθεὶς μενέτω, ὡς οἷ γε ὀρθῶς πεπαιδευμένοι σχεδὸν ἀγαθοὶ γίνονται, καὶ δεῖ δὴ τὴν

ὅταν αὐτὰ ὀρμήσουν, πρέπει νὰ ἔχουν γιὰ τελικὸν τοὺς στόχον. Λέμε, λοιπόν, ὅτι ἀποτελεῖ κεφάλαιον γιὰ τὴν παιδείαν ἡ σωστὴ ἀνατροφή, ἢ ὁποῖα θὰ ὀδηγήσῃ περισσότερον ἀπὸ ὅτιδήποτε ἄλλο τὴν ψυχὴν τοῦ παιδιοῦ ποῦ παίζει στὸν ἔρωτα γιὰ ἐκεῖνο ὡς πρὸς τὸ ὅποιο, ὅταν αὐτὸ γίνῃ ἄνδρας, θὰ χρειασθεῖ νὰ εἶναι τέλειος γνώστης τῆς οὐσίας τοῦ ἀντικειμένου. Ἴδεστε, λοιπόν, ἂν μέχρι αὐτοῦ τοῦ σημείου τουλάχιστον, ὅπως ἀκριβῶς προεῖπα, σὰς ἀρέσει αὐτὸ τὸ ὅποιο ἐλέχθη.

ΚΑ. Βεβαίως, πῶς δχι;

ΑΘ. Τότε, λοιπόν, ἂς μὴν ἐπιτρέψουμε οὔτε αὐτὸ τὸ ὅποιο λέμε ὅτι εἶναι παιδεία νὰ καταστήσῃ ἀόριστο. Διότι, ὅταν τώρα ψέγομε καὶ ἐπαινοῦμε τὸ εἶδος τῆς ἀνατροφῆς ποῦ ἔχει λάβει ὁ καθένας μας, λέμε ὅτι ὁ τὰδε ἀπὸ μᾶς εἶναι πεπαιδευμένος καὶ ὁ δεῖνα ἀπαιδευτος, κάποτε μάλιστα τὸ λέμε αὐτὸ γιὰ ἀνθρώπους ποῦ ἔχουν μεγάλη κατάρτιση σὲ θέματα λιανικοῦ ἐμπορίου καὶ σὲ θέματα ναυτιλίας καὶ ἄλλων τοῦ εἶδους αὐτοῦ· ὥστόσο, δὲν θὰ μπορούσε ἡ σημερινὴ μας συζήτηση νὰ ἀναφέρεται, καθὼς εἶναι φυσικὸ, σ' αὐτοὺς ποῦ φρονοῦν ὅτι αὐτὰ εἶναι παιδεία, διότι παιδεία εἶναι αὐτὴ ποῦ ὀδηγεῖ ἀπὸ παιδιὰ στὴν ἀρετὴ, καθιστώντας ἐπιθυμητὴ καὶ ἀγαπητὴ (τὴν ἰδέαν) τοῦ νὰ γίνῃ ὁ πολίτης τέλειος, ποῦ γνωρίζῃ νὰ κυβερνᾷ καὶ νὰ κυβερνᾷται μὲ δικαιοσύνη. Αὐτὸ τὸ εἶδος ἀνατροφῆς, τὸ ὅποιο ὄρισε μὲ σαφήνεια ὁ προηγουμένου αὐτὸς συλλογισμὸς, εἶναι ἡ μόνη, καθὼς μοῦ φαίνεται, ποῦ θὰ ἤθελε τώρα νὰ ὀνομάζεται παιδεία, ἐνῶ ἐκείνη ποῦ ἀποβλέπει στὰ χρήματα ἢ σὲ κάποιο εἶδος ἰσχύος, ἢ ἀκόμη καὶ σὲ κάποια σοφία χωρὶς φρόνηση καὶ δικαιοσύνη, εἶναι χυδαία καὶ ἀνελεύθερη καὶ διόλου ἀξία νὰ καλεῖται παιδεία. Ἐμεῖς, τότε, ἂς μὴ διαφωνοῦμε σὲ τίποτε μεταξύ μας γιὰ μία λέξη, ἀλλὰ ὁ συλλογισμὸς ποῦ τώρα δά ἔγινε παραδεκτὸς ἀπὸ μᾶς, ἂς παραμένει, ὅτι δηλαδὴ οἱ σωστά τουλάχιστον διαπαιδαγωγημένοι γίνονται πάνω ἀπ' ὅλα καλοὶ· καὶ συνεπῶς δὲν

παιδείαν μηδαμοῦ ἀτιμάζειν, ὡς πρῶτον τῶν καλλίστων τοῖς ἀρίστοις ἀνδράσιν παραγιγνόμενον· καί εἰ ποτε ἐξέρχεται, δυνατὸν δ' ἐστὶν ἐπανορθοῦσθαι, τοῦτ' αἰεὶ δραστεῖον διὰ βίου παιτὶ κατὰ δύναμιν.

ΚΛ. Ὅρθῶς, καὶ συγχωροῦμεν ἃ λέγεις.

ΑΘ. Καὶ μὴν πάλαι γε συγχωρήσαμεν ὡς ἀγαθῶν μὲν ὄντων τῶν δυναμένων ἄρχειν αὐτῶν, κακῶν δὲ τῶν μὴ.

ΚΛ. Λέγεις ὀρθότατα.

ΑΘ. Σαφέστερον ἐστὶ τοίνυν ἀναλάβωμεν τοῦτ' αὐτὸ ὃ τί ποτε λέγομεν. Καὶ μοι δι' εἰκόνας ἀποδέξασθε ἂν πως δυνατὸς ὕμιν γένωμαι δηλῶσαι τὸ τοιοῦτον.

ΚΛ. Λέγε μόνον.

ΑΘ. Οὐκοῦν ἓνα μὲν ἡμῶν ἕκαστον αὐτὸν τιθῶμεν;

ΚΛ. Ναί.

ΑΘ. Δύο δὲ κεκτημένον ἐν αὐτῷ συμβούλῳ ἐναντίω τε καὶ ἄφρονε, ὃ προσαγορευόμενον ἡδονὴν καὶ λύπην;

ΚΛ. Ἔστι ταῦτα.

ΑΘ. Πρὸς δὲ τοῦτοι ἀμφοῖν αὐτὸ δόξας μελλόντων, οἷν κοινὸν μὲν ὄνομα ἐλπίς, ἴδιον δὲ, φόβος μὲν ἢ πρὸ λύπης ἐλπίς, θάρρος δὲ ἢ πρὸ τοῦ ἐναντίου· ἐπὶ δὲ πᾶσι τοῦτοις λογισμὸς ὃ τί ποτ' αὐτῶν ἄμεινον ἢ χειρόν, ὃς γενόμενος δόγμα πόλεως κοινὸν νόμος ἐπωνόμασται.

ΚΛ. Μόγις μὲν πως ἐφρέπομαι, λέγε μὴν τὸ μετὰ ταῦτα ὡς ἐπομηνου.

ΜΕ. Καὶ ἐν ἑμοί μὴν ταῦτο τοῦτο πάθος ἔνι.

πρέπει πουθενά ν' ἀπαξιῶνουμε τὴν παιδεία, καθότι εἶναι τὸ πρῶτο ἀπὸ τὰ καλύτερα πράγματα ποῦ περιέχονται ἐπίκτητα στοὺς ἀρίστους μεταξύ τῶν ἀνθρώπων· καὶ ἂν ποτέ ἐκτρέπεται εἶναι πάντως δυνατόν νά ἐπανορθῶνεται· αὐτὸ πάντοτε πρέπει νά πράττει κατὰ δύναμιν ὃ καθένας σ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ζωῆς του.

ΚΛ. Σωστά, καὶ ἀποδεχόμεστε αὐτὰ τὰ ὁποῖα λέξ.

ΑΘ. Καί, πράγματι, ἀποδεχθήκαμε πρωτύτερα, ἂν μὴ τί ἄλλο, ὅτι εἶναι καλοὶ αὐτοὶ ποῦ μποροῦν νά ἐπιβάλλονται στὸν ἑαυτὸ τους καὶ κακοὶ ὅσοι δὲν μποροῦν.

ΚΛ. Μιλᾷς πολὺ σωστά.

ΑΘ. Ἄς ἐπανεξετάσουμε, λοιπόν, μὲ περισσότερη ἀκόμη σαφήνεια, αὐτὸ τοῦτο ποῦ σέ κάθε περίπτωση ἐννοοῦμε. Καὶ ἂν θέλετε δεχθεῖτε, ἂν ἴσως τυχαίνει νά εἶμαι σὲ θέση νά τό κάνω, νά σᾶς καταστήσω φανερό μὲ μίαν εἰκόνα αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὸ θέμα.

ΚΛ. Λέγε μονάχα.

ΑΘ. Ἄραγε, λοιπόν, μποροῦμε καθέναν ἀπὸ μᾶς νά τόν θεωροῦμε ὡς ἓνα (ἐνν. ἄτομο);

ΚΛ. Ναί.

ΑΘ. Καὶ ἐπὶ ἔχει ὁμοῦ μέρσα του δύο ἀντίθετους ὅσο καὶ ἄφρονες συμβούλους, τοὺς ὁποίους ὀνομάζομε ἡδονὴ καὶ λύπη;

ΚΛ. Εἶναι ἔτσι ποῦ τό λέξ.

ΑΘ. Καὶ ἐπὶ πλέον τῶν δύο αὐτῶν, ἔχει ἐξ ἄλλου ἀπόψεις γιὰ τὰ μελλοῦμενα, τῶν ὁποίων τὸ κοινὸ ὄνομα εἶναι ἐλπίδα καὶ τὸ ἰδιαίτερο φόβος γιὰ τὴν ἀναμονὴ πρὶν ἀπὸ τὴ λύπη, καὶ θάρρος γιὰ ἐκείνην πρὶν ἀπὸ τὸ ἀντίθετο· καὶ πάνω ἀπ' ὅλα αὐτὰ εἶναι ἡ λογικὴ κρίση γιὰ τὸ ποῖο τελικὰ εἶναι ἀπὸ αὐτὰ καλύτερο ἢ χειρότερο, ἢ ὁποῖα ὅταν ἐγινε κοινὴ ἀπόφαση τῆς πόλεως ἐπωνομάστηκε νόμος.

ΚΛ. Μόλις καὶ μετὰ βίας παρακολουθῶ κάπως, πλην ὁμως ἐξακολούθησε νά λέξ σάν νά παρακολουθοῦσα.

ΜΕ. Καὶ σέ μένα, εἶναι ἀλήθεια, ἡ ἴδια αὐτὴ ἐντύπωση ἐπικρατεῖ.

ΑΘ. Περὶ δὴ τούτων διανοηθῶμεν οὕτως. Θαῦμα μὲν ἕκαστον ἡμῶν ἠγησώμεθα τῶν ζῶων θεῖον, εἴτε ὡς παίγνιον ἐκείνων εἴτε ὡς σπουδῆ τινι συνεστηκός· οὐ γὰρ δὴ τοῦτο γε γινώσκομεν, τότε δὲ ἴσμεν, ὅτι ταῦτα τὰ πάθη ἐν ἡμῖν οἷον νεῦρα ἢ σμήρινθοί τινες ἐνοῦσαι σπῶσιν τε ἡμᾶς καὶ ἀλλήλαις ἀνθέλκουσιν ἐναντία οὖσαι ἐπ' ἐναντίας πράξεις, οὐ δὴ διωρισμένη ἀρετὴ καὶ κακία κεῖται. Μιᾶ γὰρ φησὶν ὁ λόγος δεῖν τῶν ἔλξεων συνεπτόμενον αἰεὶ καὶ μηδαμῆ ἀπολειπόμενον ἐκείνης, ἀνθέλκειν τοῖς ἄλλοις νεύροις ἕκαστον, ταύτην δ' εἶναι τὴν τοῦ λογισμοῦ ἀγωγὴν χρυσὴν καὶ ἱεράν, τῆς πόλεως κοινὸν νόμον ἐπικαλουμένην, ἄλλας δὲ σκληρὰς καὶ σιδηρὰς, τὴν δὲ μαλακὴν ἄτε χρυσὴν οὖσαν, τὰς δὲ ἄλλας παντοδαποῖς εἶδεσιν ὁμοίας. Δεῖν δὴ τῆ καλλίστῃ ἀγωγῇ τῇ τοῦ νόμου αἰεὶ συλλαμβάνειν ἅτε γὰρ τοῦ λογισμοῦ καλοῦ μὲν ὄντος, πρᾶξου δὲ καὶ οὐ βίαιου, δεῖσθαι ὑψηρετῶν αὐτοῦ τὴν ἀγωγὴν, ὅπως ἂν ἡμῖν τὸ χρυσοῦν γένος νικᾷ τὰ ἄλλα γένη. Καὶ οὕτω δὴ περὶ θαυμάτων ὡς ὄντων ἡμῶν ὁ μῦθος ἀρετῆς σεωσμένος ἂν εἴη, καὶ τὸ κρείττω ἑαυτοῦ καὶ ἥττω εἶναι τρόπον τινὰ φανερόν ἂν γίγνοιτο μᾶλλον ὃ νοεῖ, καὶ ὅτι πόλιν καὶ ἰδιώτην, τὸν μὲν λόγον ἀληθῆ λαβόντα ἐν ἑαυτῷ περὶ τῶν ἔλξεων τούτων, τοῦτῳ ἐπόμενον δεῖ ζῆν, πόλιν δὲ ἢ παρὰ θεῶν νινος ἢ παρὰ τούτου τοῦ γνότος ταῦτα λόγον παραλαβοῦσαν, νόμον θεμέτην, αὐτῇ τε ὀμλεῖν καὶ ταῖς ἄλλαις πόλεσιν. Οὕτω καὶ κακία δὴ καὶ ἀρετῆ

ΑΘ. Γιὰ ὅλα τότε αὐτὰ ἕς διαλογοσθῶμε ἔτσι δά. Ἐὰς θεωρήσουμε καθέναν ἀπὸ μᾶς μεταξὺ τὸν ἐμψυχων ὄντων ἕνα θεῖο θαῦμα ποῦ κατασκευάστηκε, εἴτε γιὰ παίγνιδι ἐκείνων (ἐν. θεῶν), εἴτε γιὰ κάποια σοβαρὴ αἰτία· διότι, εἶναι ἀλήθεια, δὲν τὸ γνωρίζουμε αὐτὸ μὲ βεβαιότητα, ἀλλὰ γνωρίζουμε μόνο τοῦτο, ὅτι αὐτὰ τὰ πάθη μέσα μας σάν νεῦρα ἢ σάν ἐσωτερικὰ νήματα, μᾶς τραβοῦν καί, καθὼς εἶναι ἀντίθετα μεταξὺ τους, μᾶς σέρνουν, κατ' ἀντίθεση τὰ μὲν ἀπὸ τὰ δέ, πρὸς ἀντίθετες πράξεις, ὅπου ἀκριβῶς κεῖται ἡ διαχωριστικὴ γραμμὴ μεταξὺ ἀρετῆς καὶ κακίας. Διότι ἡ λογικὴ ὑπαγορεύει ὅτι πρέπει ὁ καθένας, ἀκολουθώντας μίαν καὶ μόνην πάντοτε ἀπὸ τῆς δύο αὐτῆς ἔλξεις καὶ μὴ ἐγκαταλείποντας μὲ κανέναν τρόπο ἐκείνην, νὰ ἔλκει κι αὐτὸς ἀντίθετα ἀπὸ καθέναν ἀπὸ τὰ ἄλλα νεῦρα, καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ χρυσὸς καὶ ἱερὸς κανόνας τῆς λογικῆς, ἀποκαλούμενος κοινὸς νόμος τῆς πόλεως, ἐνῶ ἄλλοι εἶναι σκληροὶ καὶ σιδερένιοι, καὶ ἐνῶ αὐτὸς εἶναι μαλακός, καθὼς εἶναι χρυσός, οἱ ἄλλοι ἀντίθετα εἶναι ὅμοιοι μὲ κάθε εἶδος σχήματα καὶ μορφές. Πρέπει, τότε, νὰ συνεργοῦμε πάντοτε μὲ τὸν ὠραιότερο ἀπ' ὅλους κανόνα τοῦ νόμου· διότι, καθὼς ἡ λογικὴ μὲ τὸ νὰ εἶναι ὠραία, εἶναι πράα καὶ συνεπῶς μὴ βίαιη, ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ὑπερασπιστῆς τοῦ κανόνα τῆς, ἔτσι ὥστε τὸ χρυσὸ γένος νὰ νικᾷ μέσα μας τὰ ἄλλα γένη. Καὶ ἔτσι, τότε, ὁ μῦθος, γιὰ τὸ ὅτι εἰμαστε θαύματα, θὰ μπορούσε νὰ διασώσει τὴν ἀρετῆ, καὶ αὐτὸ τὸ ὅποιο νοεῖ μὲ τὸ νὰ εἶναι ἀνώτερος ἢ κατώτερος κάποιος ἀπὸ τὸν ἑαυτοῦ, θὰ μπορούσε κατὰ κάποιον τρόπο νὰ γίνεη περισσότερο φανερό, καὶ ὅτι προκειμένου γιὰ μίαν πόλιν καὶ γιὰ ἕναν ἰδιώτη ἰσχύει ὅτι, ἀφότου σχηματίσε μέσα του τὴν ἀληθινὴ ἀντίληψη σχετικὰ μὲ τῆς ἔλξεις αὐτῆς, πρέπει νὰ ζεῖ ἀκολουθώντας τὴν πιστὰ, καὶ ἡ πόλη, ἀφότου παρέλαβε ἢ ἀπὸ κάποιον ἀπὸ τοὺς θεοῦς ἢ ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἰδιώτη ποῦ γνωρίζει αὐτὰ τὴν ἀντίληψη αὐτῇ, ἀφοῦ θὰ τὴν ἔχει καταστήσει νόμο, νὰ ρυθμίζει τόσο τῆς ἐσωτερικῆς τῆς ὑποθέσεως ὅσο καὶ τῆς σχέσεως τῆς μὲ τῆς ἄλλες πόλεις. Θὰ ἦταν ἔτσι δυνατόν νὰ ἔχουμε ἐπὶ τὸ

σαφέστερον ἡμῖν διηρθρωμένον ἂν εἴη· ἐναργεστέρου δ' αὐτοῦ
γενομένου καὶ παιδεία καὶ τᾶλλα ἐπιτηδεύματα ἴσως ἔσται
μᾶλλον καταφανῆ, καὶ δὴ καὶ τὸ περὶ τῆς ἐν τοῖς οἴνοις δια-
τριβῆς, ὃ δοξασθεῖν μὲν ἂν εἶναι φαύλου πέρι μήκος πολὺ λό-
γων περιττὸν εἰρημένον, φανείη δὲ τάχ' ἂν ἴσως τοῦ μήκους γ'
αὐτῶν οὐκ ἀπάξιον.

ΚΛ. Εὐ λέγεις, καὶ περαίνωμεν ὅτι περ ἂν τῆς γε νῦν δια-
τριβῆς ἄξιον γίνηται.

ΑΘ. Λέγε δὴ προσφέροντες τῷ θαύματι τούτῳ τὴν μέθην,
ποῖόν τί ποτε αὐτὸ ἀπεργαζόμεθα;

ΚΛ. Πρὸς τί δὲ σκοπούμενος αὐτὸ ἐπανερωτᾷς;

ΑΘ. Οὐδὲν πω πρὸς ὃ τι, τοῦτο δὲ ὅλως κοινωῆσαν
τούτῳ ποῖόν τι συμπίπτει γίνεσθαι. Ἔτι δὲ σαφέστερον ὃ βού-
λομαι πειράσομαι φράζειν. Ἐρωτῶ γάρ τὸ τοιόνδε· ἄρα σφο-
δροτέρως τὰς ἡδονὰς καὶ λύπας καὶ θυμούς καὶ ἔρωτας ἢ τῶν
οἴνων πόσις ἐπιτείνει;

ΚΛ. Πολὺ γέ.

ΑΘ. Τί δ' αὖ τὰς αἰσθήσεις καὶ μνήμας καὶ δόξας καὶ φρο-
νήσεις; πότερον ὡσαύτως σφοδροτέρως; ἢ πάντα ἀπολείπει
ταῦτα αὐτὸν, ἂν κατακορῆς τις τῇ μέθῃ γίνηται;

ΚΛ. Ναί, πάντα ἀπολείπει.

ΑΘ. Οὐκοῦν εἰς ταῦτὸν ἀφικνεῖται τὴν τῆς ψυχῆς ἔξιν τῇ
τότε ὅτε νέος ἦν παῖς;

ΚΛ. Τί μὴν;

ΑΘ. Ἦκιστα δὴ τότε ἂν αὐτὸς αὐτοῦ γίνοντο ἐγκρατής.

σαφέστερον ἀπεικονίσει τὴν κακίαν καὶ τὴν ἀρετὴν· καὶ ἀπὸ τῆ
στιγμῆ πού θά γίνει εὐκρινέστερο αὐτὸ καὶ ἡ παιδεία καὶ οἱ
ἄλλες θεσμικῆς δραστηριότητες θά καταστοῦν ἴσως τότε πε-
ρισσότερο προφανεῖς, καὶ ἰδιαίτερα μάλιστα ἡ σχετικὴ μὲ τὴ
διασκέδαση στίς οἰνοποσίες, ἢ ὅποια μολοντί θά μπορούσε βέ-
βαια νά θεωρηθεῖ ὅτι εἶναι κατὰ ἀσῆμαντο πού ἔγινε ἀντικει-
μενο μιάς μεγάλης περιττῆς μακρηγορίας, θά μπορούσε παρ'
ὅλα αὐτὰ ἐνδεχομένως νά ἀποδειχθεῖ ὅτι δέν εἶναι ὀπωσθήπο-
τε ἀνάξια αὐτῆς τῆς μακρηγορίας.

ΚΛ. Ἔχεις δίκιο, καὶ ἄς φέρονμε σέ πέρας ὅτι ἀκριβῶς θά
μποροῦσε νά εἶναι ἄξιον τῆς τωρινῆς ἐνασχόλησής μας.

ΑΘ. Πές μου, τότε προσθέτοντας στό θαῦμα αὐτὸ τῇ μέθῃ,
τί λογῆς τελικά τὸ κάνουμε;

ΚΛ. Σέ τί ἀποσκοπώντας, ξαναρωτᾷς αὐτό;

ΑΘ. Σέ τίποτε ἀκόμη τὸ συγκεκριμένο, ἀλλά γενικά τί συμ-
βαίνει νά γίνεται τοῦτο (τὸ ἀνδρῆκελο), ἂν ἐπρόκειτο νά συμ-
μετάσχει σ' αὐτό (ἐνν. στή μέθῃ). Θά προσπαθίσω νά ἐκφρά-
σω ἀκόμη σαφέστερα αὐτὸ πού θέλω νά πῶ. Ἐρωτῶ, πράγμα-
τι, αὐτὸ ἐδῶ: ἐντείνει ἄραγε ἢ πόση οἴνου τίς ἡδονές, τίς λύπες,
τούς θυμούς καὶ τούς ἔρωτες, ἔτσι ὥστε νά τούς κάνει σφο-
δροτέρους;

ΚΛ. Πολὺ μάλιστα.

ΑΘ. Καὶ τί (κάνει μὲ) τίς αἰσθήσεις, τίς ἀναμνήσεις, τίς
γνώμες καὶ τίς σκέψεις; τί ἀπὸ τὰ δύο, τίς καθιστᾷ κατὰ τὸν
ἴδιον τρόπο σφοδροτέρως, ἢ μήπως τὸν ἐγκαταλείπουν πα-
ντελῶς αὐτές, ἂν συμβεῖ κάποιος νά γίνει σκνίπα στό μεθύσι;

ΚΛ. Ναί, τὸν ἐγκαταλείπουν παντελῶς.

ΑΘ. Δέν ἐπανερχεται, λοιπόν, (ἐν. ὁ ἄνθρωπος) στήν ἴδια
ψυχικὴ κατάσταση στήν ὅποια βρισκόταν μικρὸ παιδί;

ΚΛ. Ἔ καὶ τί μ' αὐτό;

ΑΘ. Ἐλάχιστα, εἶναι ἀλήθεια, θά μπορούσε τότε αὐτός ὁ
ἄνθρωπος νά εἶναι κύριος τοῦ ἑαυτοῦ του.

- ΚΛ. Ἦκιστα. 646 a
 ΑΘ. Ἐρ' οὖν πονηρότατος, φασμέν, ὁ τοιοῦτος;
 ΚΛ. Πολύ γε.
 ΑΘ. Οὐ μόνον ἄρ', ὡς ἔοικεν, ὁ γέρον δις παῖς γίγνεται ἄν, ἀλλὰ καὶ ὁ μεθυσθεὶς.
 ΚΛ. Ἄριστα εἶπες, ὦ ξένη.
 ΑΘ. Τούτου δὴ τοῦ ἐπιτηδεύματος ἔσθ' ὅστις λόγος ἐπιχειρήσει πείθειν ἡμᾶς ὡς χρὴ γενέσθαι καὶ μὴ φεύγειν παντὶ σθένει κατὰ τὸ δυνατόν;
 ΚΛ. Ἔοικ' εἶναι· σὺ γοῦν φῆς καὶ ἔτοιμος ἦσθα νυνδὴ λέγειν.
 ΑΘ. Ἀληθῆ μέντοι μνημονεύεις· καὶ νῦν γ' εἴμ' ἔτοιμος, ἐπειδήπερ σφῶ γε ἐβελήσειν προθύμως ἔφατον ἀκούειν. b
 ΚΛ. Πῶς δ' οὐκ ἀκουσόμεθα; Κἂν εἰ μὴδενὸς ἄλλου χάριν, ἀλλὰ τοῦ θαυμαστοῦ τῆ καὶ ἀτόπου, εἰ δεῖ ἔκοντα ποτὲ ἀνθρώπων εἰς ἅπασαν φαυλότητα ἑαυτὸν ἐμβάλλειν.
 ΑΘ. Ψυχῆς λέγεις· ἢ γάρ;
 ΚΛ. Ναί.
 ΑΘ. Τί δέ; σώματος ὦ ἑταῖρε, εἰς πονηρίαν, λεπτότητά τῆ καὶ αἰσχος καὶ ἀδυναμίαν, θαυμάζομεν ἂν εἰ ποτέ τις ἔκων ἐπὶ τὸ τοιοῦτον ἀφικνεῖται; c
 ΚΛ. Πῶς γάρ οὐ;
 ΑΘ. Τί οὖν; τοὺς εἰς τὰ ἰατρεῖα αὐτοὺς βαδίζοντας ἐπὶ φαρμακοποσίᾳ ἀγνοεῖν οἴομεθα ὅτι μετ' ὀλίγον ὑστερον καὶ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἔξουσιν τοιοῦτον τὸ σῶμα, οἷον εἰ διὰ τέ-

- ΚΛ. Ἐλάχιστα. 646 a
 ΑΘ. Ἐραγε, λοιπόν, ὑποστηρίζομε ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτοῦ τοῦ εἶδους εἶναι ὁ χειρότερος;
 ΚΛ. Χωρὶς καμίαν ἀμφιβολία.
 ΑΘ. Δέν εἶναι ἄρα, καθὼς φαίνεται, μόνον ὁ γέρον πού θά μπορούσε νά γίνει γιά δεύτερη φορά παιδί, ἀλλά καὶ αὐτός πού εἶναι μεθυσμένος.
 ΚΛ. Ἄριστα τό εἶπες, φιλοξενούμενε.
 ΑΘ. Ἐπάσχει τότε μήπως ἕνα κάποιο ἐπιχείρημα, τό ὅποιο θά ἐπιχειρήσει νά μάς πείσει ὅτι πρέπει νά δοκιμάζομε αὐτήν τή συνθήκη καὶ νά μὴν τήν ἀποφεύγομε μέ ὅλες μάς τίς δυνάμεις ὅσο τό δυνατόν;
 ΚΛ. Φαίνεται ὅτι ὑπάρχει· ἐσὺ τουλάχιστον δείχνεις νά τό ἰσχυρίζεσαι καὶ ἦσουν ἔτοιμος πρὶν ἀπό λίγο νά τό πείς.
 ΑΘ. Ἀπολύτως ἀληθινὰ πράγματα μάς ὑπεθυμίζεις· καὶ τώρα εἶμαι ἀσφαλῶς ἔτοιμος, ἐπειδή ἀκριβῶς καὶ οἱ δύο δηλώνετε μάλιστα (πρωύτερα) ὅτι θά ἔβαλε πρόθυμα νά μέ ἀκούσετε. b
 ΚΛ. Καὶ πῶς νά μή θέλομε νά σ' ἀκούσομε; Καὶ ἂν δχι γιά τίποτε ἄλλο, τουλάχιστον χάριν τοῦ ἄξιωπεριεργου ὅσο καὶ παράλογου, ἂν πρέπει ποτέ ἕνας ἀνθρώπος νά βυθίζει μέ τή θέλησή του τόν ἑαυτό του σέ κατάσταση πλήρους ἐξαθλίωσης.
 ΑΘ. Τῆς ψυχῆς ἔνοοις, δέν εἶναι ἔτοι; c
 ΚΛ. Ναί.
 ΑΘ. Καὶ τί, προκειμένου γιά τήν κακή σωματική κατάσταση, σύντροφε, δηλαδή τό λιγνὸ σῶμα, τήν ἀσχήμια καὶ τήν ἀδύνατη κρᾶση, θά ἀπορούσαμε ἄραγε, ἂν ποτέ κανεῖς μέ τή θέλησή του περιέρχεται σ' αὐτοῦ τοῦ εἶδους τήν κατάσταση;
 ΚΛ. Πράγματι, πῶς δχι;
 ΑΘ. Τί λοιπόν; Ἐχομε μήπως τήν ἐντύπωση ὅτι αὐτοὶ πού πηγαίνουν ἀπό μόνοι τους στά ἰατρεῖα γιά νά πιοῦν κάποιο φάρμακο ἀγνοοῦν ὅτι μετὰ ἀπό λίγο καὶ γιά πολλές ἡμέρες κατόπιν θά ἔχουν μιά τέτοια σωματική κατάπτωση, τήν ὅποια ἂν

λους ἔχειν μέλλοιεν, ζῆν οὐκ ἂν δέξαιντο; Ἡ τοὺς ἐπὶ τὰ γυμνάσια καὶ πόνοὺς ἰόντας οὐκ ἴσμεν ὡς ἀσθενεῖς εἰς τὸ παραχρήμα γίνονται;

ΚΛ. Πάντα ταῦτα ἴσμεν.

ΑΘ. Καὶ ὅτι τῆς μετὰ ταῦτα ὠφελίας ἕνεκα ἐκόντες πορεύονται;

ΚΛ. Κάλλιστα.

ΑΘ. Οὐκ οὖν χρή καὶ τῶν ἄλλων ἐπιτηδευμάτων περὶ διανοεῖσθαι τὸν αὐτὸν τρόπον;

ΚΛ. Πάνυ γε.

ΑΘ. Καὶ τῆς περὶ τὸν οἶνον ἄρα διατριβῆς ὡσαύτως διανοπτέον, εἴπερ ἐνὶ τούτῳ ἐν τούτοις ὀρθῶς διανοηθῆναι.

ΚΛ. Πῶς δ' οὐ;

ΑΘ. Ἄν ἄρα τινὰ ἡμῖν ὠφελίαν ἔχουσα φαίνεται μηδὲν τῆς περὶ τὸ σῶμα ἐλάττω, τῆ γε ἀρχῇ τὴν σωμαστικὰν νικᾷ τῶ τὴν μὲν μετ' ἀληθόνων εἶναι, τὴν δὲ μὴ.

ΚΛ. Ὅρθῶς λέγεις, θανμάζοιμι δ' ἂν εἴ τι δυναίμεθα τοιοῦτον ἐν αὐτῷ καταμαθεῖν.

ΑΘ. Τοῦτ' αὐτὸ δὴ νῦν, ὡς ἔοικ', ἡμῖν ἤδη πειρατέον φράζειν. Καί μοι λέγε· δύο φόβων εἶδη σχεδὸν ἐναντία δυνάμεθα κατανοῆσαι;

ΚΛ. Ποῖα δὴ;

ΑΘ. Τὰ τοιάδε· φοβούμεθα μὲν που τὰ κακά, προσδοκῶντες γενήσεσθαι.

ΚΛ. Ναί.

ΑΘ. Φοβούμεθα δὲ γε πολλάκις δόξαν, ἠγούμενοι δοξάζε-

τοὺς ἐμελλε νὰ τὴν ἔχουν μέχρι τὸ τέλος τῆς ζωῆς τους, δὲν θὰ δέχονταν νὰ ζοῦν; Ἡ μήπως δὲν γνωρίζομε ὅτι, αὐτοὶ ποῦ πηγαίνουν στὰ γυμναστήρια καὶ ἐπιδίδονται σὲ ἐπίπονες ἀσκήσεις, εὐθύς ἀμέσως ἔξασθενοῦν;

ΚΛ. Τὰ γνωρίζομε ὅλα αὐτὰ.

ΑΘ. Καὶ ὅτι πηγαίνουν μὲ τὴ θέλησὴ τους χάριν τῆς μετέπειτα ὠφελείας;

ΚΛ. Ἄπολύτως.

ΑΘ. Ἄραγε, λοιπὸν, δὲν πρέπει καὶ γιὰ τίς ἄλλες δραστηριότητες νὰ σκεπτόμαστε μὲ τὸν ἴδιο τρόπο;

ΚΛ. Μάλιστα.

ΑΘ. Καὶ προκειμένου ἄρα γιὰ τὴν διασκέδαση στὶς οἰνοποσίες μὲ τὸν ἴδιο τρόπο πρέπει νὰ σκεπτόμαστε, ἂν ὄντως εἶναι δυνατόν νὰ σκεφθοῦμε σωστά αὐτὴν τὴ δραστηριότητα ἀνάμεσα σ' αὐτές.

ΚΛ. Καὶ πῶς ὄχι;

ΑΘ. Ἄν ἐπομένως ἐπρόκειτο νὰ καταφανεῖ ὅτι (ἡ οἰνοποσία) ἔχει μίαν ὀρισμένη ὠφέλεια γιὰ μᾶς καθόλου μικρότερη ἀπὸ ἐκείνην γιὰ τὸ σῶμα στὴν ἀρχὴ τουλάχιστον, τότε ὑπερέχει ἐκείνης ἀπὸ τὴ σωματικὴ ἀσκηση, γιὰ τὸν λόγο ὅτι ἐνὼ ἡ τελευταία αὐτὴ εἶναι ἐπιτόνη, ἐκείνη δὲν εἶναι.

ΚΛ. Σωστά μιλάς, ὥστόσο θὰ μοῦ προξενούσε κατάπληξη, ἂν θὰ μπορούσαμε νὰ διαπιστώσουμε σ' αὐτὸ (ἐν. στὴν οἰνοποσία) κάτι παρόμοιο.

ΑΘ. Τοῦτο δῶ τότε ἀκριβῶς, καθὼς φαίνεται, πρέπει τώρα πλέον ἡμεῖς νὰ προσπαθήσουμε νὰ δείξουμε. Καὶ γιὰ πές μου: μπορούμε ἄραγε νὰ κατανοήσουμε δύο εἶδη φόβων σχεδὸν ἀντίθετα μεταξὺ τους;

ΚΛ. Ποῖα ἀκριβῶς;

ΑΘ. Αὐτὰ ἐδῶ: φοβόμαστε βέβαια μὲ κάποιο τρόπο τὰ κακά, ὅταν περιμένουμε νὰ συμβοῦν.

ΚΛ. Ναί.

ΑΘ. Φοβόμαστε ὁμως ἀσφαλῶς πολλές φορές καὶ τὴ γνῶ-

σθαι κακοί, πράττοντες ἢ λέγοντές τι τῶν μὴ καλῶν· ὃν δὴ καὶ 647 α
καλούμεν τὸν φόβον ἡμεῖς γε, οἴμαι δὲ καὶ πάντες, αἰσχύνῃν.

ΚΛ. Τί δ' οὐ;

ΑΘ. Τούτους δὴ δύο ἔλεγον φόβους· ὧν ὁ ἕτερος ἐναντίος
μὲν ταῖς ἀληθοσίαις καὶ τοῖς ἄλλοις φόβοις, ἐναντίος δ' ἐστὶ
ταῖς πλείοταις καὶ μεγίσταις ἡδοναῖς.

ΚΛ. Ὅρθότατα λέγεις.

ΑΘ. Ἄρ' οὖν οὐ καὶ νομοθέτης, καὶ πᾶς οὐ καὶ σμικρὸν
ὄφελος, τοῦτον τὸν φόβον ἐν τιμῇ μεγίστῃ σέβει, καὶ καλῶν
αἰδῶ, τὸ τούτῳ θάρρος ἐναντίον ἀναϊδείαν τε προσαγορεύει
καὶ μέγιστον κακὸν ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ πᾶσι νενομίκεν;

ΚΛ. Ὅρθῶς λέγεις.

ΑΘ. Οὐκ οὖν τὰ τ' ἄλλα πολλὰ καὶ μεγάλα ὁ φόβος ἡμᾶς
οὗτος σφίξει καὶ τὴν ἐν τῷ πολέμῳ νίκην καὶ σωτηρίαν ἐν πρὸς
ἐν οὐδὲν οὕτως σφόδρα ἡμῖν ἀπεργάζεται; δύο γὰρ οὖν ἐστὸν
τὰ τὴν νίκην ἀπεργαζόμεθα, θάρρος μὲν πολεμίων, φίλων δὲ
φόβος αἰσχύνῃς πέρι κακῆς.

ΚΛ. Ἔστι ταῦτα.

ΑΘ. Ἄφοβον ἡμῶν ἄρα δεῖ γίγνεσθαι καὶ φοβερόν ἑκα-
στον· ὧν δ' ἑκάτερον ἕνεκα, διηρημέθα.

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΑΘ. Καὶ μὴν ἄφοβὸν γε ἑκαστον βουλευθέντες ποιεῖν φό-
βων πολλῶν τινων, εἰς φόβον ἄγοντες αὐτὸν μετὰ νόμου, τοι-
οῦτον ἀπεργαζόμεθα.

μη τῶν ἄλλων, ὅταν νομίζομε ὅτι θά θεωρηθῶμε κακοί, ἂν κά- 647 α
νομε ἢ ποῦμε κάτι πού δέν εἶναι καλό· τόν ὁποῖο βέβαια αὐτόν
φόβο καὶ ἀποκαλοῦμε ἡμεῖς τουλάχιστον, ἀλλά νομίζω καὶ
ἄλλοι οἱ ἄλλοι, αἰδῶ.

ΚΛ. Τί ἄλλο;

ΑΘ. Αὐτούς τοὺς δύο φόβους ἐννοοῦσα ἀκριβῶς· ἀπὸ
τούς ὁποίους ὁ δεύτερος, ἐχθρός τῶν πόνων καὶ τῶν ἄλλων
φόβων, εἶναι καὶ ἐχθρός περισσώτερων καὶ μεγαλύτερων
ἡδονῶν.

ΚΛ. Πολύ σωστά μιλάς.

ΑΘ. Ἄρα, λοιπόν, μήπως καὶ ὁ νομοθέτης καὶ κάθε ἄλλος
ἀπὸ τόν ὁποῖο μπορεῖ νὰ προκίψει καὶ μικρὸ ἔστω ὄφελος, δέν
σέβεται (περιβάλλοντάς τον) μὲ τὴ μεγαλύτερη τιμῇ, τοῦτο τόν
φόβο, καὶ καλώντας τον αἰδῶ, δέν ὀνομάζει τὸ θάρρος, τὸ
ἀντίθετό του, ἀναΐδεια καὶ δέν τὸ ἔχει μήπως θεωρήσει ὡς τὸ
μεγαλύτερο κακό γιὰ ἄλλους, τόσο στὴν ἰδιωτικῇ ὄσο καὶ στὴ δη- 647 β
μόσια ζωῇ;

ΚΛ. Σωστά μιλάς.

ΑΘ. Καὶ δέν εἶναι, λοιπόν, μήπως ἀλήθεια, ὅτι ὁ φόβος
αὐτός καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα πολλὰ καὶ μεγάλα (ἐν. κακὰ) μᾶς σώ-
ζει καὶ ὅτι τίποτε, ἂν τὰ πάρομε ἕνα ἕνα, δέν μᾶς ἐξασφαλί-
ζει τόσο πολὺ τὴ νίκη καὶ τὴ διάσωση στόν πόλεμο; Διότι δύο
εἶναι, πράγματι, αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἐξασφαλίζουν τὴ νίκη, ἀφ' ἑνός
τὸ θάρρος ἀπέναντι στοὺς ἐχθρούς, καὶ ἀφ' ἑτέρου ὁ φόβος τῆς
κατασχύνῃς μπροστά στοὺς φίλους λόγω ἀνανδρείας.

ΚΛ. Αὐτὰ εἶναι.

ΑΘ. Καθένας ἀπὸ μᾶς πρέπει ἄρα νὰ εἶναι ἄφοβος καὶ
ἔμφοβος, γιὰ τοῖς λόγους τώρα τὸ ἕνα ἢ τὸ ἄλλο, τὸ εἴπαμε. 647 γ

ΚΛ. Καὶ πολὺ καλά μάλιστα.

ΑΘ. Καί, ὥστόσο, ἂν θέλομε νὰ κάνουμε κάθε ἄτομο
ἄφοβο ἀπέναντι στὰ πολλὰ εἶδη φόβων, θά τὸ καταστήσομε
αὐτοῦ τοῦ εἶδους ἀνθρώπο, μὲ τὸ νὰ τὸ ὀδηγοῦμε στόν φόβο
μέσα ἀπὸ τόν νόμο.

ΚΛ. Φαινόμεθα.

ΑΘ. Τί δ' όταν επιχειρώμεν τινα φοβερόν ποιείν μετά δί-
κης; ἄρ' οὐκ ἀναισχυντία συμβάλλοντας αὐτόν καὶ προσγυ-
μνάζοντας νικᾶν δεῖ ποιείν διαμαχόμενον αὐτοῦ ταῖς ἡδοναῖς;
ἢ τῇ μὲν δειλία τῇ ἐν αὐτῷ προσμαχόμενον καὶ νικῶντα αὐτὴν
δεῖ τέλεον οὕτω γίγνεσθαι πρὸς ἀνδρείαν, ἄπειρος δὲ δῆπου
καὶ ἀγύμναστος ὧν τῶν τοιούτων ἀγῶνων ὅστισοῦν οὐδ' ἂν
ἡμῖς εἰματοῦ γένοιτο πρὸς ἀρετὴν, σῶφρων δὲ ἄρα τελῶς
ἔσται μὴ πολλαῖς ἡδοναῖς καὶ ἐπιθυμίαις προτρεπούσαις ἀναι-
σχυντεῖν καὶ ἀδικεῖν διαμαχημένος καὶ νενικηκώς μετὰ λό-
γου καὶ ἔργου καὶ τέχνης ἐν τε παιδιαῖς καὶ ἐν σπουδαῖς, ἀλλ'
ἀπαθῆς ὧν πάντων τῶν τοιούτων;

ΚΛ. Οὐκ οὖν τὸν γ' εἰκότα λόγον ἂν ἔχῃ.

ΑΘ. Τί οὖν; φόβου φάρμακον ἔσθ' ὅστις θεὸς ἔδωκεν
ἀνθρώποις, ὥστε ὅπως πλέον ἂν ἐθέλῃ τις πίνειν αὐτοῦ, το-
σοῦτω μᾶλλον αὐτόν νομίζειν καθ' ἐκάστην πόσιν δυστυχῆ γί-
γνεσθαι, καὶ φοβεῖσθαι τὰ παρόντα καὶ τὰ μέλλοντα αὐτῷ πά-
ντα, καὶ τελευτῶντα εἰς πᾶν δέος ἵεσθαι τὸν ἀνδρειότατον
ἀνθρώπων, ἐκκοιμηθέντα δὲ καὶ τοῦ πάματος ἀπαλλαγέντα
πάλιν ἐκάστοτε τὸν αὐτόν γίγνεσθαι;

ΚΛ. Καὶ τί τοιοῦτον φαίμεν ἂν, ὃ ἕξεν, ἐν ἀνθρώποις γε-
γονένα πάμα;

ΑΘ. Οὐδέν· εἰ δ' οὖν ἐγένετο ποθεν, ἔσθ' ὃ τι πρὸς ἀνδρεί-
αν ἦν ἂν νομοθέτη χρησίμῳ; οἷον τὸ τοιόνδε περὶ αὐτοῦ καὶ

ΚΛ. Κατὰ τὰ φαινόμενα.

ΑΘ. Καὶ τί γίνεται, ὅταν επιχειροῦμε νὰ κάνουμε κάποιον
νὰ φοβάται μέσῳ τῆς δικαστικῆς ποινῆς; Δέν πρέπει ἄραγε,
φέρνοντάς τον ἀντιμέτωπο μὲ τὴν ἀδιαντροπία καὶ γυμνάζο-
ντάς τον ἐπιπροσθέτως νὰ τὴν ἀντιμάχεται, νὰ τὸν κάνουμε νὰ
νικᾷ, ὅταν βρῖσκειται σὲ διαμάχη μὲ τῖς ἴδιες του τῖς ἡδονές; Ἡ
μῆπως, προκειμένου γιὰ τὴ δειλία ποῦ κρύβει μέσα του, μὲ τὸ
νὰ τὴν μάχεται καὶ νὰ τὴν νικᾷ ἔτσι μόνος πρέπει νὰ γίνεῖ τέ-
λειος ὡς πρὸς τὴν ἀνδρεία, ἐνῶ μὲ τὸ νὰ εἶναι ἐνδεχομένως
ἄπειρος καὶ ἀγύμναστος σὲ τέτοιους ἀγῶνες, ὅποιος κι ἂν
εἶναι, δέν θὰ μποροῦσε οὔτε ὁ μισὸς ἐαυτοῦ του νὰ γίνεῖ ὡς
πρὸς τὴν ἀρετὴ, καὶ θὰ εἶναι συνεπῶς ἄραγε ἐντελῶς σῶφρων,
ἂν δέν ἔχει μπεῖ σὲ διαμάχη καὶ δέν ἔχει νικήσει τῖς πολλῆς ἡδο-
νές καὶ ἐπιθυμίες, ποῦ τὸν προτρέπουν στό νὰ φέρεται ἀδιά-
ντροπα καὶ ν' ἀδικεῖ, μέσῳ τῆς λογικῆς, μὲ τὰ ἔργα καὶ τὴν τέ-
χνη, τόσο στό παιγνίδια ὅσο καὶ στίς σοβαρῆς ἐνασχολήσεις,
ἀλλὰ, ἀντιθέτως, ὄντας ἀμέτοχος σ' ἕλες τοῦ εἶδους αὐτοῦ τῖς
ἐμπειρίες;

ΚΛ. Ὅχι βέβαια, δέν θὰ μποροῦσε ἀσφαλῶς αὐτὸ νὰ ἔχει
λογικὴ βάση.

ΑΘ. Τί, τότε, ὑπάρχει μῆπως ἕνας θεὸς ποῦ ἔδωσε στοῦς
ἀνθρώπους τὸ φάρμακο τοῦ φόβου, ὥστε ὅσο περισσότερο θὰ
θέλει κάποιος νὰ πίνει ἀπ' αὐτό, τόσο περισσότερο νὰ νομίζει
ὅτι μετὰ ἀπὸ κάθε δόση γίνεται δυστυχῆς, καὶ νὰ φοβάται ὅλα
ὅσα τοῦ συμβαίνουν στό παρόν καὶ θὰ τοῦ συμβοῦν στό μέλ-
λον, μὲ ἀποτέλεσμα καὶ ὁ πιὸ ἀνδρείος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους
νὰ καταλήγει νὰ φοβάται τὸ κάθε τι, ἐνῶ ἀπὸ τῆ στιγμῆ ποῦ
βγήκε ἀπὸ τὴ νάρκη καὶ ἀπαλλάχθηκε ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τοῦ
ποιοτοῦ νὰ γίνεταί πάλι κάθε φορὰ ὁ ἐαυτοῦ του;

ΚΛ. Καὶ τί πιωτό τοῦ εἶδους αὐτοῦ θὰ μποροῦσαμε νὰ
ποῦμε, φιλοξενούμενε, ὅτι βρέθηκε ποτὲ νὰ ὑπάρχει ἀνάμεσα
στοῦς ἀνθρώπους;

ΑΘ. Κανένα· ἂν, ὡστόσο, ὑπῆρξε κάποιος, ὑπάρχει ἄραγε
ὅτιδήποτε σ' αὐτό, ποῦ θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι χρήσιμο στόν νο-

μάλα εἶχομεν ἂν αὐτῷ διαλέγεσθαι· Φέρε, ὦ νομοθέτα, εἴτε Κρησίην εἶθ' ὀσιτισινοῦν νομοθετεῖς, πρῶτον μὲν τῶν πολιτῶν ἄρ' ἂν δεξαιο βάσανον δυνατὸς εἶναι λαμβάνειν ἀνδρείας τε περὶ καὶ δειλίας;

ΚΛ. Φαίη που πᾶς ἂν δῆλον εἴη.

ΑΘ. Τί δέ; μετ' ἀσφαλείας καὶ ἄνευ κινδύνων μεγάλων ἢ μετὰ τῶν ἐναντιῶν;

ΚΛ. Καὶ τοῦτο μετὰ τῆς ἀσφαλείας συνομολογήσει πᾶς.

ΑΘ. Χρῆσθ' ὅτ' ἂν εἰς τοὺς φόβους τοῦτους ἄγων καὶ ἐλέγχων ἐν τοῖς παθήμασιν, ὥστε ἀναγκάζειν ἄφοβον γίγνεσθαι, παρακελευόμενος καὶ νουθετῶν καὶ τιμῶν, τὸν δὲ ἀτιμάζων, ὅστις σοι μὴ πείθεται εἶναι τοιοῦτος ὅλον σὺ τάττοις ἐν πᾶσιν; καὶ γυμνασάμενον μὲν εὖ καὶ ἀνδρείως ἀζημίον ἀπαλλάττοις ἂν, κακῶς δέ, ζημίαν ἐπιτιθεῖς; ἢ τὸ παράπαν οὐκ ἂν χρῆσθ', μηδὲν ἄλλο ἐγκαλῶν τῷ πάματι;

ΚΛ. Καὶ πῶς οὐκ ἂν χρῆσθ', ὦ Ξένη;

ΑΘ. Γυμνασία γούν, ὦ φίλε, παρὰ τὰ νῦν θαυμαστὴ ὄρωσάνης ἂν εἴη καθ' ἓνα καὶ κατ' ὀλίγους καὶ καθ' ὀπόσους τις αἰεὶ βούλοιο· καὶ εἴτε τις ἄρα μόνος ἐν ἐρημίᾳ, τὸ τῆς ἀλοχύνης ἐπίπροσθεν ποιούμενος, πρὶν εὖ σχεῖν ἠγούμενος ὄρθασθαι μὴ δεῖν, οὕτω πρὸς τοὺς φόβους γυμνάζεται, πῶμα μόνον ἀντὶ μυρίων πραγμάτων παρασκευαζόμενος, ὀρθῶς ἂν τι πράττοι, εἴτε τις ἑαυτῷ πιστευῶν φύσει καὶ μελέτῃ καλῶς

μοθέτη ὅσον ἀφορᾷ στήν ἀνδρεία; Θά μπορούσαμε κάλλιστα νά συζητήσουμε γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα μαζί του. Ἐλα, νομοθέτη, εἴτε γιὰ τοὺς Κρητες, εἴτε γιὰ ὅποιουσδήποτε ἄλλους νομοθετεῖς, θά δεχόσουν ἄραγε νά ἔχεις κατὰ πρῶτον τὴ δυνατότητα νά δοκιμάξεις τοὺς πολῖτες ὅσον ἀφορᾷ στήν ἀνδρεία καὶ τὴ δειλία;

ΚΛ. Ὁ καθένας ἴσως θά ἔλεγε ὅτι αὐτὸ εἶναι ὀλοφάνερο.

ΑΘ. Καὶ τί; μὲ ἀσφάλεια καὶ χωρὶς μεγάλων κινδύνων ἢ μὲ τ' ἀντίθετα;

ΚΛ. Μὲ ἀσφάλεια, ὁ καθένας ἐπ' αὐτοῦ θά συμφωνήσει.

ΑΘ. Καὶ θά ἔκανες ἄραγε χρῆση ὀδηγώντας αὐτοὺς στοὺς φόβους καὶ ἐλέγχοντάς τους μῆσα στίς δοκιμασίες, ὥστε νά τοὺς ἐξαναγκάσεις νά γίνεταί ὁ καθένας ἄφοβος, μὲ τὸ νά παραινεῖς, νά νουθετεῖς καὶ νά τιμᾷς, καὶ ἀντίθετα ν' ἀτιμάξεις ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος δέν θά πειθόταν νά εἶναι σέ ὄλα τὸ εἶδος τοῦ ἀνθρώπου πού ἐσύ θά ἐπιτάσσεις; Καὶ αὐτόν πού θά ὑφίσταται τὰ γυμνάσια ἐπιτυχῶς καὶ μὲ ἀνδρεία δέν εἶναι ἀλήθεια ὅτι θά τόν ἀφηνεῖς ἐλευθερο χωρὶς τιμωρία, ἐνῶ αὐτόν πού (θά τὰ ὑφίσταται) ἀνεπιτυχῶς, θά τοῦ ἐπέβαλες ὀρισμένη τιμωρία; Ἡ μήπως δέν θά ἔκανες τὴν παραμικρὴ χρῆση, μὴ βρισκόντας ὡστόσο τίποτε ἄλλο νά καταλογίσεις στό πιστό;

ΚΛ. Καὶ πῶς θά μπορούσε νά μὴ κάνει (ἐν. ὁ νομοθέτης) χρῆση, φιλοξενούμενε;

ΑΘ. Χωρὶς ἄλλο, φίλε, τὸ γύμνασμα τοῦτο θά ἦταν, σέ σύγκριση τοῦλάχιστον μὲ τὰ ἰσχύοντα σήμερα, ἓνα θαῦμα εἰδικολίας, εἴτε γιὰ ἓνα μεμονωμένο ἄτομο πρόκειται εἴτε γιὰ ἓνα μικρὸ ἀριθμὸ ἀτόμων ἢ γιὰ τόσα πολλά, ὅσα κανεῖς θά ἤθελε κάθε φορά· καί, εἴτε κάποιος ἀπολύτως μόνος στήν ἐρημίᾳ προβάλλοντας τὸ αἰσθημα τῆς ντροπῆς, θεωρώντας ὅτι δέν πρέπει νά γίνεταί δημόσιο θέαμα προτοῦ βρεθεῖ σέ ἄριστη κατάστασι, θά γυμναζόταν μὲ τὸν τρόπο τοῦτο ἐναντία στοὺς φόβους, προτιμῶντας ἀποκλειστικά καὶ μόνο τὸ πιστό ἀνάμεσα ἀπὸ μυρία ὅσα ἄλλα πράγματα, θά ἔκανε ἐκεῖ κάτι τὸ σωστό, εἴτε ἂν κάποιος, ὁ ὁποῖος πιστεῖται στόν ἑαυτὸ του, ὅτι δηλαδὴ εἶναι

παρεσκευάσθαι, μηδὲν ὀκνοῖ μετὰ συμποτῶν πλειόνων γυμναζόμενος ἐπιδεικνυσθαι τὴν ἐν τῇ τοῦ σώματος ἀναγκαίᾳ διαφορᾷ δύναμιν ὑπερθέων καὶ κρατῶν, ὥστε ὑπ' ἀσημοσύνης μὴδὲ ἐν σφάλασθαι μέγα μὴδ' ἀλλοιοῦσθαι δι' ἀρετὴν, πρὸς δὲ τὴν ἐσχάτην πόσιν ἀπαλλάττοιο πρὶν ἀφικνεῖσθαι, τὴν πάντων ἦταν φοβούμενος ἀνθρώπων τοῦ σώματος.

ΚΛ. Ναί· σωφρονοὶ γάρ, ὦ ξένη, καὶ ὁ τοιοῦτος οὗτο πρᾶττων.

ΑΘ. Πάλιν δὴ πρὸς τὸν νομοθέτην λέγωμεν τάδε· Εἶεν, ὦ νομοθέτα, τοῦ μὲν δὴ φόβου σχεδὸν οὔτε θεὸς ἔδωκεν ἀνθρώποις τοιοῦτον φάρμακον οὔτε αὐτοὶ μεμηχανήμεθα – τοὺς γάρ γόητας οὐκ ἐν θοίνῃ λέγω – τῆς δὲ ἀφοβίας καὶ τοῦ λίαν θαρσεῖν καὶ ἀκαίρως ἂ μὴ χρῆ, πότερον ἐστιν πῶμα, ἢ πῶς λέγομεν;

ΚΛ. Ἔστιν, φήσει που τὸν οἶνον φράζων.

ΑΘ. Ἦ καὶ τοῦναντίον ἔχει τοῦτο τῷ νυνδῇ λεγομένῳ; πόντα τὸν ἀνθρώπον αὐτὸν αὐτοῦ ποιεῖ πρῶτον ἴλεον εὐθύς μᾶλλον ἢ πρότερον, καὶ ὁπόσῳ ἂν πλέον αὐτοῦ γεύηται, τοσοῦτ' πλειόνων ἐλπίδων ἀγαθῶν πληροῦσθαι καὶ δυνάμει εἰς δόξαν; καὶ τελευτῶν δὴ πάσης ὁ τοιοῦτος παρηρησίας ὡς σοφὸς ὢν μεστοῦται καὶ ἐλευθερίας, πάσης δὲ ἀφοβίας, ὥστε εἰπεῖν τε ἀόκως ὀτιοῦν, ὡσαύτως δὲ καὶ πρᾶξαι; πᾶς ἡμῖν, οἶμαι, ταῦτ' ἂν συγχωροῖ.

ΚΛ. Τί μὴν;

e

b

καλὰ προτομοιασμένους ἀπὸ τῆ φύσης καὶ τὴν ἐξάσκησιν, δὲν θά εἶχε τὸν παραμικρὸν διαταγμὸν, γυμναζόμενος μαζί με πολλοὺς συμπότες, νὰ ἐπιδεικνύει τὴν ἱκανότητά του στὸ νὰ ὑπερβαίνει τὴν ἀναγκαία διαφορὰ πού τὸ πιότὸ προκαλεῖ στὸν ὄργανισμό καὶ νὰ ἐπικρατεῖ, με ἀποτέλεσμα νὰ μὴ διαπραττεῖ κανένα ἀπολύτως μεγάλο σφάλμα ἀπὸ ἀπρέπεια μῆτε, χάρις στὴν ἀρετὴ, νὰ γίνεται ἄλλος ἀνθρώπος, καὶ ὁ ὁποῖος ἐπὶ πλέον, θά ἀπουροῦταν πρὶν φθάσει στὸ τελευταῖο ποτήρι, ἀπὸ φόβο γὰ τὴν ἦτα δλων τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὸ πιότὸ.

ΚΛ. Ναί, φιλοξενοῦμενε, πράγματι, θά φερόταν συνετὰ καὶ ὁ ἀνθρώπος αὐτῆς τῆς κατηγορίας ἐτσι ἐνεργώντας.

ΑΘ. Ἄς ποῦμε, τότε, καὶ πάλι στὸν νομοθέτη τὰ ἐξῆς: ἔστω, λοιπόν, νομοθέτη ὅτι οὔτε θεὸς ἔδωσε κατὰ τὰ φαινόμενα στοὺς ἀνθρώπους ἐνα τέτοιο φάρμακο φόβου οὔτε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι ἀνακαλύψαμε – διότι τοὺς ψευδομάγους δὲν τοὺς συγκαταλέγω στὴν ὁμίγησιν –, προκειμένου γὰ τὴν ἀφοβία ὁμως καὶ τὸ νὰ ἔχει κανεὶς ὑπερβολικὸ καὶ ἀκαίρο θάρρος, πράγματα τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι ἀναγκαῖα, τί ἀπὸ τὰ δύο, ὑπάρχει πιότὸ, ἢ τί λέμε ἐπ' αὐτοῦ;

ΚΛ. Ἔγάρχει, θά ἰσχυριοθεῖ πιθανότατα, ὑποδεικνύοντας τὸν οἶνο.

ΑΘ. Πράγματι, δὲν ἔρχεται μήπως τοῦτο σ' ἀντίθεση μ' αὐτὸ γὰ τὸ ὁποῖο γίνεται λόγος τώρα δά; Κάνει ἐν πρῶτοις τὸν ἀνθρώπο πού τὸν πίνει εὐθύς ἀμέσως περισσότερο εὐθυμο ἂπ' ὅ,τι ἦταν πρῶτύτερα, καὶ ἐπειτα ὄσο περισσότερο συμβαίνει νὰ τὸν γεύεται, τόσο περισσότερο δὲν θά ἐμφορεῖται ἄραγε ἀπὸ καλῆς ἐλπίδες καὶ δύναμη σχετικὰ με τὴ γνώμη; Καὶ τελικά, πράγματι, ὁ ἀνθρώπος αὐτός, σάν κάποιος πού εἶναι σοφός, δὲν εἶναι μήπως γεμάτος ἀπὸ θάρρος καὶ ἀπόλυτη ἐλευθερία καὶ ἀπόλυτη ἀφοβία, ὥστε νὰ πεῖ ἀδίστακτα καὶ νὰ κάνει ἐπίσης ὅ,τιδήποτε; Ὁ καθένας ἀπὸ μᾶς, νομίζω, θά συμφωνοῦσε μ' αὐτά.

ΚΛ. Γιατί δχι;

e

649 a

b

ΑΘ. Ἐναντιοῦμαι δὴ τὸδε, ὅτι δὴ ἔφαμεν ἡμῶν ἐν ταῖς ψυχαῖς δεῖν θεραπεύεσθαι, τὸ μὲν ὅπως ὅτι μάλιστα θαρρήσομεν, τὸ δὲ τούναντίον ὅτι μάλιστα φοβησόμεθα.

ΚΛ. Ὁ ἄνθρωπος αἰδοῦς ἔλεγε, ὡς οἴομεθα.

ΑΘ. Καλῶς μνημονεύετε. Ἐπειδὴ δὲ τὴν τε ἀνδρείαν καὶ τὴν ἀφοβίαν ἐν τοῖς φόβοις δεῖ καταμελετᾶσθαι, σκεπτέον ἄρα τὸ ἐναντίον ἐν τοῖς ἐναντίοις θεραπεύεσθαι δέον ἂν εἴη.

ΚΛ. Τὸ γ' οὖν εἰκόσ.

ΑΘ. Ὁ παθὼντες ἄρα πεφύκαμεν διαφερόντως θαρραλέοι τ' εἶναι καὶ θρασεῖς, ἐν τούτοις δέον ἂν, ὡς ἔοικ', εἴη τὸ μελετᾶν ὡς ἥμισυ εἶναι ἀνασχύντους τε καὶ θρασύτητος γέμοντας, φοβερούς δὲ εἰς τὸ τί τοιμῶν ἐκάστοτε λέγειν ἢ πάσχειν ἢ καὶ δρᾶν αἰσχρόν ὄτιον.

ΚΛ. Ἐοικεν.

ΑΘ. Οὐκοῦν ταῦτά ἐστι πάντα ἐν οἷς ἔοιμεν τοιοῦτοι, θυμὸς, ἔρως, ὕβρις, ἀμαθία, φιλοκέρδεια, δειλία, καὶ ἔτι τοιάδε, πλοῦτος, κάλλος, ἰσχύς, καὶ πάνθ' ὅσα δι' ἡδονῆς αὐθιγὰ παραφρονῶν ποιεῖ, τούτων δὲ εὐτελεῖ τε καὶ ἀνιστέραν πρῶτον μὲν πρὸς τὸ λαμβάνειν πείραν, εἴτα εἰς τὸ μελετᾶν, πλὴν τῆς ἐν οἴνῳ βασάνου καὶ παιδιᾶς, τίνα ἔχομεν ἡδονὴν εἰπεῖν ἕμμετρον μᾶλλον, ἂν καὶ ὀπωσιῶν μετ' εὐλαβείας γίνονται, σκοπόμεν γάρ δὴ δυσκόλου ψυχῆς καὶ ἀγρίας, ἕξ ἧς

ΑΘ. Ἐπειδὴ δὴ τὸδε, ὅτι δηλαδὴ ἰσχυριστήκαμε ὅτι πρέπει νὰ καλλιεργηθῶνται μέσα στὴν ψυχὴ μας δύο πράγματα, ἅφ' ἑνός, τὸ πῶς θὰ ἔχομεν ὅσο τὸ δυνατόν μεγαλύτερο θάρρος καὶ, ἅφ' ἑτέρου, τὸ πῶς ἀντιθέτως θὰ φοβόμαστε ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερο (μῆπως ντροπιαστοῦμε).

ΚΛ. Αὐτὰ δηλαδὴ ποῦ ἔλεγε, καθὼς μᾶς φαίνεται, γιὰ τὴν αἰδῶ.

ΑΘ. Καλῶς τὸ ἀναφέρετε. Καὶ ἐπειδὴ ἡ ἀνδρεία καὶ συνελπίως ἡ ἀφοβία πρέπει νὰ μαθαίνεται παντελῶς μέσα στοὺς φόβους, πρέπει νὰ σκεφθῶμε μῆπως ἄραγε τὸ ἀντίθετο θὰ ἦταν πρὸς τὸν νόμον νὰ θεραπευθῶνται μέσα στὶς ἀντίθετες καταστάσεις.

ΚΛ. Χωρὶς ἄλλο εἶναι φυσικὸ.

ΑΘ. Αὐτὰ παθαίνοντας, εἴμαστε ἄρα φτιαγμένοι ἀπὸ τὴ φύση μας νὰ γινόμαστε ξεχωριστὰ θαρραλέοι καὶ τολμηροί, καὶ σ' αὐτὰ θὰ ἦταν, ὡς φαίνεται, ἀναγκαῖο νὰ φροντίζουμε γιὰ τὸ πῶς νὰ εἴμαστε ἐλάχιστα ἀναίσχυντοι καὶ γεμάτοι θρασύτητα, καὶ τὴν ἴδια στιγμὴ ἐντρομοί σχετικὰ μὲ τὸ τί κάθε φορὰ ἀποτολμοῦμε νὰ λέμε ἢ νὰ παθαίνουμε ἢ καὶ νὰ κάνουμε ὅτιδήποτε αἰσχρό.

ΚΛ. Ἐτοί φαίνεται.

ΑΘ. Δὲν εἶναι, λοιπὸν, μῆπως ὅλες αὐτές (ἐν. οἱ καταστάσεις), μέσα στὶς ὁποῖες γινόμαστε τέτοιοι ἄνθρωποι, ὁ θυμὸς, ὁ ἔρως, ἡ ὕβρις, ἡ ἀμάθεια, ἡ φιλοκέρδεια, ἡ δειλία, καὶ ἀκόμη αὐτές ἐδῶ, ὁ πλοῦτος, ὁ ἡμορφία, ἡ ἰσχύς, καὶ ὅλες ὅσες, μεθώντας μας πάλι ἀπὸ ἡδονῆς, μᾶς κάνουν παράφρονες; Καὶ γιὰ ὅλες αὐτές, μὲ τὸν σκοπὸ ἐν πρώτοις ν' ἀποκοῦμε μίαν οἰκονομικὴ καὶ ἀβλαβέστερη ἐμπειρία καὶ ἐν συνεχείᾳ νὰ ἐξαπονοῦμαστε σ' αὐτές, ποῖα τάχα ἡδονὴ περισσότερο πρόσφορη, ἐκτός ἀπὸ τὴ δοκιμασία στὸν οἶνο καὶ τὸ παιγνίδι, ἔχομε νὰ ποῦμε: ἐφόσον θὰ γίνονται, ὅπως καὶ ἂν ἔχει, μὲ προσοχή; Ἐπειδὴ ἐξέτασσε τότε, πράγματι, τὸ ἕξῃς προκειμένου γιὰ ἕνα ἄνθρωπο μὲ δύστροπο καὶ ἄξεστο χαρακτήρα, ἀπὸ τὸν ὁποῖο

ἀδικίαι μυρία γίνονται, πότερον ἰόντα εἰς τὰ συμβόλαια 650 a
 πείραν λαμβάνειν, κινδυνεύοντα περὶ αὐτῶν, σφαλερώτερον, ἢ
 συγγενόμενον μετὰ τῆς τοῦ Διονύσου θεωρίας; ἢ πρὸς τὰ φρο-
 δίαια ἥττημένης τινὸς ψυχῆς βάσανον λαμβάνειν, ἐπιτρέποντα
 αὐτοῦ θυγατέρας τε καὶ υἱεὶς καὶ γυναῖκας, οὕτως, ἐν τοῖς φιλ-
 τάτοις κινδυνεύσαντες, ἦθος ψυχῆς θεάσασθαι; καὶ μυρία δὴ
 λέγων οὐκ ἂν τίς ποτε ἀνύσειεν ὅσω διαφέρει τὸ μετὰ παιδιᾶς
 τὴν ἄλλως ἄνευ μισθοῦ ζημιώδους θεωρεῖν. Καὶ δὴ καὶ τοῦτο
 μὲν αὐτὸ περὶ γε τούτων οὐτ' ἂν Κρήτας οὐτ' ἄλλους ἀνθρώ-
 πους οὐδένας οἰόμεθα ἀμφισβητῆσαι μὴ οὐ πείραν τε ἀλλήλων
 ἐπεικῆ ταύτην εἶναι, τὸ τε τῆς εὐτελείας καὶ ἀσφαλείας καὶ τά-
 χους διαφέρειν πρὸς τὰς ἄλλας βασάνους.

ΚΛ. Ἄληθές τοῦτό γε.

ΑΘ. Τοῦτο μὲν ἄρ' ἂν τῶν χρησιμωτάτων ἔν εἴη, τὸ γνῶναι
 τὰς φύσεις τε καὶ ἔξεις τῶν ψυχῶν, τῆ τέχνη ἐκείνη ἥς ἐστὶν
 ταῦτα θεραπεύειν· ἐστὶν δέ που, φάμεν, ὡς οἶμαι, πολιτικῆς. Ἦ
 γάρ;

ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.

προέρχονται μύριες ὄσες ἀδικίες, τί ἀπὸ τὰ δύο εἶναι πῶς ἐπι-
 κίνδυνο, ν' ἀποκοπῆμε ἐμπειρία γι' αὐτὸν μὲ τὸ νά ἐρχόμεσθε
 σέ συμφωνίης μαζί του διακινδυνεύοντας σχετικὰ μ' αὐτές, ἢ 650 a
 νά τόν συναναστρεφόμεσθε μέσα ἀπὸ τῆ θέωρηση τοῦ Διόνυ-
 σου; Ἦ ἀκόμη, προκειμένου γιὰ τὴν ψυχὴ ἑνὸς ἀνθρώπου ποῦ
 ἐνδίδει στίς σαρκικὲς ἀπολαύσεις, νά τόν δοκιμάζει κάποιος
 ἐμπιστευόμενος σ' αὐτὸν τίς ἴδιος του τίς θυγατέρες, τοὺς γι-
 οὺς καὶ τίς γυναῖκες, προκειμένου ἔτσι νά παρατηρήσει τὸ ἦθος
 αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου, διακινδυνεύοντας στό πρόσωπο τῶν
 πλέον προσφιλῶν του ἀνθρώπων; Καί, εἶναι ἀλήθεια, ἀκόμη καὶ
 ἂν κάποιος ἀναφέρει μύρια ἄλλα παραδείγματα, δέν θά κα-
 τήρθωνε ποτέ νά δείξει τὸ πόσο πολὺ διαφέρει τὸ νά παρατη-
 ρεῖ κανεὶς ἔξεταστικά (τοὺς χαρακτήρες) μέσα ἀπὸ τὴν κατά τὰ
 ἄλλα χωρὶς ἐπιζήμιο τίμημα διασκέδαση. Καὶ πάντως καὶ ὡς
 πρὸς αὐτὸ τοῦτο μάλιστα, ἀναφορικά μ' ὅλα αὐτά, οὔτε οἱ
 Κρήτες οὔτε ἄλλοι ἀνθρώποι πουθενά, νομίζομε, θά μπο-
 ροῦσαν ν' ἀμφισβητήσουν ὅτι ἡ ἀμοιβαία αὐτὴ δοκιμασία εἶναι
 ἢ ἐνδεδειγμένη καὶ ὅτι διαφέρει ὡς πρὸς τὴν οἰκονομία, τὴν
 ἀσφάλεια καὶ τὴν ταχύτητα σέ σύγκριση μὲ τίς ἄλλες δοκιμα-
 σίεις.

ΚΛ. Αὐτὸ εἶναι πέρα γιὰ πέρα ἀληθινό.

ΑΘ. Αὐτὸ ἄρα, τὸ νά γνωρίζει δηλαδὴ κανεὶς τίς φύσεις
 καὶ τίς ἔξεις τῶν ψυχῶν, θά μποροῦσε νά εἶναι γιὰ τὴν τέχνη
 ἐκείνην, τῆς ὁποίας ἔργο εἶναι νά ἐπιμελεῖται ἀκριβῶς αὐτά, τὸ
 ὑπ' ἀριθμὸν ἕνα ἀνάμεσα στά πῶς χρήσιμα πράγματα· καὶ εἶναι
 παντοῦ, λέμε αὐτὴ, ὅπως νομίζω, ἡ πολιτικὴ. Εἶναι ἀλήθεια;

ΚΛ. Μάλιστα.